

รายงานการวิจัย

การศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภักทธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวตฺตมโน)

A STUDY OF BIOGRAPHY WORKS AND TEACHINGS OF
PHRABHATTARADHAMMASUTHI (SUWAT SUVATTHANO)

พระครูปริยัติสาทร

ทวีศักดิ์ ไครบุตร

เตชทัต ปักสังขานนท์

ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภักทธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวตฺตมโน)

A STUDY OF BIOGRAPHY WORKS AND TEACHINGS OF
PHRABHATTARADHAMMASUTHI (SUWAT SUVATTHANO)

พระครูปริยัติสาทร

ทวีศักดิ์ ไครบุตร

เตชทัต ปักสังขานนท์

ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของ พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) และ 2) เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการศึกษาบทวนจากข้อมูลระดับปฐมภูมิจากผลงานการประพันธ์ของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการการศาสนา จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เป็นพระต้นแบบพระซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เป็นปราชญ์นักบริหารระดุกทองจากตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดเลย (ธ) บริหารคณะสงฆ์สังกัดคณะธรรมยุติกนิกายในจังหวัดเลย เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส (พระอารามหลวง) กำกับดูแลพระภิกษุและสามเณรในวัด เป็นที่ปรึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา เป็นผู้อุปถัมภ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เป็นผู้ใบอนุญาตโรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก และยังเป็นผู้สนับสนุนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากนี้ยังมีผลงานด้านร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมากจากประสบการณ์การเผยแผ่ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นระยะเวลาหลายสิบปี

คำสำคัญ: 1. พระนักเทศน์ 2. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3. ร้อยกรองสำหรับเยาวชน;

ABSTRACT

The objectives of the research were 1) to study the Biography, works, and teachings of Phrabhattacharadhammasuthi (Supat Suvatthano), Wat Srisutthavasa (Royal Temple), Kut Pong sub-district, Mueang Leoi district, Loei province, on ethical development of Loei people, and 2) to accumulate and analyze his history, works and teachings. The study was engaged in the documentary research, including the in-depth interview. The instruments used for data collection were the revision of the primary data from his fifteen works, and in-depth interviews of five Buddhist scholars. The data were analyzed through the content analysis. The research finding revealed Phrabhattacharadhammasuthi (Supat Suvatthano) was praised as a typical monk for Buddhists in Loei province since he played his roles as the Loei Provincial Administrative Monk under Dhammayutika-nikaya Sangha Council, as the abbot of Wat Srisutthavasa (Royal Temple), as a consultant of Phrapariyattidhamma Srichan Wittaya, as the key patron of Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, as the licensee of Luang Pu Srichan Vannabho Charity School, and as the advisory chairman of Willpower Institute, Branch 69, Wat Srisuddhavasa, Loei province. Besides, he was the supporter of Sunday Buddhism School, Wat Srisuddhavasa (Royal Temple). In addition, his writing works in prose and verse consisted of more than fifteen books, derived from his experiences on Buddhism propagation over thirty years.

Keywords: 1. Preacher 2. Buddhism Propagation 3. Poetry for Youth;

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการให้คำปรึกษา แนะนำให้ความช่วยเหลือและให้ข้อคิดต่าง ๆ ในการวิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และตระหนักในความเมตตากรุณาที่ท่านได้มอบให้ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยทุกท่าน โดยเฉพาะนักวิชาการศาสนาและพระภิกษุสามเณรในวัดศรีสุทธารวาส พระอารามหลวง ที่เต็มใจให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดีจนกระทั่งบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้างทุกท่านที่ดำเนินการวิจัยจนแล้วเสร็จ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากรายการการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบแต่บูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนผู้ให้ความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้าจนทำให้รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จด้วยดี ผู้วิจัยขอรำลึกถึงพระคุณของท่านตลอดไป

พระครูปริยัติสาทร, ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์	4
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ประวัติและปฏิปทาของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	5
2.2 ตำแหน่งหน้าที่และผลงานของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	9
2.3 ผลงาน	14
2.4 กรอบแนวความคิด	18
3 วิธีดำเนินการวิจัย	19
3.1 ขั้นตอนการวิจัย	19
3.2 กลุ่มเป้าหมาย	20
3.3 แหล่งข้อมูล	20
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	21
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	21
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	22
4.1 หลักคำสอนของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	22
4.2 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	53
4.3 วิเคราะห์หลักคำสอนสำคัญของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	65

4.4 วิเคราะห์วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	72
4.5 วิเคราะห์ผลงาน	72
4.6 วิเคราะห์ประโยชน์ที่ได้รับจากคำสอนและวิธีการเผยแพร่ ของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	75
5 สรุปผลอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	77
5.1 สรุปผลการวิจัย	77
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	80
5.3 ข้อเสนอแนะ	84
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	87
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	88
ภาคผนวก ข ตัวอย่างปกผลงาน	93
ประวัตินักวิจัย	118

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ขั้นตอนการวิจัย	19

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นเนื้อแท้ เป็นนามธรรมอันเปรียบเสมือนจิตใจของพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่ประกอบด้วยเหตุผลสอดคล้องกับหลักความจริงตามธรรมชาติ ทำทลายต่อการทดลองพิสูจน์ ไม่มีการบังคับให้เชื่อ เป็นศาสนาของผู้รู้ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยสติสัมปชัญญะ ซึ่งสาระสำคัญของพุทธธรรมทั้งหมดกล่าวโดยสรุปแล้วสอนในเรื่องปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา คือ ทุกข์และการดับทุกข์เท่านั้น พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นศาสนาเพื่อสันติสุขและสันติภาพของมวลมนุษยชาติในโลก ซึ่งพุทธบริษัทต้องช่วยกันผดุงส่งเสริม และผลักดันให้พระพุทธศาสนาก้าวหน้าหรือให้เจริญขึ้นไปเรื่อย ๆ หากเราปล่อยปละละเลยไม่ใส่ใจ ความเสื่อมสลายก็จะมาเยือน

พระสงฆ์ผู้เป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท นอกจากจะมีการอบรมฝึกฝนพัฒนาตนเองตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังมีหน้าที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยหน้าที่นี้เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์อันเป็นไปเพื่อความผาสุกของชาวโลก ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานพุทธโอวาทแก่เหล่าพระอริยสาวก ในคราวส่งไปประกาศพระพุทธศาสนารุ่นแรกว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบุรพกาลนั้น พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยและเป็นหนึ่งในพุทธบริษัทซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบหลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่ของค่านับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่ความดีที่ยอดเยี่ยมของโลกและยึดมั่นในอุดมการณ์ของผู้แสดงธรรม” จึงสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ มีปฏิปทาการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของพุทธบริษัทและรักษาพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในวงการคณะสงฆ์ไทย โดยเฉพาะจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียง พระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) หรือที่รู้จักกันในนาม หลวงพ่อมหาสุพัฒน์ วัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ท่านเป็นเถระที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันรูปหนึ่ง เป็นผู้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระศาสดา มีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์

เฉพาะตน มีวิธีสอน มีวาทศิลป์ในการพูด มีอุบายและวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมะให้ประชาชนพุทธบริษัทเป็นผู้รับสาร ให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของธรรมได้อย่างแยบยล และมีผลงานการประพันธ์เป็นเอกสารทางวิชาการ ตำรา และบันทึกคำสอนจำนวนมากเป็นที่ประจักษ์ในหมู่นักศึกษานักศิษย์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เป็นพระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรับและเชิงรุก เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่อให้สังคมมีจริยธรรม ศิลธรรม คุณธรรม โดยการนำเสนอต่อพุทธบริษัทในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ การบันทึกเสียง และการออกอากาศทางสถานีวิทยุ เป็นต้น สามารถโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนในยุคปัจจุบันได้หันมาสนใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากขึ้นสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม และประเทศชาติได้อย่างเห็นผลในทางปฏิบัติ

ดังนั้นในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) วัดศรีสุทธารวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความสามารถด้านการแสดงพระธรรมเทศนา มีการใช้ภาษาที่ทันสมัยในการแสดงธรรมให้เข้าใจง่าย ผลงานการเขียนบทประพันธ์ บทกวี กาพย์ กลอนทั้งเชิงประวัติและเชิงวรรณกรรมที่อ่านเข้าใจง่าย ทันยุคทันสมัย และท่านประสบความสำเร็จในงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ในฐานะเป็นเจ้าคณะจังหวัด (ธรรมยุต) เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์ทั้งสายปฏิบัติและสายปฏิบัติ (พระป่า) มีประชาชนศรัทธาเคารพนับถือมากมาย ดังนั้น จึงทำให้คณะผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสตร์ คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ซึ่งมีภาระหน้าที่โดยตรงในการช่วยอบรมบ่มนิสัย ปลูกฝังความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่นักศึกษา และมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตและบุคลากรในด้านต่าง ๆ ให้มีคุณภาพและคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ให้บริการวิชาการแก่สังคม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมการวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ ตามปรัชญาของวิทยาเขตว่า “ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา” Academic Excellence based on Buddhism” โดยมุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาผลการศึกษาคั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการใช้เป็นฐานข้อมูลเป็นแหล่งเรียนรู้คู่คุณธรรม เป็นที่รวบรวมด้านประวัติ ผลงานและคำสอนพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ด้วยความสำคัญที่กล่าวมานี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องที่จะศึกษาเรื่องนี้อย่างเป็นระบบตามกระบวนการของศาสตร์ในการวิจัยเชิงคุณภาพและผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชนในการเผยแผ่ธรรมในยุคปัจจุบันและอนาคตสืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

1.2.2 เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เป็นหลัก โดยจะรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลประวัติ ผลงาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การปกครองคณะสงฆ์และแนวคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี เป็นการวิจัยเชิงคุณลักษณะ กล่าวคือ เน้นศึกษาข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในลักษณะเชิงบรรยายเป็นหลัก เนื้อหาของงานวิจัยนี้ จะครอบคลุมถึงศาสตร์สาขาอื่น ๆ ด้วยเช่น จิตวิทยา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยได้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1.3.1 ด้านเนื้อหา

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (In-depth Interview) โดยศึกษาผลงานที่ประพันธ์โดย พระภัทรธรรมสุธี เจ้าคณะจังหวัดเลย วัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 15 เล่ม ตั้งแต่ปี 2526 จนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย นิยายอิงธรรม 3 เล่ม วรรณกรรมนิราศ 3 เล่ม ประวัติเมืองเลย 1 เล่ม เยาวชน 2 เล่ม รวมเรื่องสั้น 1 เล่ม และปรัชญาชีวิต 1 เล่ม โดยในจำนวนผลงานเหล่านี้ ผลงานที่เป็นร้อยกรองมีอยู่ 4 เล่ม ที่เหลือเป็นบทประพันธ์แบบร้อยแก้ว โดยมีทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์ ตอบคำถามเยาวชน นิยายอิงธรรม ของตีประจำจังหวัดต่าง ๆ และเรื่องสัพเพเหระอื่น ๆ

1.3.2 ด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) และนักวิชาการด้านปรัชญาศาสนา จำนวน 5 คน และพระภิกษุและสามเณรที่จำวัดอยู่ภายในวัดศรีสุทธาวาส 15 รูป

1.3.3 ด้านระยะเวลา

ดำเนินการศึกษาวิจัยระหว่าง 1 ตุลาคม 2564 – 30 กันยายน 2565

1.4 นิยามศัพท์

1.4.1 ประวัติ (Autobiography) หมายถึง ประวัติความเป็นมาของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

1.4.2 ผลงาน (Works) หมายถึง ผลการปฏิบัติตามหน้าที่และผลงานด้านการศึกษาและวิชาการของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

1.4.3 คำสอน (Teaching) หมายถึง พระธรรมเทศนาของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ที่ท่านได้แสดงในโอกาสต่าง ๆ

1.4.4 การเผยแพร่ (Propagation) หมายถึง การเผยแพร่คำสั่งสอนแก่พระภิกษุสามเณร อุบาสกและอุบาสิกา และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความรู้ และความเข้าใจ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

1.4.5 การปกครอง (Government or Administration) หมายถึง การจัดการ การสั่งการ การสอดส่องดูแลให้ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) นี้ คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1.5.1 ทำให้ทราบประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

1.5.2 ทำให้ทราบผลวิเคราะห์แนวคำสอนของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

1.5.3 นำผลวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่มีลักษณะเดียวกันต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติและปฏิปทาของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

พระภัทรธรรมสุธี (นามเดิม พระมหาสุพัฒน์ ฉายา สุวฑฒโน นามสกุล ดอกไม้) เกิดเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2494 ณ บ้านเลขที่ 3 ตำบลศรีสงคราม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ปัจจุบันอายุ 69 ปี 37 พรรษา บิดาชื่อนายผัน ดอกไม้ มารดาชื่อนางทองดี ดอกไม้ อุปสมบทเมื่อวันที่ 7 เมษายน พุทธศักราช 2525 ณ พัทธสีมาวัดศรีสุทธาวาส (วัดเลยหลง) ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมีพระอุปัชฌาย์ คือ พระธรรมวราลังการ (หลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก) พระกรรมวาจาจารย์ คือ พระสุทธิสารโสภณ (โสภณ สุทจนโท ป.ธ. 4) พระอนุสาวนาจารย์ คือ พระครูญาณธรรมาภิจิต (หลวงปู่ท่อน ญาณธโร)

ด้วยการปลุกฝังทางศาสนามาตั้งแต่วัยเยาว์ พระภัทรธรรมสุธีได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในอดีตว่า "เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2512 พ่อกับแม่พาขึ้นรถปิกอัพจากบ้านมาส่งที่วัดเลยหลง แล้วเข้าไปฝากถวายตัวเป็นศิษย์แก่หลวงปู่ศรีจันทร์อยู่รับใช้หลวงปู่พร้อมกับท่องขานนาค ท่องสูตรครองใจของอีตสงฆ์คองเณร ทำวัตรเช้าวัตรเย็นและบทสวดมนต์หลวงปู่เห็นแววจึงได้อนุญาตให้บวชโดยฉับพลัน" หลวงพ่อได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่อมีอายุ 17 ปีในวันที่ 23 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2512 ณ วัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ผู้บวชให้ก็คือพระธรรมวราลังการ (ศรีจันทร์ วัณณาโก) เมื่อบวชแล้วท่านก็ตั้งใจศึกษาแสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมความรู้ทางธรรม ท่านได้นักธรรมเอก เป็นพระมหาเปรียญ 4 ประโยค ส่วนความรู้ทางโลกสอบได้ชุดครูการศึกษาพิเศษมัธยม (พ.ม.) ได้ และจบปริญญาตรีสาขาการบริหารการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จากนั้นได้ลาเพศสมณะเพื่อไปทดลองใช้ธรรมะในภาคชีวิตจริง ความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมา สอบบรรจุครูได้วันแรกที่เข้ารับราชการครู ท่านกล่าวว่า "วันแรกที่เข้าไปทำงาน ครูใหญ่เขาจัดบ้านพักครูให้อยู่พอดกเย็นหลังจากเลิกเรียนเดินทางกลับบ้านที่พักอยู่ข้างโรงเรียน ประมาณหกโมงเย็นได้ยินเสียงทะเลาะกันจากบ้านพักครูที่อยู่ข้างกัน สงสัยเสียงด่ากันไปมาถึงความบกพร่องในหน้าที่ ความเป็นคู่ฉันสามีภรรยา ฝ่ายลูกน้อยมีอายุประมาณขวบเศษก็ร้องไห้อยู่ข้าง ๆ ภรรยาเองก็กำลังก่อไฟเตรียมหุงหาอาหาร ส่วนสามีเองก็กำลังกลับเข้าบ้านมาไม่นาน มาถึงก็ได้ฟังการอบรมแบบไม่ได้ตั้งใจ หลวงพ่อบอกว่า "เราได้เห็นธรรมชาติของคน (ธรรมะสังเวช) ก็เลยเกิดความเบื่อหน่ายการใช้ชีวิตแบบคฤหัสถ์ขึ้นมาทันทีทันใด ธรรมที่เล่าเรียนมาก็ฟังได้มาเห็นจริงก็วันนี้แหละ" ท่านจึงคิดว่า "ชีวิตคนเราทำไมช่างยุ่งยากวุ่นวายอะไรอย่างนี้ ทำไมคนเราจะต้องมาวุ่นวายกับเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องยากเรื่องกินยากเรื่องกามยากเรื่องเกียรติ เป็นพระเป็นเณรเราก็ยุ่งยากแค่เรื่องกิน เราจะต้องแบกเรื่องยาก ๆ

ที่ไม่ใช่เรื่องอย่างนี้รี เมื่อเราคิดได้อย่างงั้น เราจึงตัดสินใจกลับเข้ามาบวชใหม่อีกครั้ง โชคดีที่เราได้เห็นธรรมะในภาคสนาม." พอวันถัดมาท่านก็ได้ทำหน้าที่สือลาออกจากราชการครู กลับเข้ามาในวัดเลยหลง ที่ตัวเมืองเลยอีกครั้ง ต่อมาท่านก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อวันที่ 7 เมษายน ปี พ.ศ. 2525 ณ พัทธสีมาวัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีพระธรรมวรालังการ (ศรีจันทร์ วัฒนภา) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระราชสีลสังวร (โสภณ สุทธจันท) วัดศรีโพชนแท่น เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระครูญาณธรรมาภิวัด (ท่อน ญาณธโร) วัดศรีอภัยวัน เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า "สุวัฑฒโน" แปลว่า "ผู้เจริญดี" (พระภัทรธรรมสุธี, 2558, หน้า 2-3) พระภัทรธรรมสุธี ได้กล่าว ถึงเรื่องการศึกษาวิชาทางสายสามัญว่า ท่านจบ ม.ศ.3 และศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ควบคู่กันไป ที่โรงเรียนผู้ใหญ่วัดศรีสุทธาวาส (วัดเลยหลง) อำเภอเมือง จังหวัดเลย และได้ศึกษาด้วยตนเองจนจบประกาศนียบัตรพิเศษมัธยม (พ.ม) สอบได้นักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม 4 ประโยค ประกาศนียบัตร พิเศษครูมัธยม (พ.ม.) กระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวัฑฒโน) เป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติศาสนกิจตามบทบาทหน้าที่ สอนงานคณะสงฆ์ ในฐานะเจ้าคณะ พระสังฆาธิการรับภาระพระศาสนาและประเพณีผ่านภารกิจหลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์ตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายตราสามดวง คือ ด้านการศึกษาเริ่มจากการเป็นครูสอนปริยัติธรรม ประจำสำนักเรียน วัดศรีสุทธาวาส เป็นครูใหญ่โรงเรียนผู้ใหญ่วัดศรีสุทธาวาส ครูใหญ่โรงเรียนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ครูใหญ่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยาแผนกสามัญศึกษา เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา แผนกสามัญศึกษา เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนภา เป็นผู้อำนวยการสำนักงาน วิทยาเขตศรีล้านช้าง เป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้างด้านการปกครอง รองเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส เป็นเจ้าอาวาสวัด ศรีสุทธาวาส เป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองเลย (ธรรมยุต) เป็นเจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต) นอกจากนี้งานด้านการสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์สาธารณะสงเคราะห์ก็เกื้อกูลแก่คนท้องถิ่นและห่างไกล อีกทั้งการเผยแผ่ก็ได้แสดงเทศนา พุทธธรรมคำสอนด้วยรูปแบบต่าง ๆ ที่เด่นชัดคือการใช้ปฏิภาณแต่งหนังสือร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นสื่อในการนำ พุทธศาสนิกชนเข้าถึงหลักธรรมนำเข้าสู่จารีตประเพณีที่ติงามของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของคนเมืองเลย เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน

พระสงฆ์ต้นแบบพระ

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ ดอกไม้) ชาวบ้านแถบอีสานเหนือต่างกล่าวขวัญถึงท่านว่า ท่านรูปนี้คือ "ปราชญ์นักบริหารกระดูกทอง" คนใกล้ชิดบอกกับผู้เขียนว่า "ท่านเป็นนักอ่าน นักเขียน นักพูด ดูแลงานบริหารการปกครองเป็นพระนักการศึกษา กำกับมหาวิทยาลัย สำนักเรียนธรรมบาลี

โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนการกุศล ทั้งของรัฐและเอกชน ทั้งระดับมัธยมถึงอุดมศึกษาที่สำคัญ ยังข้อวัตรปฏิบัติเหมือนพระป่า อยู่อย่างสมถะแต่วิถีการทำงานไม่สมถะอย่างที่คิด มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ จึงเป็นที่มาของคำว่า "กระดุกทอง" หมายถึง ท่านทำงานด้วยความอดทน ทรงคุณค่ามีราคาเหมือนเหล็ก จึงปรากฏผู้มีผู้ให้ความเคารพนับถือทั่วไป

พระสงฆ์ยุคใหม่มีน้อยรูปที่จะประยุกต์ใช้ศาสตร์ ทั้งศาสตร์ทางธรรมและศาสตร์ทางโลก นำมาใช้ได้อย่างลงตัวและเป็นเชิงประจักษ์ ให้เป็นที่ปรากฏแก่สายตาชาวพุทธ มองเห็นประสิทธิภาพบนฐานะของความเป็นพระ ผู้มีเมตตาธรรมเป็นเอกลักษณ์ยากที่จะหาท่านอื่นรุ่นราวคราวเดียวกันเสมอเหมือน

เส้นทางเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์

ด้วยการปลูกฝังทางศาสนามาตั้งแต่วัยเยาว์ หลวงพ่อเล่าให้ฟังว่า "เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2512 พ่อกับแม่พาขึ้นรถปิคอัพจากบ้านมาส่งที่วัดเลยหลง แล้วเข้าไปฝากถวายตัวเป็นศิษย์แก่หลวงปู่ศรีจันทร์อยู่รับใช้พร้อมกับท่องขานนาค ท่องสูตรครองใจของฮิตสงฆ์คองเณร ทำวัตรเช้า-เย็น และบทสวดมนต์ หลวงปู่เห็นแววจึงได้อนุญาตให้บวชโดยฉับพลัน"

หลวงพ่อบรรพชาเป็นสามเณรเมื่อตอนอายุได้ 17 ปีในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2512 ณ วัดศรีสุทธาวาส (วัดเลยหลง) ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย พระอุปชฌาย์คือพระธรรมวรालังการ (หลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก) เมื่อบวชแล้วท่านก็ตั้งใจศึกษา แสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมความรู้ทางธรรมท่านได้นักธรรมชั้นเอก เป็นพระมหาเปรียญธรรม 4 ประโยค ส่วนความรู้ทางโลก ท่านสอบผ่านประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) และจบปริญญาตรี สาขาการบริหารการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จากนั้นท่านได้ลาสิกขาจากสมณเพศออกมาทดลองใช้ธรรมะภาคชีวิตจริง

จากความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมา ทำให้สอบบรรจุครูได้ วันแรกที่เข้ารับราชการครู หลวงพ่อเล่าให้ฟังว่า "วันแรกที่เข้าไปทำงาน ครูใหญ่เขาจัดบ้านพักครูให้อยู่ พอดกเย็นหลังจากเลิกเรียน เดินทางกลับบ้านพักที่อยู่ข้างโรงเรียน ประมาณหกโมงเย็นได้ยินเสียงทะเลาะกันจากบ้านพักครูที่อยู่ข้างกัน ส่งเสียงด่ากันไปมาถึงความบกพร่องในหน้าที่ ความเป็นคู่ฉันสามีภรรยา ฝ่ายลูกน้อยมีอายุประมาณขวบเศษก็ร้องไห้อยู่ข้าง ๆ ภรรยาเองก็กำลังก่อไฟต้มหุงหาอาหาร ส่วนสามีเองก็กำลังกลับเข้าบ้านมาไม่นาน มาถึงก็ได้ฟังการอบรมแบบไม่ได้ตั้งใจ."

หลวงพ่อบอกว่า "เราได้เห็นธรรมชาติของคน (ธรรมสังเวช) ก็เลยเกิดความเบื่อหน่ายการใช้ชีวิตแบบคฤหัสถ์ขึ้นมาทันทีทันใด ธรรมที่เล่าเรียนมาก็ฟังได้มาเห็นจริงก็วันนี้แหละ..."

หลวงพ่อกคิดว่า "ชีวิตคนเราทำไมซึ่งยุ่งยากวุ่นวายอะไรอย่างนี้ ทำไมคนเราจะต้องมาวุ่นวายกับเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง ยากเรื่องกิน ยากเรื่องกิน ยากเรื่องเกียรติ เป็นพระเป็นเณรเราก็ยุ่งยากแค่เรื่องกิน เราจะต้องแบกเรื่องยาก ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องอย่างนี้รี เมื่อเราคิดได้อย่างนี้ เราจึงตัดสินใจกลับ

เข้ามาบวชใหม่อีกครั้ง โขคดีที่เราได้เห็นธรรมะในภาคสนาม." พอวันถัดมาท่านก็ได้ทำหนังสือลาออกจากราชการครู กลับเข้ามาในวัดเลยหลงที่ตัวเมืองเลยอีกครั้ง ต่อมาท่านก็ได้อุปสมบทเป็นพระในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2525 ณ พัทธสีมาวัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองจังหวัดเลย มีพระธรรมวรालังการ (ศรีจันทร์ วัฒนโก) เป็นพระอุปัชฌาย์เป็นพระกรรมวาจาจารย์พระราชสิลสังวร (โสภณ สุทธจโนโท) วัดศรีโพชนแท่น และพระครูญาณธราภิวัด (ท่อน ญาณธโร) วัดศรีอภัยวัน เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า "สุวฑฺฒโน" แปลว่า "ผู้เจริญดี"

ผลงานที่โดดเด่น

ความเป็นบัณฑิตในสายเลือด หลวงพ่อมีผลงานการเขียน งานการประพันธ์ มีนามปากกาว่า "สมิงพระราม" ออกเผยแพร่ออกสู่สายตาประชาชนจำนวนมาก เช่น นิราศล้านนา สามวัยในชีวิต สี่วัยในชีวิต ตอปัญหาเยาวชนจากเลยหลงถึงพระอารามหลวง เป็นต้น นอกจากนี้หลวงพ่อก็มีผลงานการเขียนบทความ ถูกจัดพิมพ์ทางวารสารต่าง ๆ ที่สำคัญหลวงพ่อยังสามารถพูดได้ดีด้วยเป็นนักพูด นักปาฐกถาธรรมที่เข้าถึงคนทุกเพศวัย โดยเฉพาะธรรมแนววัยรุ่นวัยใส หลวงพ่อถูกนิมนต์ไปแสดงปาฐกถาธรรมตามโรงเรียนทั่วประเทศเช่น วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2527 ได้ปาฐกถาธรรมเรื่อง "คุณค่าที่น่านิยม" ณ โรงเรียนนิคมสงเคราะห์วิทยา อ.เมือง จ.อุดรธานี มีความตอนหนึ่งว่า "ความรู้เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน ทำไมเราต้องเรียน ไม่เรียนได้ไหม ก็ต้องย้อนถามกลับไปว่าชีวิตต้องการอะไร เข้าตอบให้เลย ชีวิตต้องการความสุขแล้วความสุขเกิดได้อย่างไร นักปราชญ์ที่ท่านกล่าวว่า การศึกษาเป็นบ่อเกิดของความรู้ ความรู้เป็นบ่อเกิดของการทำงาน การงานเป็นบ่อเกิดของทรัพย์สิน ทรัพย์สินเป็นบ่อเกิดของความสุข ชีวิตต้องการความสุขจึงต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษา จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นบ่อเกิดของความสุข.. " (สมิงพระราม, *กวีนิพนธ์*, เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, 2563: 21-24)

วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2532 ได้ปาฐกถาธรรมเรื่อง "วัยรุ่น...วัยอันตราย ณ โรงเรียนขัตติยะวงษา อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด มีความตอนหนึ่งว่า "ในความรักแต่ละประเภท ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก จะเป็นรักแท้บริสุทธิ์ ให้ความรักด้วยความจริงใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ความรักของครูอาจารย์ที่มีต่อลูกศิษย์ ก็เช่นเดียวกัน ต่างที่น้ำหนัก สถานการณ์ สิ่งแวดล้อม ความรักของเพื่อนที่มีต่อเพื่อน ก็เป็นรักแท้บริสุทธิ์ มีความอบอุ่นและอบอุ่นด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ความรักของหนุ่มสาวเป็นรักแท้แต่ไม่บริสุทธิ์ มีความรุนแรงแฝงด้วย

ความเห็นแก่ตัว ประเภทนี้อันตราย ที่ไม่บริสุทธิ์ เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเปลี่ยนไป อีกฝ่ายก็เปลี่ยนไปด้วย ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม.." วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2532 ได้ปาฐกถาธรรมเรื่อง "ชีวิต...ตัวเรา" ณ โรงเรียนพานพร้าว อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย มีความตอนหนึ่งว่า "ศีล 5 คือ ชีวิตและตัวเรา... ศีลข้อที่ 1 คือ ชีวิต ศีลข้อที่ 2 คือ การงาน ศีลข้อที่ 3 คือ ความรัก ศีลข้อที่ 4 คือ สังคม ศีลข้อที่ 5 คือ ตัวเรา การงาน ความรัก สังคม และตัวเรา ก็คือเนื้อหาสาระจากศีล 5 ..." เป็นต้น

พระนักบริหารมืออาชีพ

ในความเป็นนักบริหาร หลวงพ่อมิมีบทบาททางการบริหารคณะสงฆ์นับตั้งแต่เป็นเจ้าอาวาส พระอารามหลวงวัดแรกของชาวไทยเลย เป็นเจ้าคณะจังหวัดเลยดูแลกำกับการปกครอง พระสงฆ์ สามเณรธรรมยุตในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ยังเป็นพระอุปฌาย์บวชพระเณรเข้าสู่ร่มเงาศาสนา นอกจากนี้ หลวงพ่อยังเคยทำหน้าที่เป็นเลขานุการรองเจ้าคณะภาค 8 (ธรรมยุต) เมื่อปี พ.ศ.2526-2527 เป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองเลย ในปี พ.ศ. 2534-2557

งานการศึกษา หลวงพ่อรับผิดชอบเป็นเจ้าสำนักเรียนธรรมบาลี เป็นผู้อำนวยการศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนศรีจันทร์วิทยา เป็นผู้รับใบอนุญาต โรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก เป็นรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง นอกจากนี้เมื่อปี พ.ศ. 2526-253 หลวงพ่อยังเคยเป็นครูใหญ่โรงเรียนการศึกษา ผู้ใหญ่วัดศรีสุทธาวาส ท่ามกลางกระแสการศึกษาธรรมบาลีที่ได้รับความนิยมสูงสุดในยุคนั้น และกระแสพระสงฆ์สายป่าที่ยึดการปฏิบัติเป็นหลักมีวิปัสสนาเป็นเลิศ แต่ได้รับความนิยมนอกจากสังคม การศึกษาเป็นเลิศเช่นกัน มีศิษย์เก่าที่จบออกไปรับใช้สังคม มีหน้าที่การงานที่ดี สามารถพัฒนา คุณภาพชีวิตจนกลายเป็นชนชั้นนำของสังคม ในความเป็นพระต้นแบบพระ ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ สมบูรณ์พร้อมมีทั้งวิชาและมีจรรยาบรรณดีงามตามที่หลวงพ่อได้รับการแต่งตั้งเป็นพระจริยานิเทศ ประจำจังหวัด จนเป็นที่กล่าวขวัญกันทั้งในแวดวงคณะสงฆ์เอง และหมู่ฆราวาส ญาติโยมทั่วไป จึงเป็นที่มาของคำว่า "ปราชญ์นักบริหารกระดูกทอง" (พระภัทรธรรมสุธี, ภัทรธรรมสุธีปฏิภาณ 20 ปี ศรีล้านช้าง, 2558: 9-11)

2.2 ตำแหน่งหน้าที่และผลงานของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

2.2.1 ตำแหน่งหน้าที่และผลงานด้านการศึกษาและวิชาการ

หลวงพ่อดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต) และเคยดำรงตำแหน่งเลขานุการรองเจ้าคณะภาค 8 เป็นรองเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัด ศรีสุทธาวาส รักษาการเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ยังมีตำแหน่งพิเศษในหลายด้าน อาทิ เป็นครูใหญ่ โรงเรียนผู้ใหญ่ วัดศรีสุทธาวาส เป็นผู้อำนวยการในการสอนธรรมในสถานศึกษาสังกัด สปช. อ.วังสะ พุง จ.เลย เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดศรีสุทธาวาส ผู้อำนวยการ โครงการฟังธรรมวันอาทิตย์ อีกทั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นผู้อำนวยการอบรมธรรม เพื่อเยาวชน เป็นอาจารย์ใหญ่ประจำส่วนศึกษา วัดศรีสุทธาวาส เป็นวิทยากรในการอบรมธรรมใน สถานศึกษาและส่วนราชการต่าง ๆ พระภัทรธรรมสุธียึดถือแนวทางปฏิบัติของหลวงปู่ศรีจันทร์มา ตลอด ในเรื่องการอบรมให้ความรู้ในเรื่องของธรรมะแก่นักเรียนนักศึกษา มีการจัดการอบรมธรรมะ แก่นักเรียนนักศึกษาภายในวัดเป็นประจำ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญในเรื่อง

ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี มีการเปิดสอนทางด้านสายสามัญด้วยการเปิดในระดับมหาวิทยาลัย ด้วยการนำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี-ปริญญาโท นอกจากนี้ ยังเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับชั้น ม.1 ถึง ม.6 ขึ้นภายในวัด เป็นรองอธิการบดีบริหารทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ด้วยคุณูปการมากมาย ท่านได้รับรางวัลต่าง ๆ เช่น ได้รับโล่โรงเรียนพระพุทธศาสนาดีเด่นจากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ได้รับเกียรติบัตรจากวิทยาลัยครูเลยในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์สร้างชื่อเสียงให้แก่วิทยาลัย ได้รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักร ในฐานะผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ สาขาบริหารการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นต้น

2.2.2 ตำแหน่งหน้าที่และผลงานด้านการปกครอง

วัดศรีสุทธาวาส เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ตั้งอยู่เลขที่ 65 ถนนวิสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีประวัติการตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2491 โดยมีนายกันทะ ลำมยะศ นายสังวาลย์ ม่วงนันทะศรี นางใบ พิมพ์เขต นายเชิญ ดีสุทธิ และนายลาน ศรีทัดจินดา เป็นผู้ถวายที่ดินให้กับวัด ร่วมกับพื้นที่บางส่วนที่ทางวัดซื้อเพิ่มเติม รวมเนื้อที่วัดทั้งหมด 32 ไร่ 1 งาน 86 ตารางวา วัดศรีสุทธาวาสเป็นวัดที่ย้ายมาจากวัดศรีสะอาด (เก่า) บริเวณหน้าโรงเรียนศรีสะอาด เทศบาล 1 ในปัจจุบัน ทางพระธรรมวรालังการ (หลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก) อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีสะอาด (เก่า) ครั้งดำรงสมณศักดิ์พระครูอดิสังยคุณุณธร เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธ) ได้พิจารณาเห็นว่าวัดเดิมตั้งอยู่ในเขตเมืองแออัด มีถนนขนานทั้งสองข้าง และบริเวณพื้นที่วัดฝั่งริมตลิ่งถูกแม่น้ำกัดเซาะทำให้เนื้อที่ใช้งานของวัดแคบลงทุกปี จึงย้ายที่ตั้งวัดใหม่ที่มีความเงียบสงบเหมาะสำหรับการบำเพ็ญสมณกิจ โดยการขออนุญาตย้ายวัดศรีสะอาด (เก่า) มาสร้างใหม่ ให้ชื่อว่า "วัดมหาสุทธิเทพที่ปาราม" หรือ "วัดศรีที่ปาราม" ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชื่อ "วัดศรีสุทธาวาส" จนถึงปัจจุบัน และได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวง เมื่อ พ.ศ.2537 ทั้งนี้ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า "วัดเลยหลวง" ตามสภาพภูมิประเทศที่ตั้งของวัดที่เป็น เกาะหรือ "ดอนเลยหลวง" โอบล้อมด้วยลำน้ำล้อมรอบ เป็นลักษณะของทะเลสาบรูปแอกที่เกิดจากแม่น้ำเลยโค้งตัว (meander) เปลี่ยนเส้นทางไหลของน้ำจากตามแนวโค้งเดิมเป็นตัดตรง ทำให้ลำน้ำโค้งเดิมของแม่น้ำเลยถูกตัดขาด คงเหลือเป็นบึงโค้งหรือกุด ที่เรียกว่า "(แม่น้ำ) เลยหลวง" ดังปัจจุบัน

พระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ในฐานะเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส ซึ่งภายในวัดมีถาวรวัตถุสำคัญ เช่น พระอุโบสถ พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก วิหารบำรุงราชหิรัณย์ เจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ พระบรมสารีริกธาตุเจดีย์และพิพิธภัณฑสถานเครื่องอัฐบริขาร หลวงปู่ศรีจันทร์ฯ ตึก ว.ภ.ธรรมานุสรณ์ ตึกจันทธานุเคราะห์ อาคารเรียน โรงเรียนศรีจันทร์วิทยา อาคารเรียน โรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก อาคารเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต

ศรีล้านช้าง มณฑปหลวงพ่อกิน "พระพุทศิลาปางมิ่งเมือง" หอพักสามแฉกร เมรุและศาลาบำเพ็ญกุศลศพ อาคารสำนักงานวัดศรีสุทธาวาส โรงครัวและศาลาหอฉัน กุฏิถาวร จำนวน 55 หลัง กุฏิรับรอง จำนวน 3 หลัง ห้องน้ำ ห้องสุขา จำนวน 80 ห้อง

ภารกิจของวัดศรีสุทธาวาส ด้านการศึกษา อบรม และเผยแผ่ 1) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม-บาลี สำนักศาสนศึกษาวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง จัดการศึกษาแผนกบาลีควบคู่กันกับแผนกธรรม ตั้งแต่ระดับชั้นบาลีไวยากรณ์ถึง ประโยค ป.ธ.5 2) โรงเรียนศรีจันทร์วิทยา (พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา) จัดการเรียนการสอนแผนกสามัญ ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-6 แก่พระภิกษุ สามเณรที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษา โดยเปิดทำการสอนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึงปัจจุบัน 3) โรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ ญาณวโภ โรงเรียนการกุศลในพระพุทธศาสนา จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2548 โดยพระภิกษุธรรมสุธี เจ้าอาวาส เพื่อช่วยเหลือเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระเดชพระคุณพระธรรมวราลังการ 4) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ถึงปัจจุบัน เป็นการสงเคราะห์แก่เยาวชนและผู้สนใจศึกษาเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา 5) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เป็นวิทยาเขตลำดับที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เปิดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไป ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ปัจจุบันเปิดสอนในระดับปริญญาตรี จำนวน 4 หลักสูตรคือหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิตสาขาวิชาพุทธศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ และสาขาวิชาการสอนสังคม กับหลักสูตรในระดับปริญญาโทจำนวน 1 หลักสูตรคือหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

2.2.3 ปูนียวัตถุสำคัญของวัดศรีสุทธาวาส

ภายในวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง เป็นที่ประดิษฐานของปูนียวัตถุ พระพุทธรูปสำคัญที่มีอายุเก่าแก่หลายองค์ เป็นพระพุทธรูปที่มีทั้งความงดงามด้านพุทธศิลป์หรือด้านรูปแบบศิลปะ และประโยชน์ต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี เพราะพระพุทธรูปโบราณเหล่านี้หลายองค์พบการจารึกอักษรบริเวณส่วนฐานบ่งบอกถึงผู้สร้าง ปีที่สร้าง และเหตุแห่งการสร้าง ขอยกตัวอย่างพระพุทธรูปองค์สำคัญ 2 องค์ ดังรายละเอียดคือ 1) พระพุทศิลาปางมิ่งเมือง (หลวงพ่อกิน) 2) พระพุทธรัตนบุรีศรีทรายขาว (พระบางชายขาว) พระพุทศิลาปางมิ่งเมือง (หลวงพ่อกิน)

พระพุทศิลาปางมิ่งเมือง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "หลวงพ่อกิน" เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สลักลงบนแผ่นหินทรายสีแดง ปิดทอง ขนาดหน้าตักกว้าง 37 เซนติเมตร นับจากฐานรวมความสูง 86 เซนติเมตร และฐานกว้าง 29 เซนติเมตร ศิลปกรรมแบบทวารวดีภาคอีสานตอนปลาย กำหนด

อายุเชิงเทียบประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 เดิมประดิษฐานบริเวณพื้นที่ป่าบ้านโป่ง ตำบลกกตู อำเภอมืองเลย ต่อมาราว พ.ศ. 2498 พระธรรมหลวงการ (หลวงปู่ศรีจันทร์ ญาณโก ได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง จนถึงปัจจุบัน กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 118 ตอนที่ 70 วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2534

พระพุทธรูปนูนรูปศรีไตรรายขาว (พระบางชายขาว) พระพุทธรูปนูนรูปศรีไตรรายขาว หรือ "พระบางชายขาว" เป็นพระพุทธรูปเนื้อโลหะสำริด แสดงปางห้ามสมุทร ขนาดฐานกว้าง 20 เซนติเมตร และสูง 98 เซนติเมตร ศิลปะแบบล้านช้าง ฝีมือแบบช่างพื้นบ้าน โดยจำลองแบบจาก "พระบาง" พระพุทธรูปสำคัญสูงสุดของอาณาจักรล้านช้าง (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2555, หน้า 208) เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดกู่คำ บ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2558, หน้า 72) พระบางชายขาวมีพระพักตร์รูปไข่ พระเนตรโตและปลายพระเนตรตก พระขนงโก่งเป็นสัน พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์แหลมคล้ายปากครุฑ มีแนวเชื่อมต่อนาสิก ไรพระศกหยักกลางพระนลาฏ เม็ดพระศกกลม รัศมีกลมเรียงเป็นกลีบบัว คลองจีวรคลุมบั้นพระองค์เล็ก ประทับยืนบนฐานบัวสูงรอบฐานชั้นล่างมีจารึกฐานพระพุทธรูปวัดศรีสุทธาวาส 2 เป็นจารึกอักษรธรรมจำนวน 4 บรรทัด อ่านได้ความว่า "ศักราช (10) 74 ตัว ปีเต่าสี่ (มะโรง) เดือน 6 ค่ำ วัน 5 มื่อฮับหม้า ฤกษ์ 3 ลูก ยามกองแลง ได้รจนา พระพุทธรูปองค์นี้ ภายในมีมหาสมเด็จสังฆราชาเจ้าวัดกลางเมืองชายขาว เป็นประมุข แลสังฆเจ้าทั้งหลาย พร้อมกันแล้วภายนอกพระยาชายขาว เป็นประมุข แลสัทธิ มัคคทายก อุบาสก อุบาสิกา เมืองเลยแลนำค้อพร้อมกันสร้างไว้ขอให้ได้ตั้งพระเป็นเจ้าเทศสนา ขนานโพธิปัญญาเป็นผู้ริจนา ขอสุข 3 ประการ ทูวัง ทูวัง 74 ตัว " (ดนุพล ไชยสินธ์, 2551, หน้า 50-54) ความสำคัญตามจารึกดังกล่าวคือการแสดงถึงทั้งผู้รจนาหรือผู้จารึกอักษรคือพรชานานโพธิปัญญา ปีที่สร้างพระบางชายขาวในปีจุลศักราช (10) 74 หรือราว พ.ศ. 2255 และการกล่าวถึงเมืองทรายขาวและเมืองเลยในจารึก แสดงถึงประวัติการสร้างเมืองชายขาวเซไล-เลย ที่น่าจะเกิดขึ้นก่อน พ.ศ. 2255 (กรมศิลปากร, 2544, หน้า 66) กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 108 ตอนที่ 70 วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2534

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวพัฒโน) เมื่อ พ.ศ. 2564 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามที่พระราชวชิรสุธี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวงชั้นตรี มีอายุ 72 ปี พรรษา 42

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์

พ.ศ. 2526-2527 เลขานุการรองเจ้าคณะภาค 11 (ธรรมยุต)

พ.ศ. 2533-2557 เจ้าคณะอำเภอมืองเลย (ธรรมยุต)

พ.ศ. 2528-2541 รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2528–2542 รักษาการเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2542–ปัจจุบัน เจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2557–ปัจจุบัน เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต)

ตำแหน่งทางการศึกษาและการอบรม

พ.ศ. 2526–ปัจจุบัน ครูใหญ่โรงเรียนผู้ใหญ่วัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2527–ปัจจุบัน ผู้อำนวยการโครงการสอนธรรมในสถานศึกษาสังกัด สปช. อำนวย

วังสะพุง

พ.ศ. 2528–ปัจจุบัน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2528–ปัจจุบัน ผู้อำนวยการโครงการฟังธรรมวันอาทิตย์ศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2528–ปัจจุบัน อาจารย์โรงเรียนวัดศรีจันทร์วิทยา แผนกสามัญชั้นมัธยมศึกษา

พ.ศ. 2528–ปัจจุบัน ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำสำนักเรียนวัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2530–ปัจจุบัน ผู้อำนวยการศูนย์อบรมธรรมเพื่อเยาวชน

พ.ศ. 2530–ปัจจุบัน อาจารย์ใหญ่ประจำศาสนศึกษาประจำจังหวัดเลย (ธ) วัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2535–ปัจจุบัน ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมประจำสำนักวัดศรีสุทธาวาส

พ.ศ. 2538–ปัจจุบัน ผู้อำนวยการโครงการสอนธรรมในสถานศึกษาระดับมัธยมในเขตเมืองเลย จังหวัดเลย

พ.ศ. 2541–ปัจจุบัน ที่ปรึกษาและอุปถัมภ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีล้านช้าง

พ.ศ. 2548 ผู้จัดการโรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโกสมณศักดิ์ที่ได้รับ

พ.ศ. 2534 พระครูสัญญาบัตรที่พระครูกิตติสารสมณต์ (จอ.ชท.)

พ.ศ. 2543 พระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก

พ.ศ. 2557 พระราชาคณะชั้นสามัญในราชทินนามที่ พระภัทรธรรมสุธี

พ.ศ. 2564 พระราชาคณะชั้นราชในราชทินนามที่ พระราชวชิรสุธี

ท่านยังมีตำแหน่งพิเศษในหลายด้าน อาทิ เป็นครูใหญ่โรงเรียนผู้ใหญ่วัดศรีสุทธาวาส เป็นผู้อำนวยการในการสอนธรรมในสถานศึกษาสังกัด สปช. อ.วังสะพุง จ.เลย เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดศรีสุทธาวาส ผู้อำนวยการโครงการฟังธรรมวันอาทิตย์ อีกทั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นผู้อำนวยการอบรมธรรมเพื่อเยาวชน เป็นอาจารย์ใหญ่ประจำ

ส่วนศึกษา วัดศรีสุทธารวาส เป็นวิทยากรในการอบรมธรรมในสถานศึกษาและส่วนราชการต่าง ๆ พระภิกษุธรรมสุธียึดถือแนวทางปฏิบัติของหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก มาตลอด ในเรื่องการอบรมให้ความรู้ในเรื่องของธรรมแก่นักเรียนนักศึกษา มีการจัดการอบรมธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาภายในวัดเป็นประจำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญในเรื่องศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี มีการเปิดสอนทางด้านสายสามัญด้วยการเปิดในระดับมหาวิทยาลัย ด้วยการนำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง สอนในระดับปริญญาตรี-ปริญญาโท นอกจากนี้ ยังเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับชั้นม.1 ถึง ม.6 ขึ้นภายในวัด เป็นรองอธิการบดีบริหารทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ด้วยคุณูปการมากมาย ท่านได้รับรางวัลต่าง ๆ เช่น ได้รับโล่โรงเรียนพระพุทธศาสนาดีเด่นจากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ได้รับเกียรติบัตรจากวิทยาลัยครูเลยในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์สร้างชื่อเสียงให้แก่วิทยาลัย ได้รับพระราชทานเสมาธรรมจักร ในฐานะผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับปริญญาเกิตติมศักดิ์ สาขาบริหารการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นต้น

จากผลงานการปฏิบัติศาสนกิจทั้ง 6 ด้านของพระสงฆ์ไทยคือ การศึกษา การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ทำให้บทบาทเหล่านี้เป็นต้นแบบแผนให้การทำงานด้านศาสนาและประเพณีมีความเด่นชัด และเป็นคุณูปการแก่พุทธศาสนิกชนทั้งในที่ใกล้และห่างไกลจาก จังหวัดเลย ตั้งผลงานหลักธรรมคำสอนคติแนวคิด กลับกรองมาเป็นหนังสือสำคัญสะท้อนแนวคิดทางศาสนา และประเพณีคือ นิราศล้านช้าง นิราศอีสาน นิราศศรีธรรมมาโคกราช ของดีอีสาน พระดีอีสาน เป็นต้น ด้วยความเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในการอุทิศบทบาทหน้าที่การงานของคณะสงฆ์มาประยุกต์ เข้ากับหลักพุทธธรรม ใช้ภาษาถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมประเพณีพร้อมทั้งความสามารถในการ ใช้ภาษาไทยมาตรฐานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการเรียบเรียงภาษาเทศนาและงานเขียนในรูปแบบของงานร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นเรื่องราวในพระพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้อย่างเรียบง่าย แต่มีพลัง กอปรกับบุคลิกภาพอันอ่อนโยนแฝงไว้ด้วยพรหมวิหารธรรม ทำให้การปฏิบัติศาสนกิจด้านต่าง ๆ มีความโดดเด่น และเป็นแบบอย่างในการทำงานด้านพระศาสนาและประเพณี

2.3 ผลงาน

ผลงานของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) มีการรวบรวมข้อมูลที่ท่านได้ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาามาตั้งแต่ 2526 เป็นต้นมา แต่ได้นำมาตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี 2548 บางเล่มได้มีการนำมาตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง ในที่นี้ผู้วิจัยขอนำเสนอผลงานที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ตามลำดับปีดังต่อไปนี้

เล่มที่ 1 วัฒนธรรมเรารำลึก เป็นผลงานเล่มแรกที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อปี 2548

เล่มที่ 2 สถานีชีวิต ตีพิมพ์ปี 2554

เล่มที่ 3 จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 1) ตีพิมพ์ปี 2555 (พิมพ์ครั้งที่ 2 และ 3) ตีพิมพ์ปี 2556 (พิมพ์ครั้งที่ 4) ตีพิมพ์ปี 2557 (พิมพ์ครั้งที่ 5) ตีพิมพ์ปี 2558 (พิมพ์ครั้งที่ 6) ตีพิมพ์ปี 2560

เล่มที่ 4 ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน ตีพิมพ์ในปี 2556

เล่มที่ 5 ภัทรธรรมสุธีปฏิภาณ ตีพิมพ์ในปี 2558

เล่มที่ 6 ตอบปัญหาเยาวชน ตีพิมพ์ในปี 2558

เล่มที่ 7 นิราศล้านช้าง ตีพิมพ์ในปี 2558

เล่มที่ 8 นิราศอีสาน ตีพิมพ์ในปี 2559

เล่มที่ 9 เรื่องสั้นเยาวชน ตีพิมพ์ในปี 2559

เล่มที่ 10 นิราศศรีธรรมมาโคกราช (อโศกคำฉันท์) ตีพิมพ์ในปี 2560

เล่มที่ 11 เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา ตีพิมพ์ในปี 2560

เล่มที่ 12 ของดี อีสาน ตีพิมพ์ในปี 2561

เล่มที่ 13 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม กลุ่มอุษณ ตีพิมพ์ในปี 2561

เล่มที่ 14 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม ดรุณีแรกรัก ตีพิมพ์ในปี 2563

เล่มที่ 15 สองรัก สองเรา ตีพิมพ์ในปี 2564

เล่มที่ 16 กวีกังวานก้องทั่วห้องถิ่นไทย ตีพิมพ์ในปี 2564

เล่มที่ 17 รักรู้ ตีพิมพ์ในปี 2564

เล่มที่ 18 ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม ดินแดนถิ่นล้านนา สวยงามยิ่งเอย ตีพิมพ์ในปี 2564

เล่มที่ 19 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม รักอันตราย ตีพิมพ์ในปี 2564

2.3.1 วัฒนธรรมเรารำลึก

เป็นผลงานที่ท่านไม่ได้ลงชื่อหรือนามปากกาไว้ โดยเรียบเรียงประวัติของพระธรรมวราลังการ (หลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก ป.ธ.6) พร้อมแนบธรรมเทศนา โอวาทธรรม และบทสวดมนต์ไว้ด้วย

2.3.2 สถานีชีวิต

เป็นการเรียบเรียงจากปาฐกถาธรรม โดยพระครูกิตติสารสุนันท์ (สุพัฒน์ สุวฑฺฒโน) ณ โรงเรียนเจริญศิลป์ศึกษา กิ่งอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2533 โดยเปรียบเทียบเส้นทางชีวิตของมนุษย์กับเส้นทางรถไฟที่จะต้องผ่านสถานีต่าง ๆ คือ สถานีครอบครัว สถานีโรงเรียน สถานีที่ทำงาน และสถานีปลายทาง

2.3.3 จาก...লেখหลง ถึง...พระอารามหลวง

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ใช้นามปากกาว่า สุวฑฒโน ภิกขุ ในการเรียบเรียง ประวัติของวัดলেখหลงตั้งแต่ก่อตั้งจนกระทั่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นพระอารามหลวง มีการตีพิมพ์แล้วถึง 6 ครั้ง ครั้งที่ 1 ตีพิมพ์ในปี 2555 ครั้งที่ 2 และ 3 ตีพิมพ์ในปี 2556 ครั้งที่ 4 ตีพิมพ์ในปี 2557 ครั้งที่ 5 ตีพิมพ์ในปี 2558 และครั้งที่ 6 ตีพิมพ์ในปี 2560

2.3.4 ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน

เป็นการเรียบเรียงจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน “โครงการธรรมะเพื่อเยาวชน” ของ ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย วัดศรีสุทธาวาส ตั้งแต่ปี 2526 จนถึงปี 2556 รวม 17 จังหวัด 275 โรงเรียน

2.3.5 ภัทรธรรมสุธีปฏิญาณ

เป็นหนังสือรวบรวมประวัติและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) โดย กองบรรณาธิการ เล่าถึงประวัติส่วนตัว คำสอน การบรรยายธรรม การตอบปัญหา คำกลอน และนิทานสอนใจ

2.3.6 ตอบปัญหาเยาวชน

เรียบเรียงโดยใช้นามปากกาว่า สุวฑฒโน ภิกขุ เก็บรวบรวมคำถามในโครงการ “ธรรมะ เพื่อเยาวชน” ระหว่างปี 2527-2530 รวมข้อความทั้งสิ้นในเล่มนี้ 224 ข้อ

2.3.7 นิราศล้านช้าง

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวฑฒโน ภิกขุ บอกเล่าเรื่องยาวย้อนหลังประวัติศาสตร์ อาณาจักรล้านช้างเมื่อประมาณ 1200 ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.1300 ถึงปี พ.ศ.2321 ลักษณะเป็นนิราศ คำโคลง 38 บท ร่ายสุภาพ 1 บท ฉันท 1 บท กาพย์ 1 บท และกลอน 1 บท

2.3.8 นิราศอีสาน

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวฑฒโน ภิกขุ เป็นนิราศกาพย์ห่อโคลง วารวโคลง 4 สุภาพ เป็นหลัก และขยายความโดยกาพย์ยานี 11 บอกเล่าถึงจังหวัดในภาคอีสาน รวมทั้งอำเภอในแต่ละ จังหวัดว่าเปลี่ยนจากความแห้งแล้งมาเป็นความอุดมสมบูรณ์แล้ว

2.3.9 เรื่องสั้นเยาวชน

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรตน์ รักดี ประกอบด้วยเรื่องสั้นสำหรับเยาวชน 16 เรื่อง อาทิเช่น วยรุ่น วยเรียน วยรุ่น วยรัก วยรุ่น วยรุ่น วยรุ่น วยหลง วยรุ่น วยอลวน

2.3.10 นิราศศรีธรรมมาโคกราช หรือ อโศกคำฉันท

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวฑฒโน ภิกขุ มีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติ พระเจ้าพิมพิสาร และ พระเจ้าอโศกมหาราช เน้นความลึกซึ้งและซับซ้อนด้านกวีนิพนธ์เป็นหลัก ส่วนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์อาจจะขาดรายละเอียดปลีกย่อยไปบ้าง

2.3.11 เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรัตน์ รักดี สะท้อนชีวิตชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3.12 ของดี อีสาน

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในภาคอีสาน

2.3.13 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม กลุ่มอุษณ

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ เขียนขึ้นโดยนำเค้าโครงมาจากธรรมบท เพื่อให้แง่คิดและคติสอนใจแก่พุทธศาสนิกชน

2.3.14 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม ดรุณีแรกรัก

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรัตน์ รักดี สะท้อน อาศัยเรื่องราวจากธรรมบทมาเป็นเค้าโครงในการเล่าเรื่องอิงคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2.3.15 สองรัก สองเรา

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สมิงพระราม เป็นหนังสือกวีนิพนธ์ประเภทกลอนแปด บทประพันธ์บอกเล่าเรื่องราวสัพเพเหระ แต่ก็มีเรื่องทีกล่าวถึงพระธาตุศรีสองรักไว้ด้วย

2.3.16 กวีกังวานก้องทั่วท้องถิ่นไทย

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สมิงพระราม

2.3.17 รักรู้

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า ภัทรธร เมธี เขียนอธิบายถึงหลักสัพบุริสธรรม ได้แก่ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล ((ภัทรธร เมธี, รักโลก, เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, 2559 : 25-26)

2.3.18 ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม ดินแดนถิ่นล้านนา สวยงามยิ่งเอเย

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ เป็นเนื้อหาต่อเนื่องจากหนังสือ “ถิ่นไทยดีอีสาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อเชิดชูบุชาวาทธรรมของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (อ้วน ตีสโล) อดีตเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ มีลักษณะเป็นโคลง 4 สุภาพ กาพย์ยานี 11 เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักจังหวัดในภาคเหนือ 16 จังหวัด 187 อำเภอ ในด้านการท่องเที่ยว จารีตประเพณี และวัฒนธรรม

2.3.19 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม รักอันตราย

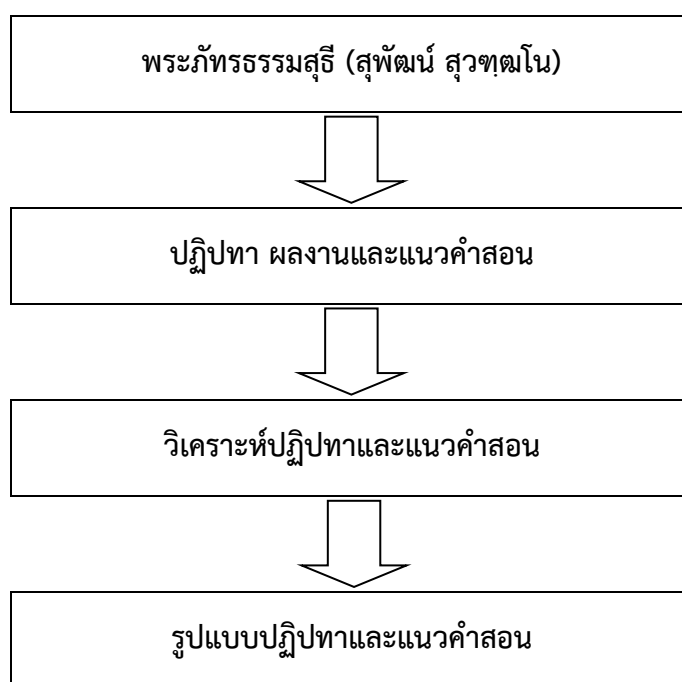
ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรัตน์ รักดี นำเค้าโครงเรื่องมาจากหนังสือธรรมบท เน้นเรื่องราวในกรุงสวตถิในครั้งพุทธกาล

สรุปได้ว่า ผลงานของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวัฑฒโน) สามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1. ประวัติบุคคล คือ วัฒนธรรมเจ้าล้านนา 2. ประวัติสถานที่ คือ จาก...เลยหลง ถึง...พระอาราม

หลวง 3. ตอบปัญหาธรรม 2 เล่ม คือ ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน และ ตอบปัญหาเยาวชน
 4. นิราศ 3 เล่ม คือ นิราศล้านช้าง นิราศอีสาน และนิราศ ศรีธรรมมาโคกกราช หรือ อโศกคำฉันท์
 5. หลักธรรมประยุกต์ 2 เล่ม คือ สถานีชีวิต และ รักรู้ 6. เรื่องสั้น 2 เล่ม คือ เรื่องสั้นเยาวชน และ เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา 7. นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม 3 เล่ม คือ คลุมถุงชน ดรุณีแรกรัก และรักอันตราย 8. บทพรรณนาสถานที่ 2 เล่ม คือ ของดี อีสาน และ ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม
 บทประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้ว 11 เล่ม คือ 1) วัฒนภภเธรรำลึก 2) จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง 3) ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน 4) ตอบปัญหาเยาวชน 5) สถานีชีวิต 6) รักรู้ 7) เรื่องสั้นเยาวชน 8) เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา 9) คลุมถุงชน 10) ดรุณีแรกรัก และ 11) รักอันตราย
 และบทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง คือ 1) นิราศล้านช้าง 2) นิราศอีสาน 3) นิราศศรีธรรมมาโคกกราช หรือ อโศกคำฉันท์ 4) ของดี อีสาน และ 5) ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม

2.4 กรอบแนวความคิด

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวความคิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีลำดับขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

ตารางที่ 3.1 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอน	การดำเนินการ	ผลที่ได้
1. ศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	1. ศึกษาผลงานที่ประพันธ์โดยพระราชวชิรสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง จำนวน 15 เล่ม 2. สัมภาษณ์เชิงลึกพระราชวชิรสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เกี่ยวกับประวัติและคำสอน	องค์ความรู้จากผลงานทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ประพันธ์โดยพระราชวชิรสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)
2. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	1. วิเคราะห์องค์ความรู้จากประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) 2. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)	ประวัติ ผลงาน และคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวทมน) และนักวิชาการด้านปรัชญาศาสนา จำนวน 5 คน พระภิกษุและสามเณรที่จำวัดอยู่ภายในวัดศรีสุทธาวาส จำนวน 10 รูป และพุทธศาสนิกชน จำนวน 5 คน

3.3 แหล่งข้อมูล

3.3.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)

บทประพันธ์ร้อยแก้วและร้อยกรอง จำนวน 16 เล่ม โดยพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวทมน) ซึ่งใช้นามปากกาว่า สุวทมน ภิภุ ภัทรธร เมธี และ สมิงพระราม ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ประวัติบุคคล คือ วัฒนภเณรรำลึก
2. ประวัติสถานที่ คือ จากเลยหลง ถึง พระอารามหลวง
3. ตอบปัญหาธรรม 2 เล่ม คือ ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน และ ตอบปัญหาเยาวชน
4. นิราศ 3 เล่ม คือ นิราศล้านช้าง นิราศอีสาน และนิราศศรีธรรมมาโคกราช หรือ อโศกคำฉันท์
5. หลักธรรมประยุกต์ 2 เล่ม คือ สถานีชีวิต และ รักรู้
6. เรื่องสั้น 2 เล่ม คือ เรื่องสั้นเยาวชน และ เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา
7. นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม 3 เล่ม คือ คลุมถุงชน ดรุณีแรกรัก และรักอันตราย
8. วรรณกรรมพรรณนาสถานที่ 2 เล่ม คือ ของดี อีสาน และ ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม
9. เรื่องสั้น มี 2 เล่ม คือ 1. เรื่องสั้นเยาวชน และเรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา

ในจำนวนนี้มีผลงานที่ประพันธ์เป็นร้อยแก้ว 11 เล่ม คือ 1) วัฒนภเณรรำลึก 2) จากเลยหลง ถึง พระอารามหลวง 3) ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน 4) ตอบปัญหาเยาวชน 5) สถานีชีวิต 6) รักรู้ 7) เรื่องสั้นเยาวชน 8) เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา 9) คลุมถุงชน 10) ดรุณีแรกรัก และ 11) รักอันตราย ส่วนที่เป็นบทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง 5 เล่ม คือ 1) นิราศล้านช้าง 2) นิราศอีสาน 3) นิราศศรีธรรมมาโคกราช หรือ อโศกคำฉันท์ 4) ของดี อีสาน และ 5) ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม

นอกจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิแล้ว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกพระราชาวัชรสุธี (สุพัฒน์ สุวทมน) เกี่ยวกับผลงานต่าง ๆ ของท่าน รวมถึงประวัติความเป็นมา และแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานเหล่านั้น

3.3.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source)

1. มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2562). วัดศรีสุทธารวาส พระอารามหลวง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
2. มจร.วิทยาเขตศรีล้านช้าง. (2558). ภัทธธรรมสุธีปฏิภาณ. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
3. ดนุพล ไชยสินธุ์. (2552). จารึกจังหวัดเลย. เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
4. อีระวัฒน์ แสนคำ. (2555). "เมืองชายขาว : ชุมชนโบราณสำคัญของอาณาจักรล้านช้างในลุ่มน้ำเลย." วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 3.4.1 ศึกษาผลงานทั้ง 16 เล่มของพระภัทธธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) จัดเรียงตามลำดับก่อน-หลัง และคัดแยกประเภท ชนิด และหมวดหมู่
- 3.4.2 ประมวลผลงานทั้งหมดตามหมวดหมู่และประเภท
- 3.4.3 สัมภาษณ์พระราชาวงษิรสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เพิ่มเติมเกี่ยวกับผลงานแต่ละเล่มในบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น เหตุการณ์ สถานการณ์ แรงบันดาลใจ ฯลฯ
- 3.4.4 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยนักวิชาการด้านปรัชญาศาสนา จำนวน 5 ท่าน พระภิกษุสามเณรในวัดศรีสุทธารวาส พระอารามหลวง จำนวน 10 รูป และพุทธศาสนิกชนบริเวณโดยรอบวัดศรีสุทธารวาส พระอารามหลวง จำนวน 5 คน
- 3.4.5 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผลงานของพระภัทธธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) คำสัมภาษณ์ของพระราชาวงษิรสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) และผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาประมวลและทำการวิเคราะห์เนื้อหา

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอโดยพรรณนาวิธี (Descriptive Explanation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หลักคำสอนของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

พระภิกษุธรรมสุธี มีหลักคำสอนที่เป็นจุดเด่นคือ การพูดบรรยายด้วยไหวพริบปฏิภาณ และการให้ข้อคิดคติธรรมคำสอน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ท่านจะได้รับนิมนต์ให้ไปบรรยายธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นประจำ จนกระทั่งมีการนำคำสอนของท่านไปเผยแพร่ โดยการตีพิมพ์เป็นหนังสือธรรม เช่น หนังสือสถานีชีวิต ที่ท่านแสดงแก่นักเรียนโรงเรียนเจริญศิลป์ศึกษา อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร

ท่านนำเสนอธรรมะในรูปแบบการบรรยาย โดยการอธิบายให้เยาวชนได้รับฟังอย่างถึงใจ และรูปแบบวิธีการของท่านจะมีการสอดแทรกธรรมและนิทาน ตลอดถึงเรื่องราวที่ทำให้ผู้ฟังไม่เบื่อหน่ายต่อการรับฟัง ผู้ฟังจะรู้สึกสนุกสนาน ชีวิตของคนเราเปรียบเหมือนการเดินทาง ตั้งแต่วันแรกที่เกิดมาลี้มตามาตุโลก จวบจนวันสุดท้ายตายจากโลกนี้ไป ถนนชีวิตของแต่ละคนจะทอดยาวออกไปตามวิถีแห่งกรรม จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง จากจุดเริ่มต้นไปถึงจุดสุดท้าย นั่นคือ การเดินทางในถนนชีวิตเป็นธรรมดาของการเดินทาง มักได้ประสบพบเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย พบทั้งอุปสรรคที่คอยขัดขวางและความสำเร็จที่รอเราอยู่ ถนนบางตอนก็ราบรื่น บางตอนก็ขรุขระ ถนนบางสายเราก็เลือกเดินเองได้ บางสายเลือกเองไม่ได้ วันนี้จะนำนักเรียนเข้าสู่ถนนชีวิตที่เราจะต้องเดินทางผ่านและสถานีต่าง ๆ ที่เราจะหยุดพักระหว่างทางสถานีชีวิตนั้นแบ่งได้ 4 สถานีดังนี้

สถานีที่ 1 คือ สถานีครอบครัว

สถานีที่ 2 คือ สถานีโรงเรียน

สถานีที่ 3 คือ สถานีที่ทำงาน

สถานีที่ 4 คือ สถานีปลายทาง

ก่อนที่นักเรียนจะรู้รายละเอียดในสถานีทั้ง 4 เรามาดูการเดินทางในถนนทั่ว ๆ ไปเสียก่อน เมื่อเราจะเดินทางไปไหนมาไหนต้องรู้จักเส้นทางที่จะไปจุดหมายที่จะถึง และยานพาหนะที่จะโดยสาร เมื่อรู้จักดีแล้วเราก็จะเลือกเดินทางสายที่สะดวกและปลอดภัยที่สุดโดยสารยานพาหนะที่สะดวกสบายที่สุด ปัจจุบันมียานพาหนะรับส่งผู้โดยสารมากมายหลายชนิด เช่น รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน และอื่น ๆ ในยานประเภทรถยนต์นั้นยังมีหลายชนิด เช่น รถปรับอากาศชั้นหนึ่งหรือรถวิโอพี รถร่วม ขบส. ธรรมดา รถสองแถว สามล้อเครื่อง และรถอีแต่น ส่วนรถไฟก็มีรถด่วนรถเร็ว รถดีเซลราง ถ้าไปถามคนโดยสารว่า เขาต้องการซื้อรถอะไร ทุกคนจะตอบว่าอยากซื้อรถที่มีบริการที่ดีที่สุด สะดวกสบายที่สุด และแน่นอน บางคนก็ซื้อได้ แต่บางคนก็ไม่ได้ซื้อ นักเรียนทราบไหมว่า ทำไมเขาเลือกซื้อรถตามต้องการ

ไม่ได้ อะไรเป็นสาเหตุ เช่นจะเดินทางจากบ้านเราเข้ากรุงเทพฯ ถนนลาดยางทางชั้นดี รถก็มีมากมาย ให้เลือกขี่ เขาอยากขี่รถปรับอากาศชั้นหนึ่งแต่ต้องไปขี่รถบัสสี่ล้อ นักเรียนตอบได้ใหม่ว่า ทำไมเขาคอนั้นจึงเลือกขี่รถไม่ได้ อะไรเป็นเหตุ? (เสียงตอบ เงิน.เงิน) ถูกแล้ว เงินเป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้เขาเลือกขี่รถตามต้องการไม่ได้ ก็เหมือนถนนชีวิตของคนเรา ทุกคนอยากเกิดในตระกูลที่ดีมีความสุข มีเส้นทางชีวิตที่ราบรื่นตลอดสาย สะดวก สบายตลอดชาติ แต่เราก็เลือกไม่ได้เพราะบุญกุศลอันเป็นปัจจัยตัวสำคัญที่แบ่งแยกคนเราให้เป็นไป พุทธศาสนากล่าวถึงหลักกรรมว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต จะยากดีมีจนก็เพราะผลบุญผลกรรมที่ทำไว้

ในสถานีวิถีทั้งหมด บางที่เราอาจอยู่คาบเกี่ยว 2 สถานี เช่นตอนนี้ นักเรียนอยู่สถานีที่ 2 แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็กลับไปสู่สถานีที่ 1 กล่าวได้ว่าเราอาจเกี่ยวข้องกับ 2 หรือ 3 สถานี หากทำธุระไม่เสร็จต้องไป ๆ มา ๆ เราจะอยู่สถานีทุกแห่งได้ดีมีความสุข เมื่อเรามีความพร้อมและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตต่อไปให้นักเรียนรู้จักรายละเอียดแต่ละสถานี

สถานีครอบครัว เป็นสถานีแรกที่ทุกชีวิตจะต้องอยู่อาศัยสถานีแห่งนี้มีบรรยากาศ คือความรักและความอบอุ่นจากคุณพ่อคุณแม่ พี่ ๆ น้อง ๆ หรือญาติ ๆ ที่ประกอบกันเป็นสมาชิกในครอบครัว บางคนอาจโชคดีเกิดในครอบครัวที่มั่งมีศรีสุข สิ่งแวดล้อมน่ารื่นรมย์ แต่บางคนอาจเกิดในครอบครัวที่ยากจนเฉยใจ สิ่งแวดล้อมเลวร้าย อย่างไรก็ตามเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ขอฝากธรรมะ 2 ข้อ ในการปฏิบัติตนของนักเรียน คือ คารโว และนิวาโต อันเป็นธรรมะสำหรับเด็กในสถานีครอบครัว

คารโว แปลว่า มีสัมมาคารวะ มีความเคารพอ่อนน้อม ส่วน **นิวาโต** แปลว่า มีความว่าง่าย สอนง่าย ไม่หัวดื้อถือดี ไม่มีความแข็งกระด้าง เมื่อเด็กมีคุณธรรม 2 ข้อนี้ คือ มีสัมมาคารวะ และมีความว่าง่ายสอนง่าย ก็จะมีมงคลเป็นความดีงามแก่ตัวเองนักเรียนคงเคยได้ยินคำพังเพยที่ว่า เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด ความหมายก็คือ เมื่ออยู่ใกล้ผู้ใหญ่ เชื่อฟังผู้ใหญ่ เราจะปลอดภัยไม่มีอันตราย

ให้นักเรียนถือว่า คำตักเตือนสั่งสอนของผู้ใหญ่เปรียบเหมือนสัญญาณเตือนภัย บอกให้เรา รู้ถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น เหมือนเราเดินทางไปถึงสี่แยก แล้วมีสัญญาณไฟแดงเตือนให้ระวังตน ถ้าเราเชื่อสัญญาณบอกเหตุ เราก็จะปลอดภัย อีกอย่างหนึ่ง เหมือนแม่ไก่พาลูกไปหากินนักเรียนเคยเห็นไก่แม่ลูกอ่อนไหม? แม่ไก่เลี้ยงลูกแต่ไม่มีนมให้ลูกกิน มันก็พาลูกทั้งฝูงไปคู้ยเชื้อหาอาหารตามลานบ้าน ใต้ถุนบ้านหรือตามรั้วไม้ชายคา เมื่อคู้ยเชื้อไปเจอเมล็ดข้าวหรืออาหารอื่น ๆ มันก็จะเรียกลูกมากิน ลูกไก่ตัวใดใกล้แม่ก็จะได้ยิน ตัวใดอยู่ไกลก็ไม่ทันกินและที่สำคัญ ขณะคู้ยเชื้อหาอาหาร อาจมีศัตรูมาทำร้ายมีเหยี่ยวบินเฉี่ยวมาจะโฉบเอาลูกไก่ไปกิน มีแมวขโมยหรือหมาอันธพาลจะมากัดลูกไก่กินเป็นอาหาร เมื่อมีเหตุร้ายเช่นนี้ แม่ไก่จะส่งสัญญาณเตือนภัย เรียกลูก ๆ เสียงดังกุก ๆ ๆ ลูกไก่ที่ได้ยินสัญญาณแล้ววิ่งเข้ามาซุกกับอ้อมปีกของแม่ มันก็จะปลอดภัย เหยี่ยวไม่กล้าเฉี่ยวโฉบ หมาหรือแมว

ก็ไม่กล้าวิ่งมากัด แต่ถ้าลูกไก่ตัวโตไม่ฟังสัญญาณเตือนภัยของแม่ แม่ร้องเรียกกลับวิ่งหนีไปที่อื่น นักเรียนคิดว่าลูกไก่ตัวนั้นจะปลอดภัยไหม? ไม่ปลอดภัย ตายแน่ ๆ เลย

เด็กที่เชื่อฟังคำตักเตือนสั่งสอนของผู้ใหญ่ จึงเหมือนลูกไก่ตัวที่อยู่ใกล้แม่ เชื่อสัญญาณเตือนภัยนอกจากปลอดภัยแล้วยังได้กินอิมด้วย

คนหัวดีถือรั้นต้นทุรังทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด ต้องพบกับภัยพิบัติอย่างไร จะเล่านิทานให้ฟังเรื่องหนึ่ง มีเรื่องเล่าว่า ตา กับ ยาย 2 คน อยู่กินกันมาตั้งแต่หนุ่มสาวจนแก่เฒ่าก็ยังรักใคร่กันดีอยู่ คุณตานั้นรักและตามใจคุณยายมาตั้งแต่ต้น คุณยายอยากได้อะไรก็ไม่เคยขัดใจ คุณยายก็เลยได้ใจ เอาแต่ใจตัวเอง กลายเป็นคนเจ้าแง่เจ้างอน จวบจนแก่ชราก็ยังเอาแต่ใจตัวเองวันหนึ่ง ในฤดูฝน คุณตาจะไปไร่ ฟักแพงแดงกว่าในไร่กำลังตก ลูก วันนั้นฝนตกพริ้ว ๆ คุณตาจึงบอกคุณยายว่า "วันนี้ ฝนตกทางลำบาก ฉันไปไร่คนเดียวนะ ยายไม่ต้องไปด้วย.."

"ฉันจะไป." คุณยายตอบทันที แม้คุณตาจะห้ามปรามให้เหตุผลอย่างไร ก็ยืนยันว่าจะไปให้ได้ ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ ในที่สุดคุณตาจึงบอกว่า "ไปก็ไป แต่ไปแล้วอย่าหาบตะกร้ากระบุงไปด้วยนะ.."

คุณยายก็ตอบทันทีว่า "ฉันจะหาบไป"

คุณตาบอกว่า "ถ้าเอาตะกร้ากระบุงไปด้วย ก็อย่าใส่ฟักแพงแดงกว่าให้มากนะ มันหนัก"

คุณยายตอบว่า "ฉันจะใส่มาก ๆ ใส่ให้เต็มเลย"

คุณตาคุณยายจึงไปไร่ด้วยกัน ตกตอนเย็นจะกลับบ้านคุณยายก็ขนฟักแพงแดงกว่าใส่จนเต็มกระบุงหาบกลับบ้าน คุณตาจะขออาสาหาบไปให้ คุณยายก็ยืนยันว่า จะหาบไปเอง ๆ คุณตาจึงต้องเดินนำหน้าให้คุณยายหาบกระบุงผลไม้เดินโซซัดโซเซตามหลัง พอเดินไปถึงทุ่งนาทางมันลื่น และมีบ่อน้ำอยู่ข้าง ๆ คุณตาเตือนว่า

"ยาย ทางมันลื่น เดินระวัง ๆ หน่อยนะ"

คุณยายตอบทันทีว่า "ฉันจะไม่ระวัง." พุดได้แค่นั้นคุณยายก็เซถลาลื่นไกลหกล้มตกลงในบ่อน้ำคุณตาจะช่วยก็ไม่ทัน กระบุงฟักแพงพล่นโครมทับคุณยายลงไปในบ่อ คุณตาถลาไปนั่งที่ปากบ่อ ร้องบอกว่า

"ยาย ๆ ส่งมือมาเร็ว ฉันจะฉุดขึ้น.."

คุณยายขู่มือขึ้น สะเปะสะปะให้คนช่วยตามสัญญาณ แต่พอได้ยินเสียงของคุณตาเท่านั้น คุณยายหดมือกลับทันที ร้องบอกว่า "ฉันจะขึ้นเอง ไม่ต้องมาช่วยฉัน"

ผลก็คือ คุณยายถูกกระบุงผลไม้ทับจมลงในบ่อคุณตาต้องกระโจนลงไปคว้าร่างคุณยายไว้ได้ แล้วอุ้มคุณยายขึ้นมาจากบ่อ เรียกว่า สวมบทบาทพระเอกตอนแก้วน้ำนั้นเถอะ ถึงตอนนี้คุณยายไม่ร้อง ไม่ขัดขึ้นเพราะแกหมดสติไปแล้ว

เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ความเป็นคนหัวดีถือดี มีแต่จะพบกับภัยพิบัติ เด็กทุกคนจึงควรทำตัวเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย มีสัมมาคารวะ ก็จะพบแต่ความสุขความเจริญสถานี่ครอบครัว บรรยากาศคือความรัก ความอบอุ่น ความรักความหวังดีของพ่อแม่ ความอบอุ่นจากความเป็นพี่เป็นน้อง สมาชิกทุกคนควรสามัคคีปรองดองรักใคร่กัน สถานี่ครอบครัวก็จะน่าอยู่และเป็นสุข

สถานีที่ 2 สถานีโรงเรียน เราใช้ชีวิตอยู่ในสถานี่นี้ ยาวนานไม่แพ้สถานี่ที่ 1 สถานีโรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากสถานี่ครอบครัว คือ กว้างขวาง และมีผู้คนมากมาย มากจนเราไม่รู้จักและจำได้หมด ผู้ที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดเราก็คือครูอาจารย์และเพื่อนสนิท เรามีครูอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะทางเดินให้ และมีเพื่อน ๆ เป็นผู้ร่วมทางเดิน

ครู อาจารย์ เป็นผู้ให้ความรักความหวังดีต่อลูกศิษย์ นักเรียนจะเรียนหนังสือได้ดี นอกจากความตั้งใจจริง ความปรารถนาของมันเป็นสองแล้ว ต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาเคารพ บูชาในตัวครู เป็นส่วนสำคัญ คนโบราณจึงมีธรรมเนียมการไหว้ครู นั่นคือ วิธีการสร้างศรัทธาในครูบาอาจารย์ และการยอมมอบตัวเป็นศิษย์ธรรมะที่ใช้ในสถานี่ที่ 2 สำหรับการศึกษาเล่าเรียน คือ สุ จิ ปุ ลิ อันเรียกว่าหัวใจนักปราชญ์ดังภาษิตบทหนึ่งว่า สุ จิ ปุ ลิ วินิมุตโต กถํ โส ปณฺชิโต ภเว คนผู้พ้นจากการฟัง คิด ถาม เขียน แล้วจะเป็นนักปราชญ์ได้อย่างไร นักเรียนอยากเรียนเก่งต้องใช้ธรรมะ 4 ข้อนี้

สุ มาจาก สุตะ แปลว่า ฟัง คือตั้งใจฟังคำอธิบายของครูให้เข้าใจ

จิ มาจาก จินตะ แปลว่า คิด เมื่อฟังแล้วต้องรู้จักขบคิด จึงจะเกิดความแตกฉาน

ปุ มาจาก ปุจฉา แปลว่า ใต้ถาม เมื่อไม่เข้าใจต้องซักถาม อย่าเก็บความสงสัยเอาไว้ไม่มีประโยชน์

ข้อสุดท้าย ลิ มาจาก ลิขิต แปลว่า เขียน คือเขียนบันทึกไว้ เพราะบางทีเราเข้าใจ จำได้ แต่นาน ๆ ไปก็ลืม การเขียนโน้ตย่อจึงเป็นวิธีช่วยความจำที่ดีที่สุด

ทั้ง 4 ข้อ นักเรียนอาจใช้กันอยู่ มากบ้างน้อยบ้าง แต่ถ้าใช้อย่างสม่ำเสมอ จะพบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน น่าสังเกตว่าข้อ 3 นักเรียนส่วนมากไม่ยอมใช้ ไม่เข้าใจก็ไม่กล้าถามกลัวเพื่อนจะหาว่าเราโง่ อายครู และที่สำคัญถามแล้ว กลัวเพื่อน ๆ จะหัวเราะ ความจริง ถ้าถามปัญหาเพื่อนมันหัวเราะนั่นถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ดีเสียอีกเราทำให้เพื่อนมันหัวเราะได้ ไม่ใช่เรื่องแปลก แต่ถ้าเราถามปัญหาไปแล้วเพื่อนมันร้องไห้กันหมดทั้งห้อง นั่นแหละ จึงจะถือว่าผิดปกติต่อไปนี้ ใครมีอะไรสงสัย อย่าเก็บไว้ให้ถามครูทันที

การเรียนจะพบความสำเร็จต้องตั้งใจจริง จะเล่านิทานให้ฟังเรื่องหนึ่ง นิทานเรื่องนี้เกิดในครั้งพุทธกาล มีเด็กชายคนหนึ่ง ถือกำเนิดเกิดมาแปลกไปจากเด็กอื่น ๆ คือเด็กคนนี้เกิดเป็นลูกโสเภณีสมัยก่อนโน้นก็มีโสเภณีเหมือนกัน และโสเภณีสมัยนั้น ได้รับการยกย่องจากสังคมถือว่าเป็นอาชีพสุจริตเปิดเผยได้ ไม่อายกัน เพราะการจะเป็นโสเภณีนั่น มีใช้เป็นกันง่าย ๆ ต้องผ่านขั้นตอนหลายอย่าง และที่สำคัญต้องเป็นคน สวย ไม่ใช่สวยธรรมดา ๆ พอไปวัดไปวาได้นะ ต้องสวยมีอันดับทีเดียว

แต่โสเภณีสมัยนั้นกับโสเภณีสมัยนี้ มีเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ ไม่ยอมมีลูก ถ้าผลอมก็ไม่นับเลี้ยงดู แต่สมัยก่อนดีหน่อย ถ้าเป็นลูกหญิงเขาจะจ้างคนใช้เลี้ยงดู แต่ถ้าเป็นผู้ชายแล้วไม่รับเลี้ยงนำไปทิ้งเอาเลยที่เดียว

เด็กชายคนนั้นเมื่อเกิดมาจากโสเภณี แม่จึงไม่ยอมเลี้ยงดู เธอส่งให้คนใช้นำไปทิ้งที่กองขยะ ขานเมืองแต่เช้ามีด เดชะบุญว่า เด็กคนนี้มีบุญบารมีมาก่อนเมื่อถูกทิ้งในกองขยะ ทั้งที่เป็นทารกนอนแบบเบาะอยู่แก็ก็ไม่เป็นอันตราย ผุงสัตว์ต่าง ๆ เช่น แมวหมา กาไก่ อีแร้ง เป็นต้น ที่อยู่แถว ๆ นั้นพากันมาห้อมล้อมเหมือนเป็นกำแพงป้องกันอันตราย ยิ่งสายเท่าไร ผุงสัตว์ก็ยิ่งห้อมล้อมมากขึ้นเท่านั้น ชาวบ้านที่เดินผ่านพากันคิดว่า ผุงสัตว์คงรุมล้อมกินซากสัตว์ตายในกองขยะ จึงไม่มีใครสนใจเข้าไปดู

จวบจนกระทั่งมีมหาดเล็กคนหนึ่ง เป็นคนสนิทของพระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร ผู้ครองนครนั้นเดินผ่านมาเห็น เขาเกิดความสงสัยจึงเดินเข้าไปดู สัตว์เหล่านั้นก็แตกตื่นหนีไป เขาเดินไปดูใกล้ ๆ จึงเห็นทารกเพศชายนอนอยู่ในกองขยะ ที่แรกคิดว่าเด็กตายแล้วพอไปดูเนื้อตัวจึงรู้ว่าไม่ตาย เขาผล่ออุทานออกมาว่า "ชีวิตกะ" ซึ่งแปลว่า **ยังมีชีวิตอยู่** แล้วนำทารกนั้นมาถวายพระราชโอรสเจ้านายของตนพระราชโอรสนั้น เป็นหนุ่มฉกรรจ์ ยังไม่มีพระชายา แต่เมื่อเห็นทารกนั้น พระองค์บังเกิดความรักใคร่จึงรับเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ตั้งชื่อว่า **ชิวก** ตามคำอุทานของมหาดเล็กผู้นำมาถวายทารกนั้นจำเริญวัยเติบโตใหญ่ขึ้นมาในเร็ววันด้วยการเลี้ยงดูของเหล่าพี่เลี้ยงนางนม เขาเป็นเด็กเฉลียวฉลาด เป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั่วไป เมื่อเติบโตใหญ่เข้าสู่วัยเริ่มรุ่น วันหนึ่งก็เกิดเรื่องทะเลาะวิวาทกับเด็กวัยเดียวกัน เพราะเด็กพวกนั้นด่าเขาว่า เป็นลูกไม่มีพ่อแม่ เกิดมาจากไหนก็ไม่รู้ เขาได้นำความมาทูลถามพระบิดาบุญธรรม พระราชโอรสก็ตรัสบอกความจริงทั้งหมด เขาเกิดความสลดใจในความเป็นมาของตัวเอง เขาจึงทูลลาไปเพื่อศึกษาเล่าเรียนที่อื่น อยู่ที่นั่นไม่ได้เพื่อนรุ่นเดียวกันมันดูถูก

พระโอรสทรงอนุญาต เขาจึงเดินทางแรมรอนไปไกล ตั้งใจจะไปศึกษาเล่าเรียนในสำนักอาจารย์ทิศาปาโมกข์ที่เมืองตักกสิลา ไปด้วยความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ไม่ยอมนารถพัสสมบัติใด ๆ ติดตัวไปเลย เมื่อไปถึงสำนักก็ฝากตัวเป็นศิษย์ แม้ไม่มีทรัพย์สินเงินทองก็สมัครเรียน สมัยก่อนนั้นศิษย์ที่ศึกษาเล่าเรียนในสำนักอาจารย์ต่าง ๆ จะมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 เป็นลูกเศรษฐีคฤหาสน์หรือเป็นโอรสพระราชามหากษัตริย์ ศิษย์ประเภทนี้มีเงินทองเสียค่าเล่าเรียนและมีความเป็นอยู่สบาย ประเภทที่ 2 เป็นลูกคนจนเข็ญใจไม่มีทรัพย์สินเงินทอง แต่อยากเล่าเรียน มาสมัครเป็นศิษย์อาจารย์ก็รับไว้ แต่จะให้ทำงานรับใช้ในสำนัก เรียกว่าเอาแรงงานเข้าแลก ศิษย์ประเภทนี้จึงมีความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก

ชิวกสมัครเป็นศิษย์ประเภทที่ 2 เขามีความขยันหมั่นเพียรไม่เกียจคร้าน มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดอาจารย์รักใคร่ สั่งสอนวิชาการให้ทุกอย่าง เมื่อเรียนจบวิชาสามัญแยกเรียนสายวิชาชีพ ชิวกได้เลือกเรียนวิชาแพทย์ร่วมกับศิษย์ลูกเศรษฐีทั้งหลาย

เมื่อเรียนแพทย์ปีสุดท้าย อาจารย์ก็ทดสอบก่อนจบหลักสูตร เป็นการสอบไล่ว่าใครเรียนจบหรือไม่จบแต่วิธีการสอบไล่ของอาจารย์มิใช่สอบข้อเขียน หรือสอบสัมภาษณ์ เป็นการสอบแบบให้ส่งงาน คือสอบภาคปฏิบัติ เมื่อถึงวันสอบ อาจารย์เรียกลูกศิษย์ทุกคนมาแล้วบอกว่า จะสอบไล่เพื่อตัดสินการจบหลักสูตร ให้ทุกคนสอบภาคปฏิบัติ คือให้เขาไปสำรวจตรวจดูต้นไม้ในป่า ต้นหญ้าทุกกอว่า ต้นไม้ต้นใดหรือต้นหญ้ากอใดไม่เป็นสมุนไพรมือ คือใช้ทำยาไม่ได้ ให้นำมาส่งอาจารย์เสร็จแล้วก็ส่งนักเรียนแยกย้ายกันเข้าป่า ให้เวลาตลอดทั้งวัน

ซิวกและเพื่อน ๆ ทั้งหมดก็แยกย้ายกันเข้าป่า ไปตรวจดูว่าต้นไม้ต้นใดหรือหญ้ากอใด ไม่เป็นสมุนไพรมือใช้ทำยาไม่ได้ อาศัยความรู้ที่เรียนมา ทุกคนก็วินิจฉัยได้ว่า ต้นไม้ต้นใดไม่เป็นสมุนไพรมือแล้วก็หักกิ่งตัดใบนำมาให้อาจารย์มากบ้างน้อยบ้างตามความสามารถของตน

ตกเย็น ลูกศิษย์ก็หอบกิ่งไม้ใบหญ้าที่ตนตรวจดูแล้วว่า ไม่เป็นสมุนไพรมือ นำมาส่งให้อาจารย์ ซิวกคนเดียวเท่านั้นที่กลับมามือเปล่า ไม่มีใบไม้ติดมือมาเลย เพื่อน ๆ ถามเขาก็ตอบว่าหาไม่ได้ เพื่อนหลายคนจึงพูดว่า ซิวกเรียนไม่จบ สอบไม่ผ่านแน่ ๆ เพราะไม่ส่งงานอาจารย์

อาจารย์รับกิ่งไม้ใบหญ้าทั้งหมดที่ลูกศิษย์นำมาเมื่อเห็นซิวกไม่มีอะไรติดมือมา อาจารย์ก็ถามว่า ทำไม ซิวกจึงไม่มีใบไม้มาให้อาจารย์ หรือตรวจดูแล้วไม่รู้เรื่องซิวกก็ตอบว่า เขาเข้าป่าไปเที่ยวตรวจดูต้นไม้ใบหญ้าตลอดทั่วทั้งป่า ตรวจดูแล้วรู้ว่า ต้นไม้ทุกต้น ต้นหญ้าทุกกอ ล้วนแต่เป็นสมุนไพรมือใช้ทำยาได้ทั้งนั้น เพราะเหตุนี้เขาจึงไม่มีใบไม้ที่ไม่เป็นสมุนไพรมือมาให้อาจารย์

เพื่อน ๆ ได้ฟังก็หัวเราะ แต่อาจารย์บอกว่า ถูกแล้วซิวก ต้นไม้ทุกต้น ต้นหญ้าทุกกอ เป็นสมุนไพรมือใช้ทำยาได้ทั้งนั้น ไม่มีชนิดใดที่ใช้ทำยาไม่ได้ การสอบไล่ ครั้งนั้น ซิวก จึงสอบได้คนเดียว นอกนั้นก็สอบตกหมดต้องสอบซ่อมใหม่

แล้วต่อมา ซิวกก็กลายเป็นนายแพทย์ที่สำคัญในครั้งพุทธกาล เป็นแพทย์ประจำตัวพระเจ้าพิมพิสาร เป็นแพทย์ประจำองค์พระพุทธเจ้า แม้แต่ในปัจจุบัน วงการแพทย์ยังนับถือว่า หมอซิวกเป็นบรมครู หมอซิวกจึงจัดว่าเป็นนักเรียนตัวอย่าง ที่พบความสำเร็จเพราะความตั้งใจจริง และมีความขยันหมั่นเพียร

นั่นเป็นตัวอย่างที่เกิดในครั้งพุทธกาล ที่นี้ฟังเรื่องจริงที่เกิดในปัจจุบัน เรื่องนี้เกิดที่ภาคอีสานบ้านเราแน่แท้ แต่จะไม่ระบุว่าเกิดที่จังหวัดใด มีคุณยายคนหนึ่ง ท่านไม่มีบุตร เอาหลานกำพร้ามาเลี้ยงแต่เล็ก คุณยายมีอาชีพทำไร่ทำสวน ฐานะยากจน ติดกับสวนนั้นเป็นบ้านของกำนันคนหนึ่ง ซึ่งมีฐานะดีเข้าชั้นเศรษฐี มีโรงเลื่อยโรงสีที่ดินที่นามากมายและมีลูกชายคนเดียว อายุก็รุ่นราวคราวเดียวกับหลานกำพร้าของคุณยาย บังเอิญเด็กชายทั้งสองได้เรียนโรงเรียนเดียวกันมาตลอด ตั้งแต่ชั้นประถมจนเข้าเรียนชั้นมัธยม เมื่อเรียนในโรงเรียนมัธยม ลูกชายกำนันก็ไปโรงเรียนอย่างลูกเศรษฐี มีรถยนต์อย่างดี รับ-ส่ง เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวสะอาดสะอ้าน ข้าวของทุกอย่างทันสมัย มีเพื่อน

ฝูงคอยห้อมล้อมเอาใจ แม้แต่ครูอาจารย์ในโรงเรียนก็เกรงใจและให้เกียรติเพราะกำนันเป็นกรรมการ
อุปถัมภ์โรงเรียน ลูกชายเรียนย่ำแย่เพราะไม่สนใจการเรียน มัวเที่ยวเตร่เฮฮา และเอาแต่ใจตัวเอง

ส่วนหลานกำพร้าของคุณยาย ฐานะทางบ้านยากจน ต้องเดินไปโรงเรียนทุกวัน เสื้อผ้า
เครื่องแต่งตัวก็เก่ามอซอ แต่เขาเรียนดีมีความขยันหมั่นเพียร จึงกลายเป็นตัวเด่นข่มลูกชายกำนัน
โดยบังเอิญ เขาจึงถูกรังแกและกลั่นแกล้งจากลูกชายกำนันทุกวิถีทาง เขาตกเป็นเบี้ยล่างมาโดยตลอด
แต่ด้วยความขยันตั้งใจจริง เขาจึงเรียนสำเร็จ และสอบชิงทุนเข้าศึกษาต่อระดับสูงได้ ในขณะที่ลูกชาย
กำนันก็เรียนจบเหมือนกัน แต่จบแบบทุลักทุเลเต็มที่ เมื่อพ้นจากรอบรั้วโรงเรียน วิถีชีวิตของเด็กหนุ่ม
ทั้งสองหักเหห่างกันออกไป

เวลาผ่านไปร่วม 30 ปี ที่สถานศึกษาระดับวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ในจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน
เย็นวันนั้นมีงานเลี้ยงต้อนรับผู้อำนวยการคนใหม่ที่ย้ายมาจากภาคกลาง กระแสข่าวกล่าวว่า ท่านย้าย
กลับมาภูมิลำเนาเดิม

เวลาบ่ายของวันต่อมา เป็นเวลาเลิกเรียนแล้วผู้อำนวยการคนใหม่บอกกับคณะครูอาจารย์
ว่า จะไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ พนักงานขับรถของทางวิทยาลัยจึงถูกเรียกตัวมาทันที

ที่หน้าอาคาร 1 รถของวิทยาลัยจอดรอรับผู้อำนวยการอยู่ที่บันไดหน้าตึก เมื่อผู้อำนวยการ
และคณะครู อาจารย์ก้าวลงบันได พนักงานขับรถรีบกุญแจจุมมาเปิดประตูให้ด้วยความนอบน้อม
แต่พอเงยหน้ามองสบตากัน ทั้งผู้อำนวยการและพนักงานขับรถ ต่างตกตะลึงยืนอึ้งไปหายจากอาการ
ตะลึง ผู้อำนวยการเรียกชื่อพนักงานขับรถได้ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่พบกันวันแรก และพร้อมกันนั้นพนักงาน
ขับรถก็ทรุดตัวลงนั่งแทบเท้าของผู้อำนวยการ คณะครูอาจารย์ที่เดินตามมาก็มองดูด้วยความสงสัย

แน่นอนที่สุด ไม่มีใครรู้หรือกว่า ผู้อำนวยการคนนี่คือหลานชายกำพร้าของคุณยาย
ส่วนพนักงานขับรถ ก็คือลูกชายคนเดียวของกำนัน วิถีชีวิตของพวกเขาพลิกผันเปลี่ยนไป เมื่อเด็กหนุ่ม
ทั้งสองได้จบการศึกษาระดับมัธยม เขาก็ไปมีวิถีชีวิตแตกต่างกันออกไป หลานชายของคุณยาย ได้ศึกษา
ต่อในสถาบันการศึกษาชั้นสูง จากการสอบชิงทุนได้ เมื่อเรียนจบก็เข้ารับราชการเป็นครู ใต้เต้าขึ้นมา
ตามลำดับ จนเป็นผู้บริหารชั้นสูงและตำแหน่งสุดท้ายคือผู้อำนวยการวิทยาลัย

ส่วนลูกชายคนเดียวของกำนัน เมื่อเรียนจบมัธยมแล้วเขาก็ไม่เรียนต่อ อาศัยมรดกของพ่อ
เขาก็ใช้ชีวิตอย่างสุขสำราญ การงานไม่ต้องทำ เที่ยวเตร่เฮฮาหลงไหลมัวเมาในอบายมุขทุกอย่าง
ผลาญสมบัติพ่อแม่จนล่มจมในเวลาต่อมาสุดท้ายต้องสิ้นเนื้อประดาตัว แทบไม่มีที่ซุกหัวนอน แต่ด้วย
อาศัยบุญบารมีเก่าของพ่อกำนัน เมื่อเขาพบกับความหายนะถึงขีดสุด ก็ให้บังเอิญมีเพื่อนเก่าของพ่อ
ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือพาไปสอบเข้าทำงานตำแหน่งนักการภารโรง และได้เป็นพนักงานขับรถที่
โรงเรียนการช่างชาย ซึ่งกลายมาเป็นวิทยาลัยเทคนิคในปัจจุบัน

นักเรียนจะเห็นได้ว่า ความขยันหมั่นเพียร มานะ อดทนความตั้งใจจริง จะช่วยให้
การศึกษาเล่าเรียนพบความสำเร็จ ในสถานีที่ 2 บรรยากาศประกอบด้วยความรักความหวังใย

ครูอาจารย์ท่านรักและห่วงใยลูกศิษย์ทุกคน ลูกศิษย์เรียนเก่งท่านก็รัก ลูกศิษย์เรียนไม่เก่งเกรงกลัวท่านก็เป็นห่วง ขอให้นักเรียนทุกคนตั้งใจให้ดี เมื่ออยู่ในสถานี่โรงเรียนก็พากเพียรพยายามแล้วจะพบความสำเร็จ

สถานี่โรงเรียน ผู้ที่ใกล้ชิดกับเราก็คือครูอาจารย์และเพื่อนนักเรียน แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรามากที่สุดก็คือเพื่อน พ่อกับแม่ก็อยู่ที่บ้าน ครูอาจารย์ก็อยู่ที่โรงเรียน แต่เพื่อนจะอยู่กับเราตลอดไป คืออยู่ในหัวใจเราตลอดเวลา เมื่อเราคบเพื่อนดี เราก็คจะเป็นคนดี คบเพื่อนเลว ก็จะเป็นคนเลว จึงขอให้ทุกคนเลือกคบแต่คนดีเป็นเพื่อนและทำตัวของเราให้เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนชีวิตในสถานี่ที่ 2 ก็จะได้พบความสำเร็จได้รับความสุข ความเจริญ

สถานี่ที่ 3 คือสถานี่ที่ทำงาน นับเป็นสถานี่ใหญ่ อีกแห่งหนึ่ง คนเราใช้ชีวิตอยู่ในสถานี่แห่งนี้ ยาวนานกว่าทุกสถานี่ก็ว่าได้ ผู้ที่เดินทางมาจนถึงสถานี่นี้ จะผ่านประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายและมีความพร้อมสถานี่ที่ทำงานอาจมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมแตกต่างไปจากสถานี่อื่น อาจจะไม่กว้างขวางเท่าสถานี่โรงเรียน ผู้คนไม่มากนัก หรือผู้คนไม่มีความผูกพันใกล้ชิดเหมือนสถานี่ครอบครัว แต่คนที่อยู่ในสถานี่ที่ 3 นี้ ก็จะมีความเป็นผู้ใหญ่ มีความจริงใจในการทำงานส่วนมากก็จะมีอุดมคติและความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีแนวความคิดที่สร้างสรรค์พัฒนา

การทำงานต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายผู้ที่พบความสำเร็จในหน้าที่การงาน นอกจากความรู้ความสามารถแล้ว ต้องมีคุณธรรมประจำตนเป็นเครื่องเกื้อหนุน ความรู้ที่ทำให้กิจการงานก้าวหน้า ความดีทำให้กิจการงานมั่นคง การงานที่ถือว่าพบความสำเร็จนั้น ต้องมีความก้าวหน้าและมั่นคง ถ้าก้าวหน้าอย่างเดียวแต่ไม่มั่นคงก็อันตราย ถ้ามั่นคงอย่างเดียวแต่ไม่ก้าวหน้าก็ล้มสมัย จึงต้องมีสองอย่างควบคู่กันไป ความเจริญก้าวหน้าเป็นยอดปรารถนาของคนผู้อยู่ในสถานี่ที่ทำงาน

ชีวิตในสถานี่ที่ 3 ควรให้หลักธรรมะ 3 ข้อ อันเรียกว่า ค. 3 คือ

1. ครองตน อุตตสมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ)
2. ครองคน ปุคคลญญตา (รู้จักบุคคล)
3. ครองงาน วิธิโกวิท (ทำงานเป็น)

ครองตน คือรู้จักควบคุมตนเองได้ ฝึกฝนอบรมตนดีแล้วคนเราเมื่อรู้จักตนเองดี ก็จะมีรู้จักผู้อื่นหรือสิ่งอื่นได้ดีการครองตนได้จึงมีความสำคัญที่สุดในการทำงานครองคน คือเป็นที่ยอมรับนับถือของคนอื่น เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ ทุกคนในวงงานให้ความเคารพและเชื่อฟัง ไม่ว่าจะป็นหัวหน้าหรือลูกน้อง เมื่อยอมรับนับถือกัน จะร่วมงานใดก็พบความสำเร็จ นักบริหารงานที่ดีจึงถือว่า การทำงานเราทำร่วมกับคน เมื่อได้คน

ก็เท่ากับได้งาน เป็นหัวหน้าก็ให้เขาเคารพเชื่อถือ เป็นลูกน้องก็ให้เขาไว้วางใจ

ครองงาน คือทำงานเป็น การทำงานได้ กับทำงานเป็นไม่เหมือนกัน ทำงานได้อาจจะมีความสำเร็จแต่จะไม่เกิดผลดี แต่ทำงานเป็นจะประสบผลสำเร็จด้วยเกิดผลดีด้วยทำงานเป็น

พระพุทธเจ้าตรัสว่า **ลิปปลงจ คือ ทำงานมีศิลป์** เป็นมงคลอันอุดม คือความดีอันสูงสุด พุทธศาสนา แสดงว่าการงานไม่ว่าชนิดใด งานสูง งานต่ำ งานสำคัญ หรือไม่สำคัญหากผู้ทำ ทำอย่างมีศิลปะ สามารถยึดเป็นอาชีพเลี้ยงตนได้ ก็คือว่างานนั้นเป็นการงานที่ดี อย่างที่พระพุทธองค์ตรัสสรรเสริญ งานดีดก่อนกรวด ที่บุรุษคนหนึ่งยึดถือเป็นอาชีพได้

อย่างในสังคมปัจจุบัน งานที่ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรจนเกิดความชำนาญถึงขั้นเป็น ลิปปลงจ ก็ย่อมอำนวยผลประโยชน์ ให้ยึดเป็นอาชีพได้ อย่างเช่นแม่ค้าขายส้มตำที่ฝีมือเป็นเลิศ สามารถเรียกลูกค้าได้ทุกสารทิศ ยกตัวอย่างให้เห็น ที่เมืองเลย มีแม่ค้าขายส้มตำคนหนึ่ง ฝีมือยอดเยี่ยมจนได้รับยกย่องว่า เป็นส้มตำระดับจังหวัด มีลูกค้าอุดหนุนล้นหลาม บางวันถึงกับเข้าคิวซื้อ เธอจึงสามารถสร้างหลักประกันปลูกบ้านได้หลังใหญ่ ส่งลูกชายหญิงเรียนต่อจบปริญญาทุกคน มีรถยนต์ให้ซื้อมากหลายคัน ก็ต้องถือว่าเธอก็พบความสำเร็จในกิจการงานที่ทำ ฟังเขาเล่า อาตมาไม่เชื่อว่าส้มตำอะไรจะขนาดนั้น ฝีมือระดับเชลชวนชิมเลยหรือ แต่แล้วก็ต้องเชื่อเมื่อมีคนรู้จักกันคนหนึ่ง เขาไปอยู่จังหวัดพัทลุงหลายปี แต่กลับมาเยี่ยมเมืองเลยที่ไร ต้องไปกินส้มตำเจ้านี้ทุกที ไม่ไปคนเดียว พาเพื่อนฝูงไปเป็นขบวน แล้วก็มาวิจารณ์กันถึงความอร่อย ก็เลยต้องเชื่อ

วิธีปรุงส้มตำของเธอก็ไม่มีอะไรมาก เหมือนที่คนอื่นทำกัน จะโหลกจะดำก็ทำอย่างเดียวกัน แต่พอสำเร็จออกมาแล้วมันอร่อยเป็นที่ยอมรับ นี่ก็ต้องถือว่าทำงานเป็นมีศิลป์บางคนเห็นเขาทำงาน ได้ดี ก็คิดว่าตัวเองก็ทำได้ แต่พอไปทำเข้ากลับไม่ได้เรื่องได้ราว บางทีอาจเกิดความเสียหายเพราะ คนเรามีความสามารถไม่เหมือนกัน คนเหมือนกันแต่ไม่เหมือนกัน วา่เงาะนั้นแสดงถึงพรสวรรค์ การฝึกฝนและความสนใจที่มีมาต่างกัน นักเรียนฟังเรื่องต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง

มีเรื่องเล่าสืบ ๆ ต่อกันมานาน บางทีตัวละครอาจต่างกันไปบ้าง ให้พวกเราจับเอาเนื้อหาสาระของเรื่องก็แล้วกันมีเรื่องเล่าว่า ในสมัยแผ่นดินรัชกาลที่ 5 มีเจ้านายพระองค์หนึ่ง ทรงดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง และบริหารงานได้ผลดีทุกอย่าง เพราะใช้คนถูกงาน ครั้งหนึ่ง มีชาย 2 คน มาบรรจุทำงานพร้อมกันหลังจากทดสอบความสามารถในการทำงานแล้ว คนหนึ่งท่านให้ทำงาน ใกล้ชิดกับท่าน ตำแหน่งในสมัยนี้ก็คงจะเป็นเลขานุการแต่อีกคนหนึ่งได้ทำงานที่ต่ำไปมาก เทียบกับ ปัจจุบันก็เป็นภารโรง เมื่ออยู่ไป ๆ เจ้าคนที่ทำงานระดับต่ำ ก็เกิดความคิดเปรียบเทียบว่า นายคนนั้นกับเราความรู้ความสามารถก็พอ ๆ กัน งานที่เขาทำเราก็ทำได้ ต่อมาก็เกิดมีปฏิกิริยาขึ้นมา จนรู้ถึงเจ้านาย

วันหนึ่ง เจ้านายพระองค์นั้นออกตรวจราชการที่หัวเมือง ไปกันเป็นคณะ เอา 2 คนนี้ไปด้วย ระหว่างทางได้หยุดพักกลางวันที่วัดแห่งหนึ่ง ขณะที่นั่งพักผ่อนกันอยู่ ก็ได้ยินเสียงลูกหมาร้องอยู่ใต้กุณศาลา เจ้านายท่านเห็นลูกน้องที่มาด้วยหลายคน นั่งคุยกันตามอัธยาศัย ห่างไกลออกไปมีนายคนที่เป็นภารโรงนั่งอยู่ใกล้คนเดียว ท่านจึงเรียกเขามาแล้วสั่งว่า "เอ๊ะ? เสียงอะไรมันร้องอยู่ใต้กุณศาลา เอ็งลองไปดูซิ"

นายคนนั้นก็รีบไปดูใต้ถุนศาลา หายไปครู่เดียวเขาก็กลับมารายงานว่า "หมาแม่ลูกอ่อนมันตกลูกครึ่งเสียงที่ได้ยินนั้นลูกหมามันร้อง" ท่านก็ถามต่อมา "มันออกลูกกี่ตัว?" นายคนนั้นก็กลับไปดูอีก ครู่เดียวก็กลับมารายงานว่า "4 ตัวครับ" ท่านก็ถามอีกว่า "เป็นตัวผู้กี่ตัวเป็นตัวเมียกี่ตัว" นายคนนั้นก็ต้องลงไปดูอีกแล้วกลับมารายงาน "ตัวผู้ 2 ตัว ตัวเมีย 2 ตัว"

ท่านก็ถามต่อไปอีกว่า "ลูกหมามีสีอะไรบ้าง" นายคนนั้นตอบไม่ได้ต้องกลับไปดูอีก แล้วขึ้นมารายงานว่า "ตัวผู้สีดำ 1 สีแดง 1 ตัว ส่วนตัวเมียสีดำทั้ง 2 ตัว" เจ้านายท่านหัวเราะ แล้วสั่งต่อไปว่า "แกลไปเรียกเพื่อนคนนั้นมาซิ"

เมื่อคนที่ 2 มาพร้อมกัน เจ้านายก็สั่งคนที่มาใหม่ว่าเสียงอะไรมันร้องอยู่ใต้ถุนข้างล่าง "แกลลงไปดูซิ" ส่วนคนเดิมท่านให้นั่งรออยู่ที่นั่น

คนที่สองนี้หายไปนานครู่ใหญ่ ๆ แล้วก็กลับขึ้นมารายงานว่า "หมาแม่ลูกอ่อนมันตกลูกครึ่ง" พอท่านถามว่า "กี่ตัว...?" เขาก็ตอบได้หมด ถูกถามต่อไปว่าเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย เขาก็ตอบได้ ถูกต้อง และก็ถาม

สีอะไรบ้าง เขาก็ตอบได้หมด ไม่ต้องเสียเวลาไปดูอีกเห็นเหตุการณ์เช่นนี้เพื่อนที่เป็นภารโรงก็ต้องยอมรับในความสามรถความสามารถเฉลียวของเพื่อน เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล

"การทำงานเป็น" พระพุทธเจ้าตรัสว่า "เป็นอุดมมงคล" ดังที่กล่าวมาแล้ว ความมีใจรักในงานที่ตนทำ การฝึกฝนบ่อย ๆ กระทำจนเกิดความชำนาญ กลายเป็นทักษะ เรียกว่าทำงานมีศิลป์ คือทำงานเป็น

กล่าวโดยสรุป ในสถานที่ที่ทำงาน ต้องใช้หลัก ค.3 คือ ครองตนให้ดี ครองคนให้ได้ และครองงานให้เป็น การงานก็จะก้าวหน้าและมั่นคง พบความสำเร็จในชีวิต

สถานีที่ 4 คือสถานีปลายทาง อันเป็นสถานีสุดท้ายผู้มาถึงสถานีแห่งนี้ นับว่าถึงช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตแล้ว ผ่านสถานีต่าง ๆ ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย จบจนถึงสถานีปลายทาง เป็นเครื่องเตือนให้รู้ว่า ใกล้จะสิ้นสุดการเดินทางในถนนชีวิตแล้ว

สถานีปลายทาง คนเรามาถึงสถานีแห่งนี้พร้อมกับความแก่ชรา ความทรุดโทรมของร่างกาย ความเสื่อมโทรมของสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ความใฝ่ฝันต่าง ๆ ความหวังในทุกอย่างทุกอย่างเริ่มจะหมดไป เหมือนไฟจวนจะหมดเชื้อรอวันที่จะหรีดับไป นี่คือความจริง ที่ผู้มาสู่สถานีสุดท้ายจะต้องตระหนักอย่างนี้

แต่หากมีความทะเยอทะยาน อยากได้อะไรอยากมีอยากเป็น มีความโลภไม่สิ้นสุด ก็ถือเป็นว่าเป็นการไม่ถูกต้อง จัดว่าเป็นผู้ประมาทมัวเมาในชีวิตพุทธศาสนาสอนว่า **อย่าเป็นอยู่ด้วยความประมาทหมั่นทำความดีโดยตลอด** แต่ในชีวิตจริงของคนเรานั้นมักประมาทมัวเมาเมื่ออยู่ในสถานีที่ 1-2-3 เพราะสิ่งแวดล้อมชักนำให้เป็นอย่างนั้น แข่งขันกันทำงานสร้างหลักฐานให้มั่นคง จนลืมสร้างกุศลผลบุญเพื่อตัวเองแต่เมื่อมาถึงสถานีสุดท้าย ทุกคนควรคิดได้ เพราะสิ่งแวดล้อมในสถานีแห่งนี้

เอื้อต่อการทำคุณงามความดีสร้างบุญกุศลเพื่อเป็นที่พึ่งของตนในโลกหน้า เพราะมองเห็นอยู่แล้วว่า บ้ายที่เราจะลงก็คือปรโลก อันมีพญามัจจุราชมารออยู่

ธรรมะในสถานที่ 4 ก็คือ ทาน ศีล ภาวนาอันเป็นบุญกิริยาวัตถุ คือการกระทำที่ก่อให้เกิด การกุศล และต้องมีความเชื่อมั่นในเรื่องหลักกรรมว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นก็เป็นอย่าง เรา รู้กฎแห่งกรรมตามสนอง ว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ จะเปรียบไปแล้วกฎแห่งกรรมนั้นก็ เหมือนบวมเมอร์แรง "ยิ่งขว้างยิ่งแรงยิ่งกลับมาเร็ว" การทำกรรมไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศล ถ้าทำหนัก หนัก รุนแรงผลตอบสนองก็ย่อมกลับมาเร็วทันตาเห็น ที่เหมือนบวมเมอร์แรงอีกข้อหนึ่งก็คือ ขว้างกลับมาทุกแห่งก็กลับมาที่เดิม หมายถึงว่าผลกรรมที่ทำไว้นั้น ไม่ว่าจะเป็การทำที่แห่งหนตำบลใด ไกลใกล้ขนาดไหน กรรมนั้นย่อมกลับมาเป็นของเรา ติดตามตัวเราไปเสมอ

พุทธศาสนิกชนจึงต้องมีความเชื่อในหลักแห่งเหตุผลเชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดมาจากเหตุ ปัจจัยไม่มีสิ่งใดเกิดได้ลอย ๆ เพราะทุกอย่างมีเหตุมีผลมีต้นมีปลาย สุดท้ายจะเล่านิทานอีกเรื่องหนึ่ง ให้นักเรียนฟังเพื่อย้ำกฎแห่งกรรมที่พูดมาแต่ต้นนิทานเรื่องนี้มีชื่อนักน้อย 3 เรื่อง ขอให้ตั้งใจฟังในครั้ง พุทธกาล มีภิกษุ 7 รูปเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ระหว่างที่เดินทางรอนแรม ไปตามคามนิคมน้อย ใหญ่ นั้น ท่านก็พบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ครั้งแรก โดยสารไปกับเรือสินค้า แต่เมื่อเรือแล่นออกมาถึงกลางทะเลเล็ก ก็เกิดเหตุ อัศจรรย์ เรือนั้นหยุดนิ่งเหมือนถูกตรึง แล่นต่อไปไม่ได้ จะแก้ไขอย่างไรก็ไม่สำเร็จในที่สุด ลูกเรือก็มีความคิดเห็นว่า ที่เกิดเหตุวิปริตเช่นนี้สงสัยในเรื่องของเราจะมีคนกาลกิณีเป็นแน่ พวกเขาจึงจับสลาก เพื่อหาตัวคนกาลกิณี และก็บังเอิญว่าสลากเครื่องหมายกาลกิณีนั้น ตกอยู่ในมือของภรรยา นายเรือ ครั้งที่ 1 ไม่แน่ใจ ลองจับครั้งที่ 2 สลากก็ไปตกอยู่ในมือภรรยา นายเรือ พวกเขาก็ยังไม่แน่ใจ ต้องจับ เป็นครั้งที่ 3 แล้วสลากนั้นก็ไปตกที่ภรรยา นายเรือ นั้นถึง 3 ครั้ง เหมือนจะยืนยันความจริงคราวนี้ ลูกเรือทั้งหลายก็มองหน้ากันตาปริบ ๆ แล้วมองดู นายเรือเหมือนจะถามว่า "ลูกพี่เมื่อเป็นเช่นนั้น จะให้ทำอย่างไร?"

นายเรือแสดงความเด็ดขาดออกมาว่า "เมื่อภรรยาของเราเป็นกาลกิณี ทำให้เรือเกิดความ วิบัติ พวกท่านจะทำอย่างไรก็จัดการได้เลย"

สิ้นเสียงสั่งการ ลูกเรือก็รีบกันเข้าไปซุกกระซางลากตัวผู้หญิงคนนั้นที่ยืนตัวสั้นนั่งงอ ร้อง ขอชีวิต แต่ก็ถูกจับโยนถ่วงไปในทะเล เมื่อร่างการของเธอลอยล่องสู่ท้องทะเลเล็กเรือสินค้าก็แล่น ต่อไปเป็นปกติ นี่เป็นเรื่องที่ 1

ภิกษุเหล่านั้นเดินทางต่อไป ผ่านหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งเป็นเวลาเช้าตรู่ ที่บ้านหลังหนึ่ง หญิงสาวคนนั้นกำลังหุงต้มอาหารอยู่ในครัว ขณะนั้นเธอจับเฉวียนหม้อที่ทำด้วยฟางแห้ง จุดไฟให้ เป็นเปลว แล้วโยนทิ้งออกไปทางหน้าต่างบังเอิญมีกาตัวหนึ่งบินผ่านมา เสวียนหม้อที่ถูกไฟไหม้ กำลัง

กลิ้งหมุนไปในอากาศ กาทัวนั้นบินมาชนเอาเสวียนหม้อจึงคล่องคอกาและเผาไหม้ทำให้อากาทัวนั้นตกลงมาตายที่ลานบ้านภิกษุเหล่านั้นเดินผ่านมาเห็นพอดี นี่เป็นเรื่องที่ 2

ภิกษุเหล่านั้นเดินทางต่อไปอีก วันหนึ่งถึงภูเขาลูกหนึ่ง พอตีฝนฟ้าทำท่าจะตก ภิกษุเหล่านั้นจึงเข้ามาหลบฝนในถ้ำ เมื่อภิกษุเหล่านั้นหลบฝนอยู่ในถ้ำ ก็เกิดเหตุอัศจรรย์หินก้อนใหญ่ก้อนหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้ปากถ้ำ ได้กลิ้งหลุน ๆ มาเองเหมือนมีใครผลักแล้วปิดปากถ้ำเอาไว้ ภิกษุที่อยู่ข้างในตกใจเป็นกำลัง ต่างช่วยกันผลักก้อนหินออกไป แต่หินก็ไม่ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหว จึงถูกขังอยู่ภายในนั้นถึง 7 วันพอครบวันที่ 7 หินก้อนนั้นก็กลิ้งออกไปเอง ภิกษุเหล่านั้นต้องอดอาหารจนอดโรย พวกกันเดินโซซัดโซเซออกมาจากถ้ำ แล้วเดินทางต่อไปอีก วันหนึ่งก็บรรลุถึงพระเชตวันประทับ เข้าไปถวายบังคมพระพุทธเจ้าแล้วก็ทูลถามปัญหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่พวกตนได้ประสบมา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงพยากรณ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

ภรรยาของนายเรือถูกจับถ่วงน้ำ เพราะผลกรรมที่ตามมาแต่ชาติปางก่อน ครั้งหนึ่ง เธอเกิดเป็นบิดาแห่งตระกูลมั่งคั่งตระกูลหนึ่ง เป็นหญิงมีรูปร่างสวยงามมากมีชายหนุ่มมาติดพันหลายคน เธอมีเรื่องกลุ้มใจมากเรื่องหนึ่ง คือ มีหมาตัวหนึ่งมันเดินติดตามเธอไปทุกหนทุกแห่ง จะไปที่ไหนมันก็ตามไป จะอยู่ที่ไหนมันก็อยู่ใกล้ที่เป็นดังนั้นเพราะหมาตัวนี้เคยเป็นสามีของเธอในชาติก่อน ๆ โฉนั้ หญิงสาวมีความรำคาญและอับอายมาก

วันหนึ่งเธอจึงคิดหาอุบายกำจัดหมาตัวนั้น จึงเดินไปที่ท่าน้ำ เตรียมก้อนหินและเชือกไปด้วย เมื่อไปถึงฝั่งน้ำแน่นอนที่สุด เมื่อเธอหันกลับมาก็เห็นหมาตัวนั้นยืนจ้องอยู่ไม่ไกล เธอจึงขวักมือเรียกมัน หมาตัวนั้นพอถูกเรียกก็วิ่งเข้าไปหาด้วยความดีใจ เธอรีบจับมัดด้วยก้อนหิน แล้วโยนถ่วงไปในแม่น้ำ หมาจมน้ำตาย ในชาตินี้ เมื่อผลกรรมตามทันหญิงคนนั้นจึงถูกเขาจับถ่วงน้ำ

เรื่องกาถูกไฟไหม้ตายกลางอากาศ ในอดีตชาติ กาทัวนั้นเกิดเป็นขาวนา วันหนึ่งเขานำวัวไปไถนา แต่เข้าจนสายก็ไม่ปลดวัวสักที คงไถต่อไป วัวเหนื่อยมากลากคันไถต่อไปไม่ไหว มันจึงหยุดอยู่กับที่ เขาจะตีมันก็ไม่ไป จะขับไล่มันก็ไม่ยอมเดิน พอถูกตีหนัก ๆ เข้า วัวก็ล้มตัวลงนอนกับร่องไถ เจ้าของวัวโกรธแค้นเป็นกำลัง เมื่อวัวไม่ยอมลุกเดินแล้วเขาจึงเดินไปหอบเอาฟางแห้งและฟืนมาจำนวนมากถมทับวัวไว้แล้วจุดไฟเผา วัวตัวนั้นจึงถูกไฟครอกตาย ขาวนาได้เกิดมาเป็นกาและถูกไฟไหม้ตาย เพราะผลแห่งกรรมนั้น

ภิกษุ 7 รูปถูกขังอยู่ในถ้ำ เพราะในอดีตชาติ ภิกษุเหล่านั้นเกิดเป็นเด็กเลี้ยงวัว 7 คน วันหนึ่งเด็กเหล่านั้นต้อนวัวไปกินหญ้าที่ทุ่งนา ระหว่างนั้นก็เล่นไล่จับตั๊กแตนบังเอิญไปพบเหยี่ยวตัวหนึ่ง จึงพากันวิ่งไล่ เหยี่ยวก็วิ่งหนีหลบเข้าไปอยู่ในรูเด็กเหล่านั้นไม่สามารถจะทำให้เหยี่ยวออกจากรูได้พวกเขาจึงเอาใบไม้มาทำเป็นลูกกลม ๆ แล้วอุดที่ปากรู้ไว้เจตนาที่เพื่อเล่นสนุกเท่านั้น บอกแก่กันว่าวันพรุ่งนี้จะมาเปิดแต่บังเอิญวันต่อมา เด็กได้ต้อนวัวไปหากินหญ้าทางอื่น พอครบวันที่ 7 จึงกลับมาที่ทุ่งนาแห่งเดิม ได้ไปเห็นใบไม้อุดรูเหยี่ยวพวกเขาตกใจรีบดึงใบไม้ออก เหยี่ยวที่อุดรูไว้ในรูตออาหาร 7 วัน ผอม

โฆจนเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก เมื่อเปิดรูปากมันก็เดินโซเซออกมาอย่างหมดอาลัยตายอยากในชีวิต เหมือนจะบอกว่า ใครจะทำอะไรฉันก็เชิญ เด็กคนหนึ่งเอามือมาซ้อนตัวมันไว้ แล้วพวกเขาพากันไปปล่อยที่อื่นเพื่อหาอาหารกิน พวกเขาบอกกับมันว่า "ขอให้เจ้าจงอยู่รอดปลอดภัย" เขี้ยก็ไม่ตายเด็กเหล่านั้น ได้กลับชาติมาเกิดเป็นภิกษุ 7 รูป แล้วถูกกักขังไว้ในถ้ำเป็นเวลา 7 วัน ด้วยผลกรรมที่ทำไว้

การบรรยายธรรมะในวันนี้ก็นำนักเรียนมาถึงสถานีครบทั้ง 4 สถานีแล้ว ถ้าหากนักเรียนนั่งฟังอย่างตั้งใจมาโดยตลอด เมื่อผ่านแต่ละสถานีก็คงจะมีความเข้าใจ สถานีชีวิตที่พูดในวันนี้เป็นเพียงสถานีใหญ่ ๆ เท่านั้น คือเป็นสถานีที่ทุก ๆ ชีวิตต้องแวะ ต้องเข้าไปพักพิงอาศัย ส่วนในสถานีย่อย ๆ นั้น มิได้พูดถึงเพราะอาจเป็นสถานีส่วนบุคคล หรือเป็นสถานีที่บางคนไม่จำเป็นต้องแวะลง แต่ก็ขอให้นักเรียนได้ทราบว่าสถานีย่อย ๆ นั้นยังมีอีกมาก จะเป็นสถานีอะไรบ้างนั้นถ้าหากนักเรียนได้เดินทางผ่าน หรือแวะเข้าไปพัก ก็คงจะรู้เอง

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างผลงานการประพันธ์ของท่าน

หนังสือ พระดีอีสาน (โคลง 4 สุภาพ)

อีสานภูมิภาคพื้น	แดนธรรม
บรรพบุรุษชักนำ	ฝากไว้
ลูกหลานล้วนจดจำ	จาริต ประเพณี
สืบสานปฏิบัติให้	สอดคล้องโบราณกาล
เทวธัมมี "ม้าว"	เล่าขาน
พันธุโล "ดี" งาน	พรั่งพร้อม
สองบูรพาจารย์	อีสาน เฮาเอย
ปวงศิษย์ต่างนอบน้อม	กราบไหว้บูชาคุณ

(สุวทมนโน ภิกษุ, 2562, หน้า 7)

กาพย์สุรางคนางค์ 28

อีสานบ้านเฮา แต่ครั้งก่อนเก่า มีมาช้านาน
 บรรพบุรุษ บูรพาจารย์ ท่านได้สืบสาน พุทธศาสน์ดำรง
 ปู่ย่าตาทวด ท่านได้เสกสวด พระพุทธธรรมสงฆ์
 เคารพบูชา ศรัทธามั่นคง ชีวิตยืนยง ในศีลในธรรม
 เทวธัมมี พันธุโลดี ชื่อนี้ต้องจำ
 สองท่านโดดเด่น ด้วยเป็นผู้นำ ศึกษาหลักธรรม นำสู่อีสาน
 เป็นครูเป็นบา เป็นพระวัดป่า สายกรรมฐาน
 ผีกสมณะ วิปัสสนาญาณ ปัญญาแตกฉาน ภูมิฐานภูมิธรรม
 ภาคพื้นแผ่นดิน อีสานฐานถิ่น ประเสริฐเลิศล้ำ

ด้วยพุทธศาสน์ สาดแสงส่องนำ แดนทองแดนธรรม จำเริญจำรูญ

(สุวทมน โภ กฤษ, 2562, หน้า 8)

หนังสือ ถิ่นไทยดี อีสาน

เป็นเรื่องราวภาคอีสานยี่สิบจังหวัด เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตีสู่โส) อดีตเจ้าอาวาส วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร และอดีตปฐมสังฆนายก เป็นพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิคุณธรรมอันสูงยิ่ง ก่อตั้งพุทธกาล เจ้าประคุณฯ ได้เมตตาแสดงธรรมอบรมประชาชนชาวไทยในสี่ภาคทั่วราชอาณาจักร และประทานคำขวัญเป็นมงคล นามว่า

1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) เป็นถิ่นไทยดี
2. ภาคเหนือ เป็นถิ่นไทยงาม
3. ภาคใต้ เป็นถิ่นไทยอุดม
4. ภาคกลาง เป็นถิ่นจอมไทย

เพื่อเป็นการสนองรับเมตตาธรรมของเจ้าประคุณสมเด็จพระฯ ให้เป็นที่ปรากฏในพุทธศาสนิกชนชาวไทย และพี่น้องชาวอีสานภาคตะวันออกเฉียงเหนือตระหนักถึงความหมายและคุณค่าของความเป็นถิ่นไทยดี ในภาคพื้นภาคอีสานนี้ตามเจตนารมณ์ของเจ้าประคุณสมเด็จพระฯ จึงได้เขียนหนังสือ "ถิ่นไทยดี อีสาน" มาเพื่อสืบสานเผยแพร่ต่อไป

วาทธรรม เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตีสู่โส) อดีตเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร ประทานแก่ปวงชนชาวไทยในภูมิภาคทั้ง 4 ภาค

1. ภาคอีสาน เป็นถิ่นไทยดี
2. ภาคเหนือ เป็นถิ่นไทยงาม
3. ภาคใต้ เป็นถิ่นไทยอุดม
4. ภาคกลาง เป็นถิ่นจอมไทย

(สุวทมน โภ กฤษ, 2563, หน้า 10)

ถิ่นไทยดี อีสาน (โคลง 4 สุภาพ)

เจ้าประคุณสมเด็จพระได้	เมตตา
ประทานคำขวัญมา	มอบให้
รวมสี่ภาคนามสมญา	มงคล ยิ่งเอย
อีสาน กลาง เหนือ ใต้	จึงได้มงคลนาม
ภาคเหนือล้านนาใต้	ถิ่นไทยงาม
ถิ่นไทยดีอีสานตาม	ต่อตั้ง
ภาคใต้ปลายสยาม	นามถิ่น ไทยอุดม
ภาคกลางนั้นอยู่ยัง	รวมสิ้นถิ่นจอมไทย

กวีวิพากษ์

โดย สมิงพระราม

กลอน 8 มีฉันทลักษณ์บังคับเรื่องสัมผัสนอกใน วรรณยุกต์และจำนวนคำในแต่ละวรรค แต่ค่อนข้างเป็นอิสระในการใช้คำ มีจำนวนคำ ในแต่ละวรรคแต่ละบทเพียงพอในการครอบคลุมเนื้อความ ที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อความหมาย จึงมีผู้นิยม แต่งกลอนมากกว่ากวีนิพนธ์ประเภทอื่น ๆ

"กลอนสุภาพแปดคำประจำวรรค

ให้ตระหนักทำยวรรคแรกใช้ทุกเสียง

ทำยวรรคสองจัดวามาคู่เคียง

วรรคสามสี่เสียงทำยใช้สามัญ" (สมิงพระราม, 2563, หน้า 1)

กวี เมื่อเป็นคำศัพท์ หรือคำนามหมายถึงบุคคลที่สร้างสรรค์งานประเภทร้อยกรอง ซึ่งเป็นข้อเขียนที่มีความไพเราะ จากการนำอักษรมาเรียงร้อยเป็นถ้อยคำ ให้มีความหมายมีคุณค่า เกิดอรรถรสในการสดับหรือส่องเสพกวีนิพนธ์ประเภทนั้น ๆ ทำให้เกิดสุนทรียภาพในอารมณ์ **กวีเมื่อเป็นผลงานคือเป็นงานเขียน** หมายถึง บทกวีนิพนธ์ที่ผู้เขียนได้บรรจงเรียงร้อยถ้อยคำ นำอักษรมาพรรณนาเนื้อความตามเนื้อเรื่อง ที่ต้องการจะสื่อถึงผู้เสพชิ้นงาน โดยเป็นไปตามฉันทลักษณ์ของกวีนิพนธ์แต่ละประเภท

ภาษานั้นมีคุณค่ามีความหมาย มีความไพเราะอยู่แล้วโดยธรรมชาติ แต่เมื่อได้รับการตกแต่งสร้างสรรค์ขึ้นมา ภายใต้กฎเกณฑ์กติกาของการเรียงความประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะร้อยแก้วหรือร้อยกรอง โดยผ่านตัวอักษรหรือการนำตัวอักษรมาเรียบเรียง เป็นล่านำให้เป็นเนื้อความเนื้อเรื่องราวน่าสนใจสอดคล้องเชื่อมโยงได้อย่างเรียบร้อยลงตัว มีความหมดจดงดงามตามความสามารถของประพันธ์กรผู้มีพรสวรรค์อยู่ในตัว ผลงานนั้นก็จะมีค่ามีคุณค่ามีประสิทธ์ประภูลักษณ์ ทรงคุณค่าอย่างหาประมาณมิได้

เช่น วัตถุดิบเครื่องปรุงอาหารทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งมีคุณค่ามีราคามีความสำคัญ แล้วในตัวของมันอยู่โดยธรรมชาติในฐานะที่เป็นวัตถุดิบ และเมื่อวัตถุดิบทั้งหลายเหล่านั้นได้ถูกนำมาปรุงอาหารในรูปแบบเมนูต่าง ๆ ที่หลากหลายโดยแม่ครัวหรือก๊วกหรือเชฟแล้วแต่กรณี ผู้มีความสามารถที่เรียกว่ามีอาชีพ อาหารจานโปรดนั้นจะโอชารส คืออร่อยล้ำอย่างหาประมาณมิได้เช่นเดียวกัน

วิพากษ์ เป็นข้อความหรือถ้อยคำที่นำมาใช้กันบ่อย ๆ และส่วนมากวิพากษ์มักจะใช้คู่กับวิจารณ์ ประหนึ่งว่าเป็นคู่แฝด ที่ต้องไปด้วยกันแม้บางครั้งจะมีแยกกันไปบ้าง แต่ส่วนใหญ่เมื่อเราพูดถึงวิพากษ์ก็ชวนให้คิดถึงวิจารณ์

ในแง่ของ อรรถะ คือความหมาย วิพากษ์ วิจารณ์ มีความหมายแตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร คำตอบก็ ขอใช้วิธีผ่านมุมมอง เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้จะมีมุมมองต่างกัน จึงทำให้เกิด ปรากฏการณ์ **"มองต่างมุม"** ของบุคคลเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อวัตถุนั้น เมื่อเรายืนอยู่มุมหนึ่ง เราก็

จะมองเห็นเป็นอย่างหนึ่ง จึงมีความเห็น ไม่เหมือนกัน อาจจะไม่ใกล้เคียงกันแตกต่างกันหรือจะเป็นอันเดียวกันก็แล้วแต่มุมมองของแต่ละคนอันเกิดจากจุดที่ตนยืนอยู่ (สมิงพระราม, 2563, หน้า 5)

วิพากษ์ ตามมุมมองของผู้เขียน หมายถึง ความเห็นอันเป็นทัศนคติที่มีต่อวัตถุประสงค์ หรือผลงานที่เราได้สัมผัส เมื่อจะให้ความเห็นหรือคอมเมนต์ในสิ่งนั้น ๆ การวิพากษ์มักจะเป็นการพูดอธิบายแยกแยะ ให้เห็นในส่วนดีส่วนที่มีประโยชน์ส่วนที่มีคุณค่า หรือที่เรียกว่า เป็นค่าบวกส่วนจุดตำหนิหรือคำแนะนำให้ปรับปรุงแก้ไขที่เป็นค่าลบนั้นมีน้อย วิพากษ์นั้นจึงเข้าลักษณะการพูดถึงผลงานชิ้นงาน หรือบุคคลใน ลักษณะติเพื่อก่อ

วิจารณ์ มีลักษณะโผงผางตรงไปตรงมา มักจะกระแทะกระแทกให้ถึงแก่น จนมีคำสร้อยต่อท้ายของวิจารณ์คือวิจารณ์หันเหหลัก แม้วิจารณ์จะมีลักษณะตำหนิชี้แนะให้ปรับปรุงแก้ไข แต่ก็มีใช้ว่าวิจารณ์นั้นจะมุ่งทำลายโดยส่วนเดียว บางทีวิจารณ์อาจจะเกิดคุณประโยชน์มาก ๆ หากผู้วิจารณ์ปราศจากอคติมีความยุติธรรมมีความสุจริตใจเป็นที่ตั้ง

วิพากษ์ อาจจะคล้ายกับมีฉันทาคติ คือรักชอบพอใจเป็นพื้นฐาน วิจารณ์นั้นเหมือนจะมีโทสาคติ คือความไม่ชอบใจเป็นพื้นฐาน แต่ทั้งวิพากษ์และวิจารณ์ก็เป็นประโยชน์ เมื่อผู้กระทำและผู้ถูกกระทำตั้งอยู่ในคุณธรรมคือไม่มีอคติ !

คำเขยอรวไว้หนอย่าเพ็งเชื่อ

อาจยอเพื่อผลงามตามประสงค์

คำเขยติวิจารณ์ว่ามาตรงตรง

นั่นแหละจงชอบใจเพราะให้คุณ

กวีวิพากษ์

ร้อยแก้ว ร้อยกรอง

ภาษาเป็นสิ่งที่สวยงาม มีคุณค่า มีความหมาย มีความไพเราะ อยู่ในตัวและเมื่อเรานำมาเรียงร้อยเป็นถ้อยคำ ผ่านตัวอักษรเป็นชิ้นงาน หรือนำมาเรียบเรียงเป็นคำพูดผ่านวาทกรรม ภาษานั้นก็จะมีความสำคัญมากขึ้นจนเกิดคุณค่าหาประมาณมิได้ (สมิงพระราม, กวีนิพนธ์, เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, 2563 : 7)

ร้อยแก้ว ร้อยกรองก็เป็นเช่นนั้น เป็นผลงานที่ผ่านการประดิษฐ์มาแล้วอย่างประณีตบรรจง โดยฝีมือมนุษย์จนกลายเป็นศิลปกรรม ที่คนเรายกย่องยอมรับกันอยู่ในปัจจุบัน

ร้อยแก้ว คือ ข้อเขียนบทความหรือความเรียงที่ประพันธ์ ผู้มีความรู้ความสามารถรังสรรค์ออกมาเพื่อเป็นบรรณาการแก่เพื่อนมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบสารคดี บทความ งานวิชาการ นวนิยาย เรื่องสั้น หรือข้อความลำนำสั้น ๆ แบบคำคม คารม ปราศรัย บทร้อยแก้ว ที่มีความไพเราะสวยงามสมบูรณ์ ด้วยวรรณศิลป์และพยางค์เพราะผู้เขียนใช้หลักการเขียนตาม รูปแบบที่บูรพาจารย์

ท่านวางไว้ เช่นแบบพรรณนาโวหาร บรรยายโวหาร สาธกโวหาร อุปมาอุปไมยโวหารหรือเทศนาโวหาร ซึ่งจะใช้รูปแบบโวหารใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาที่จะรังสรรค์ขึ้นมา

งานเขียนที่มีความสมบูรณ์ เปี่ยมไปด้วยคุณภาพ ก็เพราะผู้เขียนใช้โวหารได้อย่างเหมาะสม ถูกต้องเป็นความลงตัวที่สมบูรณ์แบบ ทำให้ผู้อ่านได้เข้าถึงจินตนาการที่ผู้เขียนวาดไว้เกิดภาพพจน์ตามที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ทุกประการ ภาพพจน์ คือสิ่งที่ฟังด้วยหู แต่เหมือนดูด้วยตา นักปราชญ์ท่านกล่าวไว้แบบนี้ (สมิงพระราม, กวีนิพนธ์, เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, 2563 : 8-9)

บทพรรณนาโวหาร ที่ผู้เขียนนำผู้อ่านเข้าถึงเป้าหมายที่วาดหวังไว้จะทำให้เกิดความประทับใจ ความชื่นชมยินดีกับการอ่านอย่างสมเหตุสมผล เช่น บทพรรณนาโวหารในเรื่อง กามนิทรา สิกขี ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จสู่เบญจคีรีนคร ซึ่งเป็นบรรยากาศในตอนเย็นย่ำค่ำ เมื่อดวงตะวันรอนอ่อนแสงลงจะลับขอบฟ้า ผุ่ยนกกาบินกลับรังส่งเสียงซึ่งแซ่ เงามของต้นไม้ใหญ่ทอดยาวออกไปไกล ๆ ตามลำแสงของดวงอาทิตย์ใกล้อัสดง ดังนี้ จะทำให้ผู้อ่านเข้าถึงบรรยายในจินตนาการนั้นอย่างสมบูรณ์ หรือ บทพรรณนาโวหารในเรื่อง ศิวา-ราตรี ของพนมเทียน ซึ่งผู้เขียนมีข้อมูลด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์อย่างเพียงพอ ประกอบกับความสามารถ อันเป็นพรสวรรค์พิเศษที่มีอยู่ในตัว ทำให้พนมเทียนนำผู้อ่านเข้าถึงบรรยากาศ ความเป็นธรรมชาติทุกฉากทุกเหตุการณ์ ในท้องเรื่องได้อย่างลึกซึ้งสมจริง ด้วยพรรณนาโวหาร อันมีท่วงทำนองลีลาหลากรสผ่านถ้อยคำสำนวนที่มาจากการนำอักษรมาเรียงร้อยถ้อยคำได้อย่างวิจิตรบรรจง ทำให้ผู้อ่านเสพอรรถรส จากท้องเรื่องได้อย่างดื่มด่ำเต็มอารมณ์ทั้งตื่นตื่นสนุกสนาน ประหลันประหลัน และประทับใจไปในทุกขั้นตอน ได้รับความสนุกสนานและตื่นตื่นประทับใจไปกับ บทบาทของเจ้าชาย ฝาแฝดสามพระองค์ ซึ่งมีวิถีชีวิต ผกผัน เหน็บผาดโผน แตกต่างกันไป ผู้อ่านจะเกิดอารมณ์ร่วม เสมือนหนึ่งอยู่ในเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

ร้อยกรองคือกวีนิพนธ์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะมีความไพเราะด้วยสัมผัสคล้องจองอักษรตามฉันทลักษณ์ตามประเภทของกวีนิพนธ์ ผู้อ่านจะเกิดความประทับใจในภาพพจน์ ตามบทกวีที่ผู้เขียนนำเสนออย่างดื่มด่ำ เช่น

กวีวิพากษ์

ประเภทของกวีนิพนธ์

กวีนิพนธ์มีหลายประเภท ตามอารมณ์ของกวี ที่จะรังสรรค์ผลงาน แต่ในที่นี้ ขอนำเสนอ 4 ประเภท ดังนี้

1. โคลง
2. ฉันท
3. กาพย์
4. กลอน

ในแต่ละประเภทนั้นอาจจะแบ่งแยกส่วนย่อยออกไปได้อีกตามลักษณะรายละเอียดที่มีแตกต่างกันไป

1. **โคลง** เป็นกวีนิพนธ์ที่มีลักษณะกระชับ ใช้คำไม่มากในแต่ละวรรค และคำส่วนใหญ่มักเป็นภาษาบาลี-สันสกฤต ถ้อยคำหนึ่ง ๆ จึงอมเนื่อความได้มากมายค่อนข้างจะครอบคลุมเนื้อหาประเภทของโคลง มีโคลง 4 สุภาพ โคลง 3 และโคลง 2 หรือมีปลีกย่อยออกไปเป็นโคลงสั้น โคลงกระทู้ฉันทเป็นกวีนิพนธ์ที่เนื้อความกระชับ มีลีลาหนักเบาตามเสียงครุ-ลหุ

2. **ฉันท** มีชื่อแยกย่อยออกไปมากมายกว่า 3 ชื่อ ทั้งที่มาตั้งแต่ครั้งโบราณกาลและนักปราชญ์บัณฑิตแต่งขึ้นใหม่ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า ฉันทเป็นกวีนิพนธ์ที่มีชื่อแยกย่อยออกไปมากกว่ากวีนิพนธ์ประเภทอื่น ๆ

3. **กาพย์** เป็นกวีนิพนธ์ที่ใช้ถ้อยคำ เรียบง่าย ไม่มีศัพท์ที่ต้องแปลเอาความใหม่ เพราะส่วนใหญ่ใช้คำพื้น ๆ กาพย์มีแยกย่อยหลายชื่อ แต่นิยมแต่งในปัจจุบันมี 3 คือ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28

4. **กลอน** เป็นกวีนิพนธ์ ที่มีความเรียบง่ายในการใช้ถ้อยคำไม่มีศัพท์แสงมากมาย เช่นเดียวกับ กาพย์ กลอน ค่อนข้างมีเนื้อความเปิดเผยตรงไปตรงมา มีความไพเราะเลื่อนไหลด้วยสัมผัสและวรรณยุกต์ กลอนอาจแบ่งแยกย่อยได้ดังนี้

กลอน 8 กลอน 6

แบ่งตามลักษณะเฉพาะตัวออกไปอีก เช่น กลอนกลบท กลอน กระฐู กลอนนิราศ กลอนดอกสร้อย กลอนสักรา เป็นต้น (สมิงพระราม, กวีนิพนธ์, เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, 2563 : 16)

เพราะกลอนเป็นกวีนิพนธ์ที่มีลักษณะใช้ได้ทั่วไป ใช้ได้ทุกโอกาสใช้กันอย่างแพร่หลายและนิยมแต่งกันมากกว่ากวีนิพนธ์ประเภทอื่น กลอนจึงมีคำเรียกท้ายคำ ว่า "กลอนตลาด"

หนังสือ รักเรา

"รักเรา" เป็นหนังสือเล่มเล็กที่เขียนเพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของตัวเรา ด้วยพุทธภาษิตว่า "อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ" ตนแลเป็นที่พึ่งของตนคนเราจะเป็นที่พึ่งของตัวเองได้จะต้องฝึกฝนอบรม ให้พัฒนาตนเองมีคุณสมบัติอย่างไร

การแสวงหาตน เพื่อรู้จักตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะถ้าเราไม่เห็นตัวเอง ไม่รู้จักตัวเองแล้วจะรู้จักเข้าใจผู้อื่นและสรรพสิ่งทั้งหลายได้อย่างไร ขอมอบหนังสือ "รักเรา" เป็นบรรณาการแด่ท่านผู้อ่านในโอกาสวันงานสมโภชพระอารามหลวง วัดศรีสุทธาวาส ด้วยความยินดี

1. บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ธรรมชาติสร้างให้มนุษย์อยู่รวมกันเป็นชุมชนและการอยู่ร่วมกันนั้นก็ต้องอาศัยการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน สังคมมนุษย์จึงจะอยู่กันอย่าง สันติสุข

การมีปฏิสัมพันธ์ ของคนเราซึ่งเป็นไปในลักษณะเกื้อกูลนั้น ก็เป็นไป ตามที่ธรรมชาติ กำหนดให้คือทุกคนจะ รู้หน้าที่ของตนเองที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น เช่น บิดามารดา มีหน้าที่ที่จะ ปฏิบัติต่อบุตรธิดาอย่างไร บุตรธิดามีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดาอย่างไร ครูมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ต่อศิษย์อย่างไร ศิษย์มีหน้าที่ปฏิบัติต่อครูอย่างไร กล่าวโดยสรุปทุกคนจะมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นที่ ล้อมรอบตัวเราอยู่ ทั้งหน้าที่โดยกำเนิด หน้าที่โดยตำแหน่งแต่งตั้ง ตลอดจนหน้าที่เพราะสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม เมื่อความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้นถูกต้องถึงงามความดำรงอยู่ในสังคมชุมชนนั้นก็ จะ ดำเนินไปด้วยดี

แต่ถ้ามีความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน ปฏิสัมพันธ์นั้นก็จะมีผลกระทบต่อสังคม ไม่ว่าจะความ ขัดแย้งนั้นจะมาจากสาเหตุใดก็ตาม ก็จะก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคม ซึ่งทุกคนก็ไม่อยากให้เกิดขึ้น แต่มันก็เกิดขึ้นจนได้ ไม่ว่าจะปัญหา ระดับครอบครัว ระดับชาติหรือระดับโลก เพราะมีความเห็น ไม่เป็น สัมมาทิฐิเหมือนกัน (ภัทรธร เมธี, 2563, หน้า 5-6)

ทิฐิคือความเห็นจึงสำคัญที่สุด ถ้าเป็นมิถนาทิฐิเห็นผิดก็จะทำให้เกิดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท แก่งแย่งแข่งขันเอาชนะกัน ถ้าเป็นสัมมาทิฐิเห็นถูกต้องหรือเห็นชอบ ก็จะทำให้เกิด ความรัก สามัคคีปรองดองกัน เป็นหนสันติสุข ความมีอัตตา คือตัวตนและอุปาทานการยึดมั่นถือมั่น จึงทำให้คนเรามีทิฐิ

เมื่อกล่าวถึงหน้าที่ ซึ่งคนเราจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเพื่อให้ความสัมพันธ์และ ปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นไปในทางที่ดีโดยส่วนเดียว ก็นำพิจารณาจากคติเตือนใจที่นักปราชญ์บัณฑิตท่าน กล่าวไว้ว่า

พระพุทธองค์ทรงหวังไว้ในมนุษย์
ให้สิ้นสุดกิเลสห้วงบ่วงตัณหา
องค์ราชันทรงหวังไว้ในประชา
ให้สรรหาทั่วถ้วนทุกมวลชน
ครูอาจารย์สอนสั่งหวังลูกศิษย์
ให้รู้ผิดชอบชั่วดีมีเหตุผล
พ่อและแม่สอนสั่งหวังลูกตน
ให้ทุกคนเป็นคนดีมีศีลธรรม

พระพุทธองค์ทรงประกาศพระพุทธศาสนา ด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นไปเพื่อ พุทธบริษัท ของพระองค์เกิดปัญญามีความเป็นสัมมาทิฐิ บรรลุถึงความรู้แจ้งเห็นจริง จนพ้นจากความทุกข์ ในวัฏสงสารได้

พระราชามหากษัตริย์ทรงปกครองอาณาจักรประชาราษฎร์ พระราชกรณียกิจนานัปการที่ทรงปฏิบัตินั้น ก็เพื่อพสกนิกรทั้งหลายในราชอาณาจักรได้อยู่ดีกินดี มีความสุขสบาย ภายใต้ร่มเงาพระบรมโพธิสมภารของพระองค์

ครูบาอาจารย์ทุกคนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ที่อบรมสั่งสอนลูกศิษย์ของตนด้วยความรักความหวังดี อย่างมีอุดมการณ์วิญญานครูนั้นก็เพื่อให้ลูกศิษย์ทุกคนเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถประสบความสำเร็จในชีวิต

พ่อแม่ทุกคนก็เลี้ยงดูลูกด้วยความรักความหวังดี มีความมุ่งหวังตั้งใจที่จะให้ลูกทุกคนเติบโตใหญ่ขึ้นมาเป็นคนดีมีศีลธรรม มีความรู้ความสามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อให้ลูกประสบความสำเร็จมีความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต ไม่เป็นปัญหาสังคม

หนังสือ "รักเอ๋ย"

"รักเอ๋ย" เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นและจัดพิมพ์ในโอกาสงานสมโภชพระอารามหลวง ครั้งที่ 6 ครบรอบการสถาปนาเป็นพระอารามหลวงปีที่ 24 ของวัดศรีสุทราวาส "รักเอ๋ย" มีเนื้อความที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม ในทางพระพุทธศาสนา คือเรื่อง "กฎแห่งกรรม" และเกี่ยวข้องกับสังคมในเรื่องของศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีอันดีงาม ตลอดจนความแตกต่างของกาลเวลา คือเรื่องยุคสมัยที่เป็นแรงบันดาลใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ต้องเขียนเรื่องนี้ขึ้นมา

อีกประการหนึ่ง เพราะได้เขียน "รักเอ๋ย" เมื่อปีกลาย ทำให้เกิดแรงจูงใจอยากเขียน "รักเอ๋ย" ในงานเดียวกัน แม้จะมีเนื้อความคือเนื้อหาสาระต่างกันโดยสิ้นเชิง เหมือนหนังสือคนละม้วนก็ตามที่ขอขอบ "รักเอ๋ย" หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่ต้องการสื่อความหมายของความเป็นไปของธรรมชาติ แต่ท่านผู้อ่านด้วยความเต็มใจ (ภัทรธร เมธี, 2560, หน้า 5-6)

อะไรคือความรัก

นิยามแห่งความรัก ความรักคือความรู้สึกซึ่งละเอียดอ่อน อันเกิดขึ้นจากส่วนลึกของหัวใจ ทำให้ผู้มีความรักมีความรู้สึกอบอุ่นเป็นสุข เป็นความหวังเฝ้ารอ ห่วงหาอาทรและหวังดีต่อคนที่เรารัก

คำกลอนบทหนึ่ง (จากนวนิยายเรื่องรักมีแซของพนมเทียน) จะให้คำนิยามแห่งความรักค่อนข้างจะถูกต้องและครอบคลุม ดังนี้

ถาม ความเอยความรัก
 ผู้สมควรเริ่มต้น ณ หนไหน
 หรือเกิดขึ้นท่ามกลางหว่างดวงใจ
 ท่านผู้ใดรู้ชอบช่วยตอบที
 เหตุที่เกิดความรักอย่างไรนั้น

รักผูกพันล้ำเลิศประเสริฐศรี
 เมื่อรักแล้วทำอย่างไรจะให้ดี
 โปรดช่วยชี้แจงตอบขอบคุณเอย
 สาเหตุการเกิดของความรัก

ความรักเป็นหลักของเหตุผล เป็นกฎแห่งกรรม เพราะเหตุที่ทำไว้จึงได้รับผลตอบแทน
 ในทางพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ความรักเกิดได้ด้วยเหตุ 2 ประการ

บุพเพเว สุนิवासเน ปจฺจุปนฺนหิตเณ วา
 เวนตํ ชายเต เปมี อุปลัว ยโถทเก

ความรักเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุ 2 ประการคือ

- 1.เกิดจากบุพเพสันนิวาสน์ชาติปางก่อนเคยอยู่ร่วมกันมา
- 2.เกิดจากการได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชาตินี้ เรียกว่าปัจจุปนฺนหิตายะ

ความรักที่เกิดจากบุพเพสันนิวาสน์ จะมีอำนาจดึงดูดอย่างรุนแรงและเป็นไปอย่างบุบปึบ
 ฉับพลัน เพราะส่งผลมาแต่ชาติปางก่อน สัมผัสคล้ายกับบาร์มีเซ่น หม่อมสาวบางคู่ ชาติก่อนเคยอยู่
 ร่วมกันมาเป็นสามีภรรยา กัน เมื่อล้มหายตายจากในชาตินั้น กลับมาเกิดใหม่ในชาตินี้ พอมีโอกาสได้
 พบกันก็จะเกิดความรักขึ้นอย่างฉับพลันทันที เหมือนสำนวนวัยรุ่นที่พูดว่า "เห็นปุ๊บรักปั๊บ" ถ้ามองว่า
 เป็นไปได้อย่างไร ก็ตอบว่าเป็นไปได้แน่นอน เพราะมีเหตุที่ทำไว้แล้วในอดีตชาติ เพราะความรักเป็น
 เรื่องของเหตุที่มีมาแต่ปางก่อน จึงส่งผลมาถึงในปัจจุบันนี้ บุพเพสันนิวาสน์ จึงเป็นการพิสูจน์ได้ว่า ชาติ
 ก่อน ชาตินี้ และชาติหน้า มีจริง

หนังสือ รักเลย

เพลงมาร์ชเมืองเลย

"โอ้เมืองงาม รุ่งเรืองวิไลทุกยามนามขานเรียกว่าเลย ถิ่นชวนเขยหากใครแมนลองได้เคย
 มาถึงเลยชมชื่น ลำเนาป่าเขาตาดำเนินทัศนัทิวระรื่นทั้งคืนและวัน ร่วมงานบุญเดียวกันบายศรีสู่ขวัญ
 ทำบุญบั้งไฟ พระเวสร่วมบุญเดียวกันมันรักผูกพันเป็นสายเลือดเดียว พระธาตุศรีสองรักนั้นเหมือนแทน
 คำมั่นรักกัน กลมเกลียว ไม่แตกแยกกันไป จะรักกันไว้หัวใจแน่นเหนียวน้องพี่ชาวเลยใจเดียวกระซิบ
 มันเกลียวรักสามัคคี

แหล่งเมืองเลย อุดมสมคำที่เอ่ยเลยวิไลบุรี เปี่ยมไมตรีหากใครไหนมาเลยนี้ในฤดีเปรมปลื้ม
 โอ้เลยงามล้ำด่ำเต็มเหลือที่จะลืมลี้มทรวงห่วงถึงติดดวงใจ ตราตรึงงามภูกระดึงสวยงามสุดซึ่ง
 แมนได้มาพักราพิง ทิวทัศน์ติดตริ่งซึ่งใจไม่วายยอดกลมพัดชื่นฉ่ำหอมมาลีรำพลัวมาไม่คลาย สันกัวงวล
 อารมณ์เคยทุกข์เร้าร้อนก็พลันสบายสูญสิ้นโศกตรมใจกาย สุขสันต์ดังหมายเมื่อได้มาเลย.."

เนื้อเพลงและท่วงทำนองมีความไพเราะมาก เพราะเป็นผลงานของนักประพันธ์เพลงระดับมือชั้นบรมครูและการบรรเลงของ "วงดนตรีคณะสุนทราภรณ์" ซึ่งเป็นวงดนตรีชั้นนำระดับประเทศ เพลงขับร้องหมู่โดยการร้องนำของ บุชญา รังสี ซึ่งมีน้ำเสียงพลิ้วหวานไพเราะจับใจน่าฟังมาก

คำว่า "ลำเนาป่าเขาตาชต้นทศน์ทิวระรื่นทั้งคืนและวัน" จะทำให้ผู้ฟังเกิดภาพพจน์ชัดเจนในบรรยากาศภูมิประเทศของเมืองเลยและ "บายศรีสู่ขวัญทำบุญบังไฟ พระเวสงานบุญเดียวกัน" ก็ทำให้มองเห็นภาพงานบุญประเพณีที่ชาวบ้านร่วมกันจัดตามจารีตประเพณี เป็นความรักสามัคคีในชุมชน มองเห็นความสนุกสนานและการสืบสานอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอย่างน่าชื่นชมกับข้อความที่ว่า "พระธาตุศรีสองรักนั้น เหมือนแทนค้ำมั่นรักกันกลมเกลียว" ได้บ่งบอกถึงความรักสามัคคีมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของพี่น้องชาวเลย โดยมีองค์พระธาตุศรีสองรัก ซึ่งเป็นปูชนียสถานอันสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของชาวจังหวัดเลยเป็นศูนย์รวมน้ำใจ

ตอนที่สองมีเนื้อความว่า "แหล่งเมืองเลยอุดมสมค่าที่เอ๋ยเลยวิไลบุรีเปี่ยมไมตรีหากใครไหนมาเลยนี้ในฤดีเปรมปลื้ม.." เป็นการสื่อให้เห็นว่า เมืองเลยมีความอุดมสมบูรณ์ ผู้คนมีอัธยาศัยไมตรี ทำให้แขกผู้มาเยือนมีความปลื้มปิติยินดีที่ได้มาเมืองเลย ในคำว่า "งามภูกระดึงสวยงามสุดซึ่งแมนได้มาพักราพิงสุขสันต์ติดตรงซึ่งใจไม่วาย" ทำให้มองเห็นภาพความเป็น "หนึ่งในสยาม" ของภูกระดึงเพราะมีธรรมชาติอันประกอบด้วยต้นน้ำลำธารป่าไม้สัตว์ป่าและบรรยากาศที่เย็นสบายเหมือนกับเนื้อร้องในเพลง "ภูกระดึง" ของมณฑนา โมรากุลว่า "โสฬสพากฟ้าลาวัณย์สามโลกไม่เท่าเทียมทันดุจแดนสวรรค์นั้นเอ๋ย."

ข้อความตอนจบได้กล่าวถึงบรรยากาศที่มีความเป็นธรรมชาตินำไปเที่ยวชมสัมผัสเป็นอย่างดีว่า "ยอดภู ลมพัดชื่นฉ่ำหอมมาลีร่าพลิวมาไม่คลาย ลิ่นกังวลอวรณ์เคยทุกซเร้าร้อนก็ปล้นสบาย สูดกลิ่นโศกตรมใจกาย สุขสันต์ดังหมายเมื่อได้มาเลย.."

ขอขอบคุณวงดนตรีคณะสุนทราภรณ์และบรมครูผู้ประพันธ์เนื้อเพลงที่ได้นำคุณลักษณะบรรยากาศภูมิประเทศความเป็นเอกลักษณ์ ของเมืองเลยออกไปเผยแพร่ ทำให้พี่น้องต่างแดนรู้จักเมืองเลยและอยากมาเที่ยวเมืองเลย และทำให้พี่น้องชาวเลยมีความภาคภูมิใจในเมืองเลยและรักเลยมากยิ่งขึ้นรักเมืองเลยเพราะเมืองเลยเป็นเมืองน่าอยู่ คำว่า รัก หมายถึง ความชอบใจ ความพอใจ ความผูกพันห่วงหา ความรู้สึกสบายใจ ที่ได้มาอยู่เมืองเลย เพราะเมืองเลยน่าอยู่ ทำให้คิดถึงคำของคนโบราณว่า "อยู่เย็นเป็นสุข" อยู่แล้ว เย็นสบายทำให้สุขภาพดี (ภัทรธร เมธี, 2559, หน้า 10-11)

เมืองเลยน่าอยู่ เพราะมีคุณลักษณะโดดเด่น 4 ประการ

1. ดินดี ภูมิประเทศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือท้องถื่นอีสานบ้านเรามีสัญลักษณ์คือความแห้งแล้ง พื้นดินแตกระแหง นั้นเป็นสภาพทั่วไปในความรู้สึกของทุกคนเมื่อพูดถึงดินแดนที่ราบสูงภาคอีสาน สภาพพื้นดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนทรายมีสีขาว ฝนตกก็ไม่ดูดซับน้ำได้ดี มักแห้งเหือดไป

อย่างรวดเร็ว จึงไม่เอื้อต่อการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร แต่จังหวัดเลยซึ่งอยู่สุดเขตชายแดนอีสาน กลับมีผืนแผ่นดินชุ่มฉ่ำเป็นสีดำดูชุ่มน้ำได้ดี ปลูกพืชไร่พืชสวนก็เจริญงอกงามดีในทุกฤดูกาล

หนุ่มอีสานคนหนึ่งซึ่งมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางอีสานตอนกลาง ได้มาเป็นลูกเขยคนเมืองเลย เมื่อถึงฤดูฝนเริ่มการทำนาและเพาะปลูก เขาร้องอุทานว่า "ดินเมืองเลยทำไมดีอย่างนี้ จะปลูกพืชอะไร ในไร่นากังงายหมด ไม่เหมือนบ้านผม ดินขาวปนทรายปลูกอะไรก็ขึ้นยาก ต้องใช้ความพยายาม เป็นอย่างมาก แต่ที่เมืองเลย..สบายมากเลยครับ.."

สาวอีสานแถวอีสานกลางค่อนข้างไปทางใต้ ได้มาเป็นสะใภ้เมืองเลยเธอพูดถึงสภาพเมืองเลย ด้วยความตื่นเต็นว่า "เมืองเลยมีดินดีมาก ๆ ปลูกข้าวปลูกพืชไร่พืชสวนงามไปหมด ที่บ้านหนูจะกะปลูกมะละกอแล้วต้นสูงท่วมหัวยังต้องรดน้ำอยู่เลย เดี่ยวไม่ตกลูก แต่ที่เมืองเลยปลูกแล้วก็แล้วไป ให้ผลงอกงามดีด้วย.." (ภัทรธร เมธี, รัชเลย, 2559, หน้า 13)

ดินดีที่ขงอกงามนั้นคือสภาพความเป็นอยู่ของเมืองเลย เกษตรกรชาวเมืองเลยจึงปลูกพืชไร่พืชสวนได้อย่างมากมายหลากหลายตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นฝ้าย พริก ถั่ว งา กล้าย อ้อย ล้วนมีผลผลิตดีเป็นที่น่าพอใจ สมัยหนึ่งเมื่อประมาณ 50 กว่าปี ชาวเลยนิยมทำไร่พริกไร่ฝ้าย ชายเป็นสินค้าขึ้นหน้าขึ้นตา ทางการก็ให้ความสนับสนุนส่งเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งไร่ฝ้าย จึงได้มาเป็นงานกาชาดประจำปีของจังหวัดเลยคืองาน "ดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย" เป็นงานประจำปีของจังหวัดที่ยิ่งใหญ่ สนุกสนานมาก ภาครัฐ ภาคเอกชน ต่างร่วมกันจัดงานอย่างครึกครื้น หน่วยราชการทุกอำเภอจะจัดออกร้านประกวดกันที่หน้างาน

บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด ขบวนแห่รถดอกฝ้ายวันเปิดงานก็สวยงามอลังการมาก เพราะทุกหน่วยงานทุกอำเภอจะจัดประกวดประชันจัดขบวนแห่อย่างสวยงามสุดฝีมือ เรียกว่าอำเภอใดท้องถิ่นใดมีอะไรดี ๆ ก็จะมาโชว์แสดงในขบวนให้เห็นเป็นที่ตื่นตาตื่นใจและประทับใจไม่รู้ลืมของผู้ไปเที่ยวชมเพื่อให้เห็นภาพจน์ของงานดอกฝ้ายบานและความสวยงามของบุปผชาติของฝ้ายลองดูรายละเอียดจากเพลง "ดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย" ดังนี้

เพลงดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย

"ดอกฝ้ายบานตระการตา สวยสดไสงามตานานิยม รอเป็นสมอในวันหน้า แก่งไกวไปมาน่าชื่นชมโอนกิ่งลุ่มไสว

ดอกฝ้ายบานตามกาลเวลา ตั้งเป็นสัญญาแห่งความสุขสมฤทัยชาวเลยปรีดีเปรมเกษมสันต์ เก็บเกี่ยวผลิตภัณท์พันใด คุณค่ามากมายสุขใจลำพอง

ดอกฝ้ายบานในเทศกาลเดือนสาม เป็นสมณานามแห่งเมืองเลยเรืองวิไลแดนดินที่มีภูเขาเขียวช้วนเหนียวก็ขาวสว่างามนวลใย ดิตตาตรึงใจ เมื่อได้พบเห็น

ดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย หากแม้ใครเคยได้ไปแล้วสมอรุดังต้องมนต์คลังสลักจิตครุ่นคิด คำนึงถึงทุกเวลา ไม่อยากจากลาด้วยมนต์ดลใจ"

1. **ดอกฝ้าย**ในความหมายของเนื้อเพลง "ดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย" มีข้อความที่ควรขยาย ดังนี้ ดอกฝ้ายนั้นมีสองประเภทด้วยกัน ประเภทแรกคือ ดอกฝ้ายที่เป็นดอกไม้เหมือนดอกไม้ทั่ว ๆ ไปตามหลักพฤกษศาสตร์ต้นไม้เมื่อเจริญเติบโตเต็มที่ก็จะให้ดอกให้ผลเพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์ต่อไป เช่น มะม่วง มะขาม ลำไย ทูเรียน เป็นต้น แม้แต่ดอกไม้บานาพันธุ์ เช่น ดาวเรือง บานชื่น จำปี จำปา เมื่อบานดอกก็จะให้ผลติดตามมา ดอกฝ้ายก็เช่นเดียวกันเมื่อบานดอกแล้วก็จะให้ผล ในวรรคแรกของเนื้อเพลงความว่า "ดอกฝ้ายบานตระการตา" จึงหมายถึงดอกฝ้ายที่บานเหมือนดอกไม้ทั่ว ๆ ไป ดอกฝ้ายในระยะแรกนี้จะมีสีชมพูเข้ม สีเหลือง สีขาว มีกลีบดอกเรียงซ้อน ๆ กัน เป็นชั้นเดียวสองชั้น หรือสามชั้นก็มี บางสายพันธุ์จะมีกลีบดอกรวมกันเป็นกระจุกสีชมพู เมื่อกลิบบอกบานจนร่วงโรยแล้ว ก็จะเติบโตเป็นผลซึ่งจะตรงกับเนื้อเพลงว่า "รอเป็นสมอในวันหน้า แกว่งไกวไปมาน่าชื่นชม..." เพราะผลของฝ้ายมีชื่อเรียกว่า "สมอฝ้าย" เมื่อผลแก่เต็มที่ก็จะแตกออกและบานออกเป็นปุยฝ้ายซึ่งถือเป็นการบานในระยะที่สองโดยผลฝ้ายเมื่อยังดิบอยู่เปลือกที่ห่อหุ้มปุยฝ้ายนั้นจะมีกลีบอยู่ประมาณ 4-5 กลีบเมื่อผลแก่และแตกออกปุยฝ้ายบานก็จะมี 4-5 ปุย เป็นสีขาวสวยงามมาก คำว่า "ดอกฝ้ายบานตามกาลเวลา" จึงหมายถึงผลฝ้ายในระยะที่สองคือเป็นปุยฝ้ายสีขาวละมุนซึ่งชาวไร่จะลงมือเก็บรวบรวมใส่กระสอบหรือภาชนะอื่น ๆ แล้วนำไปขายเป็นรายได้ (ภัทรธร เมธี, รัชเลย, 2559, หน้า 16)

2. คำว่า "ดอกฝ้ายบานในเทศกาลเดือนสาม" หมายถึง ดอกฝ้ายได้มาแบ่งบานอย่างสวยงามในงานกาชาดหรืองานประจำปีของจังหวัดเลย ซึ่งมีความสวยงามมาก สวยคนละแบบกับการบานในระยะที่ 1-2 ซึ่งเป็นความงามตามธรรมชาติเพราะมีการบานในระยะที่สามนี้ จะเป็นการแบ่งบานด้วย ฝีมือที่จัดทำด้วยศิลปะอันยอดเยี่ยมซึ่งแต่ละอำเภอและหน่วยงานได้ทุ่มเทฝีมือจัดตกแต่งแข่งขันประกวดกันอย่างเต็มที่ ทั้งในขบวนแห่วันเปิดงานและในซุ้มหรือบูธของแต่ละหน่วยงาน จัดประกวดแข่งขัน เป็นความงามที่ประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ที่น่าดูน่าชมมาก

ในวรรคสุดท้ายของเนื้อเพลง "ดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย" เป็นการสรุปเนื้อความทั้งหมด นับตั้งแต่ดอกฝ้ายได้บานในระยะที่ 1-2-3 แล้วมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของงานกาชาดประจำปี ที่มีบรรยากาศสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของงานสวยงามน่าดูน่าชมน่าท่องเที่ยวและน่าศึกษา ทำให้เกิดความสนุกสนานและประทับใจแก่ผู้ไปเที่ยวงาน

เมืองเลยได้ส่งเสริมการปลูกฝ้ายเป็นพืชเศรษฐกิจเมื่อหลายสิบปีมาแล้วแม้ในปัจจุบันจะขบเซาไป แต่ก็ยังมีบ้างในบางท้องถิ่นเช่นอำเภอเมืองเลย อำเภอเชียงคาน และอำเภอวังสะพุง พอได้จัดงานดอกฝ้ายบานที่เมืองเลยในเทศกาลเดือนสาม

ดินดีในความหมายของการใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูก นอกจากนี้ ดินในท้องที่จังหวัดเลยยังใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่น ดินเหนียวให้ปั้นอิฐหรือปั้นหม้อหรือภาชนะอื่น ๆ สำหรับใช้สอยในงานทั่วไป ในเขตอำเภอวังสะพุง บ้านปากปวนและบ้านป่าเป่าเป็นถิ่นที่มีดินเหนียวใช้ปั้นหม้อปั้นโอ่งได้มีคุณภาพมาก เป็นที่เชื่อถืออย่างกว้างขวางว่าถ้าเป็นหม้อดินจากบ้านปากปวน บ้านป่าเป่า

นอกจากจะรูปแบบสวยงามดีฝีมือการปั้นยอดเยี่ยมแล้วยังมีคุณภาพทนทานแข็งแรงที่เชื่อถือได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันความนิยมในการในการใช้หม้อดินหุงต้มหมดไปแล้ว เพราะเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่เข้ามาทดแทนและสะดวกสบายกว่าเดิมมาก แต่ในท้องถิ่นหมู่บ้านที่เคยปั้นหม้อดินก็ยังพอมีงานฝีมือเหล่านี้ให้เห็นอยู่

2. **น้ำดี** ในพื้นที่จังหวัดเลยภูมิประเทศเต็มไปด้วยภูเขาที่ราบลุ่มตามเชิงเขามากมาย มีพื้นที่กว้างขวางสำหรับทำไร่ทำนาทำสวนก็มาก จึงมีห้วยหนองคลองบึงและแม่น้ำมากมาย แหล่งน้ำเหล่านี้เป็นที่ประกอบอาชีพการทำไร่ ทำนาเลี้ยงสัตว์ซึ่งมีอยู่มากมายในทุกอำเภอของจังหวัดเลย และประชาชนก็นิยมปลูกสร้างหมู่บ้านตามลุ่มแม่น้ำเพราะสะดวกในการทำมาหากิน จังหวัดเลยมีแม่น้ำลำธารมากมาย นอกจากแม่น้ำเลย ซึ่งเป็นแม่น้ำใหญ่ที่สุดในจังหวัดแล้ว ยังมีแม่น้ำอื่น ๆ อีกดังนี้

1. **แม่น้ำปวน** (อ.ภูหลวง อ.วังสะพุง อ.หนองหิน) **แม่น้ำสวย** (อ.วังสะพุง อ.นาด้วง อ.เอราวัณ) **แม่น้ำคาน** **แม่น้ำเหือง** (อ.นาแห้ว อ.ท่าลี่ อ.เชียงคาน) **แม่น้ำฮวย** (อ.ภูกระดึง อ.หนองหิน) **แม่น้ำพวย** (อ.ผาขาว) **แม่น้ำลาย** **แม่น้ำหมาน** (อ.เมืองเลย) **แม่น้ำหมัน** (อ.ด่านซ้าย) **แม่น้ำชม** (อ.ปากชม) **แม่น้ำพอง** (อ.ภูกระดึง) **แม่น้ำสาน** (อ.ภูเรือ) นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำลำธารเล็ก ๆ อีกมากมาย

แม่น้ำเลยมีต้นน้ำเกิดที่บ้านเลยตาด ต.เลยวังไสย์ อ.ภูหลวง เกิดจากเทือกเขาหลวงและเขาเพชรบูรณ์ แม่น้ำเลยตอนต้นน้ำที่บ้านเลยตาดมีความกว้างไม่ถึง 10 เมตร แต่เมื่อไหลเรื่อยมาจนถึงปากน้ำความกว้างจะขยายออกตามลำดับบางแห่งกว้างถึง 100-200 เมตร แม่น้ำเลยมีความยาวกว่า 250 กม. ไหลผ่านอำเภอภูหลวง อำเภอวังสะพุง อำเภอเมืองเลย และอำเภอเชียงคาน ไหลไปตกแม่น้ำโขงที่บ้านปากเลยตำบลท่าตีหมี่ อำเภอเชียงคาน ห่างจากที่ตั้งอำเภอเชียงคานไปทางด้านทิศตะวันตกประมาณ 20 กม.

ความหมายของคำว่า **น้ำดี** หมายถึงแหล่งน้ำในท้องที่จังหวัดเลย เป็นแหล่งน้ำที่เหมาะสมและมีเพียงพอในการเพาะปลูก ทั้งใช้เป็นน้ำอุปโภคบริโภคก็ได้เพราะสะอาดและไม่ปนเปื้อนด้วยสารเคมีที่เป็นพิษ โดยเฉพาะแม่น้ำเลยสมัยก่อนย้อนไปเมื่อ 40-50 ปีแม่น้ำเลยจะมีน้ำใสสะอาดมีหาดทรายสวยงามในหน้าหนาวหน้าแล้ง แม้ในหน้าฝนจะมีความชุ่มชื้นล้นฝั่ง แต่ก็ยังใช้ประโยชน์ได้ในการอุปโภคบริโภค สมัยก่อนประชาชนที่อาศัยปลูกบ้านเรือนอยู่ตามริมฝั่งน้ำเลยจะปลูกผักในหน้าหนาวตามริมฝั่งน้ำ ในหน้าฝนน้ำท่วมพื้นที่ริมฝั่งพอน้ำลดจะมีปูอินทรีย์มากมายในแปลงเพาะปลูก ในหน้าแล้งระหว่างเดือนมีนาคม พฤษภาคม น้ำเลยแห้งมากกว่าทุกฤดูกาล แต่ยังมีน้ำไหลผ่านตลอดเวลา น้ำเลยจะมีความใสสะอาดมากมองเห็นพื้นลำธารได้ชัดเจนซึ่งพื้นที่ทั้งหมดตลอดสายน้ำจะเป็นพื้นทราย น้ำจึงใสสะอาดสามารถมองเห็นสัตว์น้ำเช่นปลาปูหอยกั้งได้ชัดเจน ความกว้างของสายน้ำในหน้าแล้งประมาณ 5-10 เมตรสองฟากฝั่งจะเป็นหาดทรายขาวโพลนสวยงามสุดสายตา

เด็ก ๆ จะใช้เป็นสนามเล่นกีฬาได้ทุกชนิด แม้เป็นกีฬาฟุตบอลที่ค่อนข้างจะยืดหยุ่น ไม่สะดวกในการวิ่งของพื้นที่ทราย แต่พวกเขาที่วิ่งเล่นกีฬาได้สนุกสนาน ตลอดสายน้ำที่มีหมู่บ้านคนจะมีทำนาลงเป็นระยะ ๆ วิถีชีวิตของคนริมฝั่งน้ำจึงมีความสะดวกสบายในการใช้น้ำบริโภคและอุปโภค

สำหรับน้ำดื่มสมัยก่อนยังไม่มีน้ำประปาบาดาลแพร่หลาย ชาวบ้านก็จะขุดน้ำบ่อที่ริมหาดทรายนั่นเอง เรียกว่าขุดน้ำสร้างทราย ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรรมวิธีขุดบ่อน้ำก็ทำได้เรียบง่าย สะดวกสบายใช้เวลาประมาณ 10 นาที ก็จะมีบ่อน้ำสะอาดให้ดื่มกิน เพราะการขุดบ่อทรายขุดง่าย ไม่ต้องใช้จอบเสียม เพียงแต่ใช้ครุ้งหรือขันคว้านลงบนพื้นทรายที่อยู่ใกล้ธารน้ำห่างประมาณ 4-5 เมตร ขุดลึกลงไปไม่เท่าไรน้ำก็ซึมไหลออกมาได้ง่ายและพื้นทรายเหล่านั้นก็จะเป็นเครื่องกรองน้ำได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย กรวด ทราย กรวดหยาบ ทรายหยาบ กรวดละเอียด ทรายละเอียด น้ำบ่อทรายจึงใสสะอาดและมีรสจืดสนิท คนขุดบ่อน้ำตักแต่งปากบ่อนิดหน่อย ยืนรอ 5-10 นาที ก็ตักน้ำไปดื่มกินได้เลย

น้ำบ่อทรายเหล่านี้ขุดง่ายและก็ถมทำลายปรับเปลี่ยนได้ง่ายเพราะพื้นทรายร่วนซุย ในหน้าหนาวหน้าแล้งริมหาดทรายจึงเห็นมีบ่อน้ำอยู่มากมายแต่ก็ดูเป็นระเบียบสวยงามไม่เกะกะ เมื่อเป็นบ่อน้ำร้างที่ไม่ต้องการใช้แล้วบางที่ชาวบ้านก็จะปรับเปลี่ยนให้เป็นบ่อสำหรับเพาะถั่วเขียว (ถั่วอก) ซึ่งก็ทำได้อย่างสะดวกสบายเช่นเดียวกัน เพียงข้ามคืนสองคืนชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของบ่อก็สามารถมาเก็บถั่วออกจากบ่อซึ่งมีขนาดอวบสวยงามไปหุงต้มกินเป็นอาหารหรือนำไปขายตามท้องตลาดได้

ปัจจุบันสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมสองฟากฝั่งแม่น้ำเลยที่เป็นหาดทรายสวยงามสะอาดตาได้หายไปหมดแล้ว แผ่นภพในอดีตถูกลบเลื่อนไปจนคนรุ่นใหม่มองไม่เห็น ทั้งนี้เพราะหาดทรายของแม่น้ำเลยได้สูญหายไปหมดธรรมชาติของต้นน้ำลำธารได้สร้างกรวดหินดินทรายมาเป็นเวลานานแสนนานปีหลายร้อยหลายพันปี จากการเซาะไหลของกระแสน้ำที่ทำให้หินก้อนใหญ่ถูกร่อนให้เป็นก้อนกรวดและเป็นเม็ดทรายเล็ก ๆ เลื่อนไหลล่องลอยไปตามท้องธารส่งสมทบกันกลายเป็นหาดทรายสวยงามกว้างใหญ่สุดสายตาตามสองฟากฝั่งของแม่น้ำเลย เป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อวิถีชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำ แต่บัดนี้หาดทรายเหล่านั้นหายไปไหนหมดแม้กระแสน้ำจะเปลี่ยนทิศทางไปบ้างก็มีใช้ว่าจะทำให้หาดทรายหายไปกลายเป็นเลนเป็นตมในสองฟากฝั่งคำตอบก็คือหาดทรายหายไปเพราะ**ท่าทรายได้ดูดไปด้วยธุรกิจการค้าในเวลาไม่ถึงยี่สิบปีหาดทรายสวยงามก็หายไปจากแม่น้ำเลย** จะเรียกกลับมาต้องใช้เวลาหลายศตวรรษ

เมืองเลยมีแหล่งน้ำมากมายสำหรับการเพาะปลูก ห้วยหนองคลองบึงและแม่น้ำเล็ก ๆ อีกหลายสายที่หล่อไหลเป็นสายโลหิตหล่อเลี้ยงพี่น้องชาวเลยในทุกพื้นที่ที่ได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ปัจจุบันแม่น้ำลำธารจะถูกทำลายไปบ้างเพราะการเปลี่ยนแปลงอันเป็นกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ แต่ถ้าอนุชนรุ่นหลังช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็จะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่มวลมนุษย์ที่อาศัยอยู่กับธรรมชาติ เพราะธรรมชาติจะมีการปรับความสมดุลตลอดเวลา

แห่งการเปลี่ยนแปลงไปกับดินฟ้าอากาศ เช่นในกรณีไฟไหม้ป่าซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ เพราะป่ามีสภาพที่รกรงด้วยกิ่งไม้แห้งใบไม้แห้งที่ทับถมมานานสมควรได้รับการเผาผลาญให้เกิดความโล่งเตียน ไฟป่าจะเกิดขึ้นจากการเสียดสีของกอไม้หรือไม้แห้งด้วยแรงลมเสียดสีกันไปมาเป็นเวลานาน ๆ ในที่สุดก็จะเกิดเปลวไฟและลูกกลมเผาผลาญเป็นเวลานานหลายวันทั้งกลางวันกลางคืน ก่อนไฟป่าจะปะทุขึ้นเพราะเป็นการส่งสัญญาณมาก่อนหลายวันสัตว์เล็กสัตว์น้อย เช่น มดปลวก กระจอก กระแต นก หนู ฯลฯ และสัตว์ใหญ่ เช่น ช้าง เสือ กวาง เก้ง ฯลฯ ที่อาศัยอยู่ในป่านั้นก็จะพากันรีบอพยพไปที่อื่นก่อนได้ทันเวลา เมื่อไฟดับสนิททั่วบริเวณก็จะโล่งเตียนไปหมด เมื่อฝนตกลงมาพื้นดินชุ่มฉ่ำต้นไม้ใบหญ้าน้อยใหญ่ก็จะแตกยอดผลิใบเขียวชอุ่ม สัตว์เล็กสัตว์น้อยตลอดจนสัตว์ใหญ่ก็กลับคืนถิ่นเดิมมาใช้ชีวิตในผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์ของพวกเขาอย่างสุขสบายตามธรรมชาติต่อไป แต่ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากน้ำมือของมนุษย์เองที่จุดไฟเผาป่าก็จะทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปจนเข้าถึงภาวะเสื่อมโทรมเป็นมลพิษเพราะธรรมชาติไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงนั้น จึงปรับสมดุลให้เกิดขึ้นไม่ได้ ความเดือดร้อนจึงเกิดขึ้นแก่มวลมนุษย์ทั้งหลาย

น้ำดีกลายเป็นน้ำเสียเมื่อโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ หรือศูนย์การค้าของชุมชนใหญ่ ๆ ปล่อยท่อน้ำเสียลงไปในแม่น้ำลำธาร เมืองเลยยังไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ต้นน้ำลำธารห้วยหนองคลองบึงทั้งหลายยังพออยู่ได้ ในสภาพ "น้ำดี" (ภัทรธร เมธี, รักเลย, 2559, หน้า 22)

3. **อากาศดี** สภาพอากาศดีมีความจำเป็นต่อสิ่งมีชีวิตอย่างไรในข้อนี้ เรามักได้ยินกันบ่อยว่าอากาศเสียเกิดมลภาวะทำให้ความเป็นอยู่ของคนและสัตว์ลำบากขึ้น สิ่งที่ทำให้อากาศเสียก็คือชุมชนแออัดโรงงานอุตสาหกรรม ท่อไอเสียจากรถยนต์บนท้องถนน โดยภาพรวมก็คือ ในเมืองใหญ่ ๆ ที่คับคั่งแออัดไปด้วยผู้คนยวดยานพาหนะทำให้อากาศเสีย แต่ในสภาพทุ่งนาป่าเขา มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติเป็นสถานที่ที่มีอากาศดี คนทั้งหลายจึงมักหนีออกไปจากชุมชนเมืองใหญ่เพื่อไปสูดอากาศบริสุทธิ์ในชนบทที่ห่างไกล การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนจึงเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนสมัยใหม่

เมืองเลยเป็นท้องถิ่นที่มีอากาศดี เพราะมีความเป็นชนบทอยู่มากสภาพแวดล้อมประกอบด้วยภูเขาป่าไม้ทุ่งนา เรือกสวนทำให้มีความเป็นธรรมชาติและมียาอากาศบริสุทธิ์อีกประการหนึ่งภาพรวมของเมืองเลยที่มีอากาศดีก็คือมีดินฟ้าอากาศเย็นสบายดีตลอดทั้งปีและในหน้าหนาวก็มีความหนาวเย็นมากกว่าท้องถิ่นอื่น จึงมีคำขวัญของจังหวัดว่า "เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม"

อากาศหนาวในเมืองเลยเป็นอย่างไร ในหน้าหนาวอากาศจะเริ่มหนาวเย็นตั้งแต่ตอนบ่าย พอตกค่ำความเย็นก็จะลดอีกตามลำดับจวบจนมีตสนิมสั่นแสงอาทิตย์ความหนาวก็กระพือโหมเข้ามาอย่างหนัก ผู้คนต้องก่อไฟผิงตามหน้าบ้านของตน เตาไฟที่ใช้ผิงก็เป็นเตาไฟที่หุงต้มอาหารไปด้วย เมื่ออากาศหนาวเย็นจัด ๆ วิธีแก้หนาวดีที่สุดก็คือก่อไฟผิง เพราะการห่มผ้าฉนวนหนา ๆ หรือใส่เสื้อกัน

หนาวหนา ๆ นั้นก็ช่วยบรรเทาความหนาวได้ระดับหนึ่ง แต่ถ้าอากาศหนาวจัดมาก ๆ ก็เอาไม่อยู่เหมือนกัน ชาวบ้านต้องลุกขึ้นมาก่อไฟผิง เพราะการผิงไฟจะไล่ความหนาวได้ฉับพลันทันที

4. **คนดี** ความในข้อนี้บ่งบอกถึงพื้นเพทางด้านจิตใจที่ถูกหล่อหลอมล่อมเกลียดด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ซึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากพุทธศาสนา เพราะศาสนาเป็นเรื่องจิตใจ เมื่อจิตใจได้รับการฝึกฝนอบรมขัดเกลามาอย่างดีด้วยคุณธรรมทางศาสนา ทำให้ทุกคนเป็นคนดีคือดีด้วยศีลด้วยธรรมเมืองเลยโขคดีที่มีพุทธศาสนา ด้วยบรรพบุรุษของเราได้นับถือพุทธศาสนามีศรัทธาอย่างมั่นคง การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาการเข้าวัดฟังธรรมบำเพ็ญกุศลของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายจึงมีมาช้านานและสืบทอดมาถึงปัจจุบันอย่างเป็นรูปธรรม

ในอดีตเมืองเลยมีครูอาจารย์พระมหาเถระที่ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบหลายรูป เช่น

- (1.) หลวงปู่ชอบ ฐานสโม วัดป่าสัมมานุสรณ์ อำเภอวังสะพุง
- (2.) หลวงปู่หลุย จันทสาโร วัดถ้ำผาง อำเภอวังสะพุง
- (3.) หลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก วัดศรีสุทธาวาส อำเภอเมืองเลย
- (4.) หลวงปู่คำดี ปภาโส วัดถ้ำผาปู อำเภอเมืองเลย
- (5.) หลวงปู่ขามา อจตุต วัดป่าอัมพวัน อำเภอเมืองเลย
- (6.) หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ วัดดอยแม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่

โดยหลวงปู่องค์ที่ 1,2,3 นั้นท่านเป็นคนเมืองเลยโดยกำเนิด เมื่อได้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทได้มาปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมแล้วแม้จะเที่ยวจาริกไปทั่วทุกหนทุกแห่งในผืนแผ่นดินไทย และต่างประเทศบางส่วนจนได้บรรลุธรรมสูงสุดเป็นพระอรหันต์แล้ว ชีวิตในชั้นปลายของท่านก็กลับมาอยู่กลับลูกหลานชาวเมืองเลยและมณฑลพะลึงซังซาร์ที่จังหวัดเลย สำหรับหมายเลข 4-5 นั้นท่านทั้งสองมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดขอนแก่น หลวงปู่คำดี ปภาโส เกิดที่อำเภอเมืองขอนแก่น หลวงปู่ขามา อจตุต เกิดที่อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น แต่เมื่อได้เข้ามาสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์แล้วท่านทั้งสองก็ได้จาริกมาอยู่ที่เมืองเลย และปฏิบัติธรรมที่จังหวัดเลย บั้นปลายชีวิตก็มณฑลพะลึงซังซาร์ที่จังหวัดเลย ส่วนหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ แม้ท่านจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่และพะลึงซังซาร์ที่จังหวัดเชียงใหม่ แต่หลวงปู่เป็นคนจังหวัดเลย เกิดที่บ้านนาโป่ง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย (ภัทรธรรมเมธี, รักเลย, 2559, หน้า 22)

หนังสือตอบปัญหาเยาวชน

ตัวอย่างบางตอนบางประเด็นที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อตอบปัญหาเยาวชน ที่ท่านได้ออกไปบรรยายในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมักจะมีผู้ถามปัญหาโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน เช่น

1. **ขรवासจะตำหนิพระภิกษุสามเณร ที่มีได้อยู่ในสมณวิสัยมักทำผิดวินัย ได้หรือไม่** (ม. 6/5 พานพร้าว/หนองคาย)

หลวงพ่อบอกว่า ถ้าเป็นการติดเพื่อก่อ ตีด้วยใจเป็นธรรมเพราะท่านทำผิดก็เป็นการทำหนิ ที่ถูกต้อง เพราะฆราวาสที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท 4 ย่อมมีความรับผิดชอบต่อ พุทธศาสนาร่วมกัน

2. วันอาสาฬหบูชาเป็นวันเดียวกันกับเข้าพรรษาหรือเปล่า (ม.6/10 ท่าบ่อ/หนองคาย)

หลวงพ่อบอกว่า เป็นคนละวัน วันอาสาฬหบูชาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 วันเข้าพรรษาเป็นวันที่พระภิกษุทำพิธีอธิฐานจำพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8

3. การทำดีแล้วไม่ค่อยได้ดี แต่ทำชั่วกลับได้ดีจริงหรือไม่ (ม.7/3 กุดดินจี่พิทยาคม/หนองบัวลำภู)

หลวงพ่อบอกว่า ไม่จริงหรอก ทำดีแล้วต้องได้ดี อันดับแรกได้ความดีส่วนจะได้ผลดีเมื่อไร นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง จะต้องดูความพร้อมอีกหลาย ๆ อย่าง เราต้องมองให้ตลอดสายเหมือนดูหนังต้อง ดูให้จบเรื่องการทำดีแล้วยังไม่ได้รับผลดีนั้นอาจเป็นเพราะความดียังไม่ถึงเวลาให้ผลเหมือนปลูกต้นไม้ ถ้าเป็นพืชล้มลุกก็ให้ผลเร็ว พืชยืนต้นก็ให้ผลช้าความดีบางอย่างอาจให้ผลในวันนี้ เช่น เก็บของตกได้ส่ง ให้เจ้าของ บางอย่างอาจให้ผลในปี นี้ เช่น ตั้งใจเรียนดีปลายปีสอบได้ บางอย่างอาจส่งผลในชาตินี้ เช่น ขยันหมั่นเพียรประพฤติดีมี คุณธรรม ได้พบความสุขความเจริญในชีวิต บางอย่างอาจให้ผลใน ชาติหน้า เราทำดีแล้วแต่กรรมฝ่ายบาปในอดีตที่มีกำลังแรงกว่ามา ให้ผลก่อนในทางตรงข้ามทำชั่วแล้ว กลับได้ดี เพราะกรรมดีในอดีตกำลังให้ผลอยู่ แต่กรรมชั่วที่ทำก็จะต้องให้ผลเมื่อถึงเวลา (สุวฑฒโน ภิกขุ, 2558, หน้า 73)

4. วิญญาณมีลักษณะเป็นอย่างไร มีตัวตนหรือไม่ (ม.4/7 ท่าบ่อ/หนองคาย)

หลวงพ่อบอกว่า วิญญาณ พุทธศาสนาแปลว่า ความรู้ หมายถึงรู้แจ้งในอารมณ์ท่านแสดง ว่าเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยหลายอย่างแยกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. วิญญาณขันธ์ คือกองแห่งวิญญาณนั้น ๆ เช่น จักขุวิญญาณโสตวิญญาณ มานะวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณและมะโนวิญญาณ จักขุวิญญาณ คือความรู้ที่เกิดทางตาองค์ประกอบ ก่อให้เกิดวิญญาณนี้คือ ตารูป แสงสว่าง ความสนใจ หากขาดไปอย่างใดอย่างหนึ่งวิญญาณทางตาจะ ไม่สมบูรณ์ แม้วิญญาณอื่น ๆ ก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน เปลี่ยนแต่องค์ประกอบบางอย่างแต่ต้องมี ความสนใจ ที่ท่านเรียกว่ามโนสิการ เกิดเป็นความรู้ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามลำดับ

2. ปฏิสนธิวิญญาณ คือ วิญญาณตามองค์ปฏิสังขมุปบาทท่านบอกว่าเป็นตัวไปถือปฏิสนธิ ในกำเนิด องค์ประกอบแห่งวิญญาณนี้คือ อวิชาหรือกิเลส สังขารหรือกรรมหากไม่มีกิเลสกับกรรม วิญญาณนี้ก็เกิดไม่ได้

3. วิญญาณธาตุ เป็นธาตุอย่างหนึ่งในธาตุ 6 ที่มีอยู่ในตัวคนและสรรพสัตว์ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และวิญญาณ องค์ประกอบให้วิญญาณส่วนนี้ดำรงอยู่ได้คือกิเลสและกรรมเช่น เดียวกัน

แต่ท่านเรียกว่า อาสวะและบารมี คือ ความชั่วและความดีที่บุคคลเก็บสะสมไว้ในชาติก่อนและชาติปัจจุบัน อันมีส่วนสำคัญในการกำหนดบทบาทวิถีชีวิตของคน วิญญาณทั้ง 3 นี้จึงเป็นอาการของจิต (จากหนังสือตอบปัญหาพุทธศาสนา พระโสภณคณาภรณ์)

5. ใครเป็นคนออกแบบเครื่องแต่งกายของพระภิกษุสามเณร (ม.4/1 บ้านดุงวิทยา/อุดรธานี)

หลวงพ่อบอกว่า พระอานนท์เป็นผู้ออกแบบ โดยพระพุทธเจ้ามีรับสั่งให้พระอานนท์จัดทำแบบจีวร ให้ถือเอารูปคันทนาของชาวมคธเป็นตัวอย่างซึ่งมีพุทธประสงค์ให้ผ้าผืนใหญ่นั้นเป็นชิ้นเป็นท่อนต่อกันอย่างมีระเบียบ และไม่เป็นที่ต้องการของโจรผู้ร้าย เพราะปรากฏว่าครั้งพุทธกาลมีโจรขโมยจีวรของภิกษุ

6. การเกิดของคน ทางวิทยาศาสตร์ว่า เกิดโดยเชื้อ แต่ทางธรรมะว่าเกิดโดยกรรม ผสมเชื้อวิทยาศาสตร์ ถูกหรือผิด (ม.ต/1 โคนสีวิทยาสรรค์ / สกลนคร)

หลวงพ่อบอกว่า การถือปฏิสนธิของคน-สัตว์ เกิดจากการอยู่ร่วมกันของบิดา-มารดาอย่างหนึ่ง และเกิดจากการปฏิสนธิวิญญานที่มามีกำเนิดนั้นอย่างหนึ่ง และเหตุสองประการนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบสามอย่างคือ กมม์ เขตต์ กรรมเหมือนเนื้อมา วิญญาน ผิขุ วิญญานเป็นหน่อพืช กิเลส สีนหิ กิเลสเป็นยางเหนียว จึงสรุปได้ว่า ที่ถือกำเนิดของคน (เกิดโดยเชื้อ) และอาศัยปฏิสนธิที่มีกิเลสกรรม วิญญานเป็นเครื่องประกอบ (เกิดโดยกรรม) ที่เชื่อว่าเกิดโดยเชื้อนั้นก็ถูก แต่ต้องเชื่ออำนาจแห่งกรรมด้วย เพราะลำพังพ่อแม่อยู่ร่วมกันเท่านั้น แต่ไม่มีวิญญานมาถือปฏิสนธิการเกิดก็ไม่มี หรือแต่วิญญานนำกรรมแต่งส่งมาให้เกิด แต่ไม่มีบิดามารดา เป็นที่รับรองการเกิดก็ไม่ได้เช่นกัน

7. กลัวผี ควรจะอย่างไรครับ (ม. 3/1 โคนสีวิทยาสรรค์ สกลนคร)

หลวงพ่อบอกว่า ความกลัวเกิดจากความไม่รู้ เช่นเรากลัวความมืด เพราะเราไม่รู้ว่าในความมืดนั้นมีอะไร ถ้ารู้แจ้งเห็นจริง ก็ไม่กลัว เหมือนนักเรียนกลัวข้อสอบคณิตศาสตร์ แสดงว่าเราเรียนวิชานั้นไม่รู้แตกฉานชัดแจ้ง ถ้าเรียนรู้อย่างแจ่มแจ้ง จะไม่กลัวข้อสอบ ฉะนั้นเมื่อกลัวผีต้องทำความเข้าใจกับผีให้แจ่มแจ้งว่าผีคืออะไร ที่ไหนที่เขาว่ามีผีดู จงไปที่นั่น เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้วจะหายกลัวเอง

8. อยากเรียนเก่ง ควรปฏิบัติตนอย่างไรดี (ม.3/2 โคนสีวิทยาสรรค์/สกลนคร)

หลวงพ่อบอกว่า อยากเล่นกีฬาเก่งต้องหมั่นฝึกซ้อม อยากวาดภาพเก่งต้องหมั่นฝึกหัด อยากเป็นนักร้องที่เก่งกล้าต้องหมั่นฝึกฝน อยากเรียนเก่งจึงต้องขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ทำแบบฝึกหัด นั่งเรียนด้วยความตั้งใจและสนใจ ยึดหลักอิทธิบาท4 ให้ความเคารพนับถือครูอาจารย์อย่างจริงใจทำให้เกิดความเชื่อมั่น พื้นฐานจิตใจจะแจ่มใสปลอดโปร่ง การเรียนรู้จะได้ผลดี และยึดหลักหัวใจนักปราชญ์ คือ ส. จิ. ป. ลิ. ฟัง คิด ถาม เขียน การเรียนรู้จะได้ผล

9. ธรรมะย่อมชนะอธรรม หมายความว่าอย่างไร (6/ 1 บ้านผือพิทยาสรรค์/อุดรธานี)

หลวงพ่อบอกว่า ความดี ย่อมชนะความชั่ว

10. ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกเป็นสิ่งสมมุติใช้ไหมครับ แล้วความตายเป็นสิ่งสมมุติหรือไม่

(ม.4/ 1 บ้านผือพิทยาสรรค์ /อุดรธานี)

หลวงพ่อบอกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่น่าสมมุติให้เป็นสัตว์ บุคคลตัวตน เราเขา ถือว่าเป็นสิ่งสมมุติเพราะตกอยู่ในหลัก อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่ความตายเป็นสิ่งที่อยู่เหนืออำนาจมนุษย์ เพราะมนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติทุกอย่าง แต่สิ่งเดียวที่มนุษย์เอาชนะไม่ได้ สิ่งนั้นคือความตาย จึงเห็นได้ว่า ความตายเป็นสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน ดังคำบาลีที่ว่า มรณนิยตี ความตายจึงไม่ใช่สิ่งสมมุติ

11. ชีวิตคืออะไร (ม.6/ค นครไทย/พิษณุโลก)

หลวงพ่อบอกว่า ชีวิตคือการสืบทอดแห่งลมปราณ (สัตว์) หรือการสืบทอดแห่งเซลล์เมมเบรน (พืช) เมื่อขาดสิ้นการสืบทอดนั้น ๆ ชีวิตก็คงอยู่ไม่ได้ ตอบอีกนัยหนึ่ง ชีวิตคือการทำงาน สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องทำงาน ถ้าไม่ทำงานก็ไม่มีชีวิต ดูกาย ๆ การเต้นของหัวใจ ถ้าหัวใจหยุดเต้นไม่ทำงาน ชีวิตก็สิ้นสุดลงแค่นั้น (สุวทมน โภกิกุ, ตอบปัญหาเยาวชน, 2558, หน้า 74-75)

12. เพื่อนที่ชอบไปเล่นการพนัน บางทีก็แบ่งเงินที่ได้ให้เรา ถือว่าเป็นเพื่อนที่ดีหรือไม่ ถ้าเขาชวนไปเล่นการพนัน จะทำอย่างไร ผมรักเพื่อนคนนี้มาก จะทำอย่างไรจึงจะไม่ให้เขาเล่นการพนัน (ม.4/1 เมืองพลพิทยาคม/ขอนแก่น)

หลวงพ่อบอกว่า การพนันเป็นอบายมุข ทางแห่งความเสื่อม เพื่อนชวนไปเล่นการพนัน ถือว่าเป็นเพื่อนไม่ดี เงินที่ได้จากการเล่นพนัน ถือว่าเป็นของร้อน ได้มาง่าย ๆ ก็เสียไปง่าย เงินชนิดนี้เหมือนยาพิษที่เคลือบด้วยขนมหวาน แต่พอยาพิษสำแดงฤทธิ์ ก็อันตรายไม่ปรากฏเลยว่า ใครร่ำรวยมั่งมีศรีสุขเพราะการพนัน มีแต่ล่มจมสูญเสียมั่งรักเพื่อนก็ชักนำเพื่อนไปในทางที่ถูก เขาบอกว่าเล่นการพนัน ก็เหมือนกับเล่นกับไฟ มันจะเผาไหม้ทีละเล็กทีละน้อยในที่สุดก็ไหม้หมดตัว

13. ศิล 5 ข้อใดจัดว่าสำคัญที่สุด (ม.5/1 สร้างคอมวิทยา/อุดรธานี)

หลวงพ่อบอกว่า ศิลข้อที่ 5 สำคัญที่สุด เพราะการตีมสุราทำให้ประมาท อาจทำผิดศีลได้ทุกข้อ

14. การทำตนให้น่ารัก ต้องทำอย่างไร (ม.5/ 1 น้ำโสมพิทยาคม/ อุดรธานี)

หลวงพ่อบอกว่า ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัย และตำแหน่งหน้าที่ เป็นผู้ใหญ่อีกวางตัวให้เหมาะสมน่าเคารพนับถือ เป็นผู้น้อยก็วางตัวให้ดี น่ารักน่าเอ็นดู คือเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย มีกิริยามารยาทอ่อนโยน เป็นผู้เสมอภาคกัน ก็ให้เขาเชื่อถือไว้วางใจ

15. รูป-เทียน-ดอกไม้ ที่บูชาพระรัตนตรัยนั้นมีความหมายว่าอย่างไร (ม.ต/1 โคนกสิวิทยาสรรค์/สกลนคร)

หลวงพ่อบอกว่า รูปบูชาพระพุทธ รูปที่จุดแล้วดับไป จะเหลือแต่ควันและกลิ่นที่ลอยกระจายไปทั่วบริเวณ เปรียบเหมือนพระพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปแล้ว ยังเหลือคุณงามความดีไว้ให้ปรากฏ ใช้รูปต ดอก เพื่อบูชาคุณพระพุทธเจ้าต อย่างคือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณเทียบ ใช้บูชาพระธรรม เทียนที่จุดแล้วจะส่องสว่างไสว เปรียบเหมือนพระธรรมที่สถิตอยู่ที่ใด จะส่องสว่าง ณ ที่นั้น แสงเทียนกำจัดความมืดได้ แสงธรรมบังเกิดกับดวงจิตใด ก็จะกำจัดความมืดบอดได้ฉนั้น ใช้เทียน 2 เล่มเพื่อบูชาคุณของพระธรรมที่มี 2 อย่าง คือพระธรรมและวินัย หรือธรรมที่เป็นโลกุตระ และโลกียะดอกไม้ บูชาพระสงฆ์ โดยมีอธิบายว่า พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้ามาจากที่ต่าง ๆ กัน มีอุปนิสัยหยาบหรือประณีตต่างกัน แต่เมื่อมาอยู่ในพระธรรมวินัยเดียวกัน ท่านก็มีความประพฤติปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนดอกไม้ต่างพันธุ์ต่างสีกัน เมื่อมาอยู่ที่เดียวกัน ถูกจัดในแจกันหรือถูกร้อยเป็นมาลัยก็จะมี ความสวยงามในที่เดียวกัน (สุวฑฒโน ภิกขุ , ตอบปัญหาเยาวชน, 2558, หน้า 78)

16. เมื่อตายไปแล้ว จะมีโอกาสเกิดหรือไม่ (ม.3/2 เชียงกลมวิทยา/เลย)

หลวงพ่อบอกว่า มีข้อความปรากฏในธรรมบท ภาค 5 เรื่องที่ 10 หน้า 55 ความว่า คนทั้งหลายบางคนยอมเกิดในครรรค์ ผู้มีกรรมอันลามก ย่อมเข้าถึงนรก ผู้มีกรรมเป็นเหตุแห่งกุศล ย่อมไปสวรรค์ ผู้ไม่มีอาสวะยอมปรินิพพาน (สุวฑฒโน ภิกขุ, ตอบปัญหาเยาวชน, 2558, หน้า 78)

4.2 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

สารธรรมปฏิภาณของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ในหนังสือภัทรรธรรมสุธีปฏิภาณแบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ปฏิภาณคำสอน เช่น

การพึ่งพาตน คนเราเกิดมาจะต้องพึ่งตนเองให้ได้ จริ่งอยู่ตอนเป็นเด็กเราต้องพึ่งพ่อแม่ ครู อาจารย์ ญาติผู้ใหญ่และใคร ๆ อีกมากมาย แต่เมื่อโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่เราต้องพึ่งตนเองได้ เพราะไม่มีใครจะคอยช่วยเหลือเป็นที่พึ่งของเราตลอดไปจนตาย คนที่จะพึ่งตัวเองได้ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ มีความรู้ ความดี ความสามารถ คุณสมบัติเหล่านี้จะหาได้ที่ไหน ความรู้มาจากการศึกษาเล่าเรียน ความดีมาจากการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมของศาสนา ความสามารถมาจากการฝึกฝนอบรม ฝึกบ่อย ๆ ทำบ่อย ๆ ก็จะเกิดความเชี่ยวชาญชำนาญการสมัยนี้เรียกว่าทักษะ คุณสมบัติสามประการนี้เราสร้างสมอบรมให้เกิดขึ้นในตัวเราได้

การประหยัดและออม คำว่า ประหยัด คือ การใช้จ่ายทรัพย์ให้พอเหมาะพอควร พุดง่าย ๆ คือใช้จ่ายให้คุ้มค่าไม่สุรุ่ยสุร่าย แต่มีใช้ตระหนี่ นั่นเป็นความคับแคบ คือไม่ยอมใช้จ่ายไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่นิสัยประหยัดนั้นจะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความเสียสละแบ่งปัน มีคำขวัญเพื่อนั้นถึงความสำคัญของการประหยัดว่า "การประหยัดเป็นการสร้างอนาคต ไม่มีใครสร้างอนาคตได้ โดยไม่รู้จักประหยัด"

สามัคคีทำให้เกิดอำนาจ ความพร้อมเพรียงของหมู่ทำให้เกิดความสุข สามัคคีคือความร่วมมือกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่แตกแยกกัน สามัคคีทำให้เกิดพลังและอำนาจ สามัคคีทำให้เกิดพลัง ยกตัวอย่างเช่น โต๊ะตัวหนึ่งใหญ่มากหนักมาก สองคนหามไม่ไหว ถ้าสิบคนเป็นยังงี้ ยกไหวสบายมาก ส่วนสามัคคีทำให้เกิดอำนาจ เช่น มีผึ้งตัวหนึ่งบินวนเวียนอยู่ในสวนดอกไม้ นักเรียนเห็นแล้วกลัวไหม ไม่กลัว แต่ถ้าผึ้งจำนวนมากพันตัวหรือเป็นหมื่นตัวนักเรียนกล้าเข้าไปใกล้ไหม ไม่กล้า เพราะอะไร..กลัว? เพราะผึ้งจำนวนมากที่รวมตัวกันอยู่ เราเห็นก็กลัวนั่นคือสามัคคีทำให้เกิดอำนาจ

รักชาติ ความรักชาติ ก็จะช่วยกันพิทักษ์รักษาและพัฒนาประเทศชาติตนให้เจริญก้าวหน้า แต่ถ้าไม่มีความรักชาติก็จะปล่อยปละละเลยเพิกเฉยไม่มีความภาคภูมิใจในชาติของตน เป็นการทำลายชาติในที่สุด จึงควรปลูกฝังความรักชาติให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคง จึงมีการส่งเสริมณรงค์ให้ประชาชนมีความรักชาติในรูปแบบต่าง ๆ โดยการศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติ

รักศาสนา ศาสนาเป็นที่พึงทางใจทำให้เกิดความอบอุ่นปลอดภัย กล่าวได้ว่าศาสนาเกิดขึ้นเพราะความกลัว เมื่อมนุษย์เกิดความกลัว เกิดความรู้สึกล้มปลอดภัย จึงแสวงหาที่พึ่ง ศาสดาซึ่งเป็นผู้ตั้งศาสนาจึงมีคำสอนสำหรับปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ ได้ประสบการณ์สุขเรานับถือศาสนาตามบรรพบุรุษที่ท่านยึดถือปฏิบัติตามกันมาทุกคนจึงควรศึกษาหลักธรรมคำสอนในศาสนาที่ตนนับถือนั้นให้เข้าใจ เพื่อจะเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดความสุขความเจริญ

รักพระมหากษัตริย์ สถาบันนี้มีความมั่นคงแข็งแรงจึงทำให้ประเทศไทยของเรามีความเจริญรุ่งเรืองครองความเป็นเอกราชมาช้านาน ก็เพราะบรรพบุรุษของเราได้พิทักษ์รักษาไว้ จึงได้เป็นมรดกตกทอดสืบมาจนถึงพวกเราในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นเป็นศูนย์รวมจิตใจของปวงชนชาวไทยได้อย่างเหนียวแน่น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นมิ่งขวัญที่ปกนิกรชาวไทยถวายความจงรักภักดีและเทิดทูนอย่างหาที่เปรียบมิได้ชาวไทยทั้งมวลมีความรู้สึกร่มเย็นเป็นสุขภายใต้ร่มเงาพระบรมโพธิสมภารความในท่อนหนึ่งของเพลงสรรเสริญพระบารมีที่ว่า "เย็นศิระเพราะพระบริบาล"

คนฉลาดทำดี ทำดีจะได้รับผลดีมีองค์ประกอบสามอย่าง 1 ทำดีให้ถูกดี 2 ทำดีให้ถึงดี 3 ทำดีให้พอดี ถ้าครบสามดีนี้ได้ดีแน่นอน ทำดีให้ถูกดี เช่น เหมือนเราสอยมะม่วง ถ้าปลายไม้ยื่นไม่ถูกผลมะม่วงต่อให้สอยนานขนาดไหน มันก็ไม่ไ้บ่ผล ทำให้ถึงดีก็เช่นเดียวกัน ถ้าสอยมะม่วงไม่ถึงผลของ มัน หรือเลยออกไกลมันก็ไม่ไ้บ่ผล ส่วนทำดีให้พอดี หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างมีความพอดี มีขอบเขตจำกัดในตัวเองถ้ามากไปหรือเกินไป จนเกินพิกัดอัตรามันจะกลายเป็นผลเสียมิใช่ ผลดีเหมือนอัดลูกโป่งด้วยลม ถ้าพอดิเต็มที่มันก็สำเร็จประโยชน์แต่ถ้ามันมากไป จนเกินพิกัดอัตราข้อจำกัดลูกโป่งก็แตก

หัวใจห้องที่ 1 หัวใจห้องที่หนึ่งเป็นห้องพระเรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อยู่ประจำ หัวใจห้องนี้ พุทธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เมื่อรู้ก็ไม่หลงผิด เมื่อตื่นก็ไม่หลับไหล เมื่อเบิกบานก็ไม่โศกเศร้า

มีพระธรรมคือความดีทำจิตใจให้สงบบริสุทธิ์ มีพระสงฆ์คือความสามัคคีมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่แตกแยก

หัวใจห้องที่ 2 จัดเป็นห้องผู้มีพระคุณ ได้แก่พ่อแม่ครูอาจารย์ท่านเหล่านี้เป็นบุพการีมีพระคุณกับเรามาก่อน เราจึงจัดไว้ประจำหัวใจห้องนี้ พ่อแม่มีบุญคุณมากมาย แต่ขอสรุปสั้น ๆ เพียงสามอย่างคือ

- 1.เป็นผู้ให้กำเนิด
- 2.เป็นผู้เลี้ยงดู
- 3.เป็นผู้อบรมสั่งสอน

การให้กำเนิดเป็นความลำบากและเสี่ยงอันตราย จึงมีคำกล่าวว่า วันเกิดของลูกคือวันเสียชีวิตของแม่ การให้กำเนิดแม่เอาชีวิตเป็นเดิมพัน

หัวใจห้องที่ 3 จัดไว้เป็นห้องมิตรสัมพันธ์ หรือห้องมิตรภาพ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม เราจะอยู่คนเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องมีเพื่อนสนิทมิตรสหาย เพราะความมีกัลยาณมิตรจะทำให้ชีวิตของเรามีความอบอุ่นปลอดภัยและเจริญก้าวหน้า แต่การมีเพื่อนนั้นต้องเป็นเพื่อนที่ดี เพราะการคบเพื่อนจะทำให้เราเป็นไปกับเพื่อนเหมือนคำว่า คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล เราเป็นคนดีของเพื่อน เพื่อนเป็นคนดีของเรา มีความรักเข้าใจกันจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ ได้เพื่อนดีมีเพื่อนรัก เราต้องรักเพื่อน ด้วยน้ำใจไมตรีที่มีต่อกัน คุณค่าของน้ำใจนั้นสำคัญที่สุด

หัวใจห้องที่ 4 เป็นห้องส่วนตัว ถ้าเราจัดห้องส่วนตัวให้ดีก็ทั้งหมดทุกอย่าง เพื่อนรักเพื่อนสนิทเขามาเยี่ยมได้เห็นห้องส่วนตัวของเราเขาก็จะชมเชย แต่จัดไม่ดีเขาอาจจะนึกนินทาเอาได้ การจัดห้องส่วนตัวควรถือหลักว่าให้สะอาดและเป็นระเบียบสวยงาม เหมือนคำว่า สะอาดกายเจริญวัย สะอาดใจเจริญสุข

หัวใจห้องนี้ที่เป็นห้องส่วนตัวของเรา ควรมีธรรมะสามภูมิคุ้มกัน คือ

1. ภูมิรู้
2. ภูมิธรรม
3. ภูมิฐาน

สามภูมินี้จะเป็นเฟอร์นิเจอร์ประดับตกแต่งห้องส่วนตัวได้อย่างสวยงามทีเดียว ใครมีสามภูมิคุ้มกันในหัวใจห้องที่สี่ห้องส่วนตัว บุคคลนั้นก็ได้อีกว่า เป็นคนมีคุณภาพ

ตำรารักของคนโบราณ ตำรารักของคนโบราณจึงมีคำว่า จะควัว ให้ดูที่หาง จะดูนางให้ดูแม่จะดูให้แน่ ต้องดูให้ถึงยาย แต่สมัยนี้ เปลี่ยนใหม่ ควัวไม่ต้องดูหาง ดูตรงไหนเนื้อดีล้ำสัน ดูตรงนั้นแหละ จะดูนางก็ไม่ต้องไปดูแม่ ดูตรงที่ตัวเธอนั้นแหละดูตรงที่ว่า "รูปสวย รวยทรัพย์ รับปริญญา พ่อตาตาย แม่ยายโง่" ครบตามสูตรนี้เลือกเป็นคู่ชีวิตได้เลย ฝ่ายหญิงก็เหมือนกัน สมัยก่อนผู้หญิงถือคติรักเดียวใจเดียว เมื่อแต่งงานกันแล้ว ก็จะต้องรักภักดีต่อสามีตลอดชีวิต ผูกพันมั่นในสามีไม่จืดจาง

ถือภาชิตว่า "เสียทองเท่าหัว ไม่ยอมเสียผ้าแต่สมัยนี้เปลี่ยนใหม่อีก ยึดภาชิตใหม่ว่า "ได้ทองเท่าหัว..... เอาผ้าฉนั้นไป" (มมร. วิทยาเขตศรีล้านช้าง, ภัทรธรรมสุธีปฏิภาณ, 2558, หน้า 14-17)

หมวดที่ 2 ปฏิภาณเสียงธรรม เช่น

ความรู้กับประสบการณ์ ผู้มีความรู้แต่ขาดประสบการณ์มักทำงานด้วยความระมัดระวังเกินกว่าเหตุ ยึดติดทฤษฎีและตำรา ไม่นั่นใจ ไม่มีความฉับไวในการตัดสินใจแก้ปัญหาผู้มีประสบการณ์แต่ขาดความรู้ มักทำงานแบบยึดติดระบบเดิมไม่ปรับเปลี่ยนหรือคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่รู้จักใช้เครื่องทุ่นแรง คือ เทคโนโลยี สมัยใหม่ความรู้เหมือนโรงงาน ประสบการณ์เหมือนวัตถุดิบมีแต่ความรู้แต่ขาดประสบการณ์ ก็เหมือนมีแต่โรงงาน แต่ขาดวัตถุดิบ จะผลิตสินค้าออกสู่ตลาดได้อย่างไร

แม่เมตตา เมตตา คือ ความรักความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความรู้สึกที่ปรารถนาให้ทุกคนมีความสุขสมหวังในสิ่งที่ตนต้องการ ปรารถนาความรักความเมตตาจึงเป็นความรู้สึกที่ดี เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่คนเราควรหิยยื่นให้กันและกันโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะถือว่าทุกคนเป็นเพื่อนร่วมโลกเดียวกัน เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน มาอยู่ด้วยกันในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วก็ต้องจากกันไปตามวิถีแห่งกรรมของใครของมัน จึงควรอยู่ด้วยกันด้วยความรู้สึกที่ดี และจากกันไปด้วยความรู้สึกที่ดี

ปัญญา...ปรีชาญาณ ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว หรือรู้แจ้งคำว่า รู้ทั่ว คือ รู้ทั่วถึงครอบคลุมไปหมดคำว่า รู้แจ้ง คือ รู้แจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอะไรปิดบังซ่อนเร้นเป็นอาโลโก คือ สว่างไสว รู้ทั่วและรู้แจ้ง นั่นคือ รู้จริง ปรีชาญาณ คือ รอบรู้ คำว่า รอบรู้ คือ ครอบคลุมในทุกสาขาที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนไม่ทั่วถึง (ในสาขาวิชาอื่น) ไม่แจ่มแจ้ง (ในสาขาวิชาอื่น) และอาจจะไม่จริง (หากมีการพิสูจน์หรือค้นพบใหม่) ปัญญา เราเป็นผู้หาและเป็นผู้ให้แก่ตนเอง ปรีชาญาณเราเป็นผู้หา แต่ผู้อื่นเป็นผู้ให้เพราะมีปัญหาจึงได้ปรีชาญาณ

พฤศจิกายน-ฟ้าสาดใส พฤศจิกายนมีบรรยากาศสดใสเพราะเป็นช่วงปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาว ท้องฟ้าสาดสวยด้วยเมฆฝนที่ผ่านพ้นไปมีละอองไอน้ำเข้ามาแทนที่ **ท้องฟ้า** คือสัญลักษณ์ของความกว้างใหญ่ไพศาล ไร้ขอบเขตครอบคลุมไปทั้งหมด เป็นห้วงจักรวาลแต่ถ้ามองท้องฟ้าคือพื้นที่สี่คราม ครอบคลุมห่มห่อโลกเราอยู่จะมีความหมายว่า ท้องฟ้าคือสิ่งที่คุ้มครองหรือควบคุมที่มนุษย์ต้องให้ความสำคัญมองท้องฟ้าสี่ครามในยามนี้กว้างขวางดั่งมดจตุสดใสใครทำชั่วทำดีอยู่ที่ใดฟ้าต้องได้รู้เห็นเป็นพยาน

วันแห่งครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญที่สุด ในสังคมหากสถาบันครอบครัวมีความมั่นคง สถาบันสังคมอื่น ๆ ก็จะมีคามมั่นคงไปด้วยครอบครัวที่แตกแยกล่มสลาย เพราะมีปัญหามากมายหลายสาเหตุและสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ไม่มีความรักความเข้าใจกัน สมาชิกในครอบครัวมีความเห็นแตกแยกกันวันแห่งความครอบครัว หมายถึงการที่ทุกคนให้

ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว ให้ความรักความเข้าใจกัน มีความสละเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ทุกคนในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขคุณธรรมนั้นเองเป็นพื้นฐานแห่งความรักความเข้าใจกัน

การสอบไล่ การศึกษาจะสิ้นสุดลงด้วยการสอบไล่คือการประเมินผลว่า ความรู้ที่เรียนมาจะมีมากหรือน้อยแค่ไหนบางคนกลัวการสอบไล่เป็นเพราะเตรียมตัวไม่พร้อมกลัวสอบไม่ผ่าน การสอบไล่คือการทดสอบประเมินผลความรู้การประเมินผลจะเที่ยงตรงที่สุดก็ต่อเมื่อเราสอบไล่ด้วยความสุจริต ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในขณะทำข้อสอบ ถ้ามีความรู้มากเพียงพอ ก็ผ่านเกณฑ์ประเมินที่กำหนดถ้าความรู้ไม่เพียงพอก็ไม่ผ่าน การสอบด้วยความสุจริต ผลการประเมินจึงเที่ยงตรงเชื่อถือได้หากกลัวการสอบตก แล้วทำทุจริตในการสอบถึงจะสอบไล่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์ประเมิน

เราก็ยังไม่มีความรู้อยู่นั่นเองเราก็ต้องเตรียมตัวเหมือนกัน คือเตรียมตัวเข้าโลง...

ต่อไปอีกว่า ทำไมการเข้าโลงต้องเตรียมตัวด้วย...

การตายก็ต้องเตรียมตัว ถ้าเตรียมตัวไม่ดีก็ต้องเข้าโลงไม่ถูก

ถามนักเรียนว่า เราทำกิจกรรมงานใด ๆ เราทำไปแล้วเกิดความผิดพลาดขอแก้ตัวใหม่ได้ไหม... ได้ไหมนักเรียน? ได้...ทำงานสิ่งใด ถ้าผิดพลาดยังขอแก้ตัวใหม่ได้ แต่การตายนั้น ถ้าตายไม่มี ความผิดพลาด ขอแก้ตัวตายใหม่ได้ไหม...? ไม่ได้...

มิใช่ว่าตายทำไม่ได้ "ยมบาลจำ ขอตายทำใหม่" ยมบาลคงไม่ยอมอย่างแน่นอน เพราะวิธีทำงานของยมบาลนั้นต้องใช้ความเฉียบขาดเป็นประกาศิต ส่งความตายไปให้แก่ใครแล้ว จะกลับมาอุทธรณ์ฎีกาขอคืนมามีชีวิตใหม่อีกไม่ได้ ยมบาลต้องใช้วิธี โหด... ห้ามอุทธรณ์ โป่ง...ปิดบัญชี สั่งตาย... ต้องตาย ฉะนั้น ตายไม่ดีจึงแก้ตัวใหม่ไม่ได้ เมื่อถึงวัยชรา ก่อนจะตายต้องเตรียมตัวให้ดี

สามวัยในชีวิต ในวันนี้ จะพูดถึงวัยเด็กก่อนข้างละเอียดเพราะผู้ฟังเกือบทั้งหมดอยู่ในวัยเด็ก จะพูดถึงวัยผู้ใหญ่เพียงเล็กน้อย เพื่อทุกคนจะได้เตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ที่ดีใช้ธรรมะในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม และจะพูดถึงวัยชราเพียงนิดหน่อย เพราะผู้ฟังทั้งหมดยังไม่มีใครแก่ชรา วัยชราจึงเป็นวัยที่อยู่ห่างไกลพวกเรา ทั้งเป็นวัยคนทั้งหลายไม่อยากจะเกิดขึ้นกับตัวเอง แต่...ทุกคนก็หลีกเลี่ยงไม่พ้น จำต้องเดินทางไปถึงจุดนั้น ไม่วันใดก็วันหนึ่ง

วัยแรก คือ วัยเด็ก มีคำจำกัดความว่า **วัยเด็กเป็นเริ่มต้น** **วัยเด็กเป็นวัยเตรียมตัว** เริ่มต้นอย่างไร? เริ่มต้นศึกษาหาความรู้ เตรียมตัวทำไม? เตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า คนเรานั้นถ้าเริ่มต้นได้ดี เตรียมตัวได้พร้อม ชีวิตก็เท่ากับพบความสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง การเริ่มต้นให้ดี ต้องมีวิชาความรู้ การเตรียมตัวให้พร้อม ต้องมีคุณความงามความดี ฉะนั้น ในวัยเด็ก นักเรียนทุกคนต้องเริ่มต้นศึกษาหาความรู้และเตรียมตัวประกอบคุณงามความดีควบคู่กันไปความรู้ก็มีความดีก็พร้อม เราจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้าเมื่อศึกษาหาความรู้และมีความรู้มากแล้ว ทำอย่างไรจึงใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ เราต้องใช้ความรู้ในทางที่ถูกต้องดีงาม นำความรู้มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดี การที่จะนำความรู้มาใช้ให้เกิดผลดีนั้นเราต้องรู้จักเสียก่อนว่า **ความรู้คืออะไร**

ความรู้เหมือนข้าว นักปราชญ์ท่านเปรียบเทียบว่า "ความรู้เป็นข้าวเปลือก ความคิดเป็นข้าวสาร ผลงานเป็นข้าวสุก" ที่เปรียบเทียบความรู้เป็นข้าวเปลือกเพราะถ้าเรามีความรู้แต่ไม่มีความคิดความรู้นั้นก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด เหมือนมีข้าวเปลือกอยู่ในยุ้งในฉางแต่กินไม่ได้ แต่ถ้ามีความรู้แล้ว เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์วางแผนว่าจะทำอะไรอย่างนั้นอย่างนี้แต่ไม่ลงมือทำสักที ความคิดนี้ ดีขึ้นมาหน่อย แต่ก็เปรียบเหมือนข้าวสารคือกินยังไม่ได้อยู่นั่นเอง ต่อเมื่อมีความรู้แล้วเกิดความคิดพิจารณาหาเหตุผล วางแผนงานเป็นขั้นตอนแล้วลงมือทำตามแผนที่วางจะเกิดผลงานขึ้นมา ผลงานจึงเปรียบเทียบกับเหมือนข้าวสุก เรากินข้าวเปลือก

ไม่ได้กินข้าวสารก็ไม่ได้ แต่เรากินข้าวสุก ให้รู้จักเปรียบเทียบอย่างนี้จึงจะใช้ความรู้ได้ดีมีประโยชน์

ในวัยเด็กเราจะเริ่มต้นและเตรียมตัวด้วยธรรมชาติของเด็กทุกคนควรเริ่มต้นด้วยอิทธิบาท 4 คือ ธรรมะเป็นคุณเครื่องให้เกิดความสำเร็จ เมื่อปฏิบัติตามธรรมะ 4 ข้อนี้ ชีวิตก็จะดำเนินไปพบความสำเร็จอย่างแน่นอน อิทธิบาท 4 มีอะไรบ้าง?

1. ฉันทะ พอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียน
2. วิริยะ เพียรประกอบในการศึกษาเล่าเรียน
3. จิตตะ เอาใจฝึกฝนในการศึกษาเล่าเรียนไม่ทอดธุระ
4. วิมังสา หมั่นตรិตรองพิจารณาในบทเรียน

อิทธิบาท 4 เป็นธรรมะที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จึงเหมาะสมสำหรับวัยเริ่มต้นและเตรียมตัว นอกจากธรรมะ 4 ประการนี้ ในวัยเด็กควรประพฤติคุณธรรมอีก 1 ข้อ นั่นคือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน คุณธรรมในข้อนี้ช่วยให้เป็นคนดีมีเสน่ห์น่ารัก คนที่มักติดอ่อนน้อมถ่อมตนนั้น ใครเห็นก็รักใคร่ทักก็ชอบเด็ก ๆ ที่มีความประพฤติเรียบร้อย เชื่อถ้อยฟังคำ ว่านอนสอนง่าย ผู้หลักผู้ใหญ่ก็เมตตาครูบาอาจารย์ก็รักใคร่ เพื่อนฝูงหรือบุคคลทั่วไปก็ชื่นชมยินดีเพราะว่าความอ่อนน้อมถ่อมตน อ่อนโยนน่ารัก เป็น "มนต์มหาเสน่ห์"

มนต์มหาเสน่ห์ "เสน่ห์" คืออะไร ทุกคนคงเข้าใจและคงได้ยินมาแล้ว เสน่ห์ แปลว่าดึงดูด คือดึงดูดความรักดึงดูดความสนใจ ดึงดูดความนิยมชมชอบจากผู้อื่นคนที่มีความเสน่ห์นั้น จะอยู่ที่ไหน จะทำอะไร น่าดูไปทั้งหมด เพราะเสน่ห์เป็นแรงดึงดูดคนที่มีความเสน่ห์จึงน่ารักเสมอ เด็กทุกคนจึงควรเริ่มต้นด้วยการสร้างเสน่ห์ให้มีในตน ถ้าไม่มีเสน่ห์ บางทีก็จะมีเสน่ห์ด เสน่ห์ แปลว่า ดึงดูด เสนียด แปลว่า ผลักดัน คนมีเสน่ห์อยู่ที่ไหนใครก็รักใคร่ยกย่องด้วย แต่คนที่ไม่มีเสน่ห์นั้น เข้าที่ไหน บ่อนแตก ที่นั่น นักเรียนอยากมีเสน่ห์น่ารัก ต้องประพฤติดีมีคุณธรรม

ยอดคนยอดไม้ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ทำให้เกิดความรักใคร่แก่บุคคลทั่วไประปกติ คนเราชอบความอ่อนโยน ไม่ชอบความแข็งกระด้าง ถ้าเรามีความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ท่านก็จะรักใคร่เมตตา ต่อคนเสมอกันเขาก็นิยมชมชอบคนที่ต่ำกว่าเขาก็ยกย่องนับถือ การประพฤติอ่อนโยนจึง

เป็นไปเพื่อมานโมตรี "ยอดคน" ต้องเหมือนกับ "ยอดไม้" คือมีความอ่อนโยน ลู่ไปตามลมจึงได้ ชื่อว่า "ยอด" (มมร. วิทยาเขตศรีล้านช้าง, 2558, หน้า 35-39)

หมวดที่ 3 ปฏิภาณตอบปัญหา เช่น

พระณรมีความรักได้หรือไม่ หลวงพ่อตอบว่า ความรักก็คือกิเลสอย่างหนึ่ง ปุถุชนคนที่เกิดมามีกิเลสเป็นปกติจะเป็นบาปหรือไม่นั้นต้องดูว่าคนมีอำนาจเหนือกิเลสหรือกิเลสมีอำนาจเหนือคนไม่ตกเป็นทาสกิเลสก็ไม่ใช่บาป แต่ถ้ากิเลสมีอำนาจเหนือกว่าปล่อยตัวปล่อยใจให้กิเลสชักนำทำผิดก็เป็นบาป

การทำดีแล้วไม่ค่อยได้ดี แต่ทำชั่วกลับได้ดีจริงหรือไม่ หลวงพ่อตอบว่า ไม่จริงหรืออกทำดีแล้วต้องได้ดี อันดับแรกได้ความดีส่วนจะได้ผลดีเมื่อไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง จะต้องดูความพร้อมอีกหลาย ๆ อย่าง เราต้องมองให้ตลอดสายเหมือนดูหนังต้องดูให้จบเรื่องการทำดีแล้วยังไม่ได้รับผลดีนั้นอาจเป็นเพราะความดียังไม่ถึงเวลาให้ผลเหมือนปลูกต้นไม้ ถ้าเป็นพืชล้มลุกก็ให้ผลเร็ว พืชยืนต้นก็ให้ผลช้าความดีบางอย่างอาจให้ผลในวันนี้ เช่น เก็บของตกได้ส่งให้เจ้าของ บางอย่างอาจให้ผลในปีนี้ เช่น ตั้งใจเรียนดีปลายปีสอบได้ บางอย่างอาจส่งผลในชาตินี้ เช่น ขยันหมั่นเพียรประพฤติดีมีคุณธรรม ได้พบความสุขความเจริญในชีวิต บางอย่างอาจให้ผลในชาติหน้า เราทำดีแล้วแต่กรรมฝ่ายบาปในอดีตที่มีกำลังแรงกว่ามาให้ผลก่อนในทางตรงข้ามทำชั่วแล้วกลับได้ดี เพราะกรรมดีในอดีตกำลังให้ผลอยู่ แต่กรรมชั่วที่ทำก็จะต้องให้ผลเมื่อถึงเวลา

กลัวผี ควรจะอย่างไร หลวงพ่อตอบว่า ความกลัวเกิดจากความไม่รู้ เช่นเรากลัวความมืด เพราะเราไม่รู้ว่าในความมืดนั้นมีอะไร ถ้ารู้แจ้งเห็นจริง ก็ไม่กลัว เหมือนนักเรียนกลัวข้อสอบคณิตศาสตร์ แสดงว่า เราเรียนวิชานั้นไม่รู้แตกฉานชัดแจ้ง ถ้าเรียนรู้อย่างแจ่มแจ้ง จะไม่กลัวข้อสอบ ฉะนั้นเมื่อกลัวผีต้องทำความรู้จักกับผีให้แจ่มแจ้งว่าผีคืออะไร ที่ไหนที่เขาว่ามีผีดู จงไปที่นั่น เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้วจะหายกลัวเอง

การเกิดของคน ทางวิทยาศาสตร์ว่า เกิดโดยเชื้อ แต่ทางธรรมะว่าเกิดโดยกรรม ผมเชื่อวิทยาศาสตร์ ถูกหรือผิด หลวงพ่อตอบว่า การถือปฏิสนธิของคน-สัตว์ เกิดจากการอยู่ร่วมกันของบิดา-มารดาอย่างหนึ่ง และเกิดจากการปฏิสนธิวิญญาณที่มาถือกำเนิดนั้นอย่างหนึ่ง และเหตุสองประการนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบสามอย่างคือ กัมม์ เขตต์ กรรมเหมือนเนือนา วิญญาณ พืช วิญญาณเป็นหน่อพืช กิเลส สีนหิ กิเลสเป็นยางเหนียว จึงสรุปได้ว่า ที่ถือกำเนิดของคน (เกิดโดยเชื้อ) และอาศัยปฏิสนธิที่มีกิเลสกรรม วิญญาณเป็นเครื่องประกอบ (เกิดโดยกรรม) ที่เชื่อว่าเกิดโดยเชื้อนั้นก็ถูก แต่ต้องเชื่ออำนาจแห่งกรรมด้วย เพราะลำพังพ่อแม่อยู่ร่วมกันเท่านั้น แต่ไม่มีวิญญาณมาถือปฏิสนธิการเกิดก็ไม่มี หรือแต่วิญญาณนำกรรมแต่งส่งมาให้เกิด แต่ไม่มีบิดามารดา เป็นที่รับรองการเกิดก็ไม่ได้เช่นกัน (มมร. วิทยาเขตศรีล้านช้าง, ภัทรรวมสุธิปฏิภาณ, 2558, หน้า 44-49)

หมวดที่ 4 ปฏิภาณคำกลอน เช่น

กำแพงรัก

พี่คิดฝันถึงวันขึ้นและคืนสุข
 กลับเป็นทุกข์คลุ้มคลั่งนั่งหวาดเสียว
 น้ำมันขึ้นราคาเพียงอย่างเดียว
 แอ่จริงเชียวของแพงเหี่ยวแห้งใจ
 พี่เคยคิดหาผู้ใหญ่ไปสู้ขอ
 แต่นึกท้อเห็นท่าจะไม่ไหว
 เงินไม่มีจะแต่งเมียได้อย่างไร
 ปวดหัวใจร้อนรุ่มกลุ่มทุกวัน

หนีเถิดน้อง...ทองมันแพง

แม่ น้องบอกของหมั้นและขันหมาก
 เรียกให้มากเงินทองต้องจัดสรร
 ต้องสิบหมื่นขึ้นไปจึงได้กัน
 จะมุงมันหาเงินได้จากไหนดี
 พี่ลองคิดหาช่องทางวางแผนใหม่
 ทำอย่างไรจะได้กอดยอดยาหยี
 ไม่มีเงินจะแต่งงาน้องต้องเอาฟรี
 ชวนกันหนีเถิดน้องทองมันแพง

เอ็นดูเขา...เอ็นเราขาด

เพื่อนมันบอกกับเราหน้าเศร้าสร้อย
 "ยืมเงินหน่อย อ้าวถึงแตกแบกไม่ไหว"
 ทั้งที่เราสิ้นเดือนเหมือนสิ้นใจ
 ต้องเจียดให้กับมันฉันทเพื่อนเกลอ
 เป็นอย่างนี้ต่อไปตั้งหลายหน
 เรายังทนให้เพื่อนไถได้เสมอ
 พอได้เงินเพื่อนหายหน้าไม่มาเจอ
 เรายังเซ่ยอมมสูเอ็นดูมัน

ผู้สาวเรา.....แต่เจ้าสาวเพื่อน

เจอหน้าเพื่อนอีกครั้งเรานั่งเชื่อ
 ไอ้เพื่อนเกลอยิ้มย่องดูผ่องใส
 "อ้าวหมั้นสาวคนหนึ่งสวยซึ้งใจ
 นัดกันไว้แต่ปีนี้ไม่รื้อ"
 ตกใจแสนแฟนเรา....? เจ้าสาวเพื่อน...?
 โลกนี้เหมือนฟังก์ชันลื่นแล้วหนอ
 เธอยิ้มหยันกับเรากี่เศร้าพอ
 “แค่ฉันทขอแหวนหมั้นมันไม่มี”

สอนน้อง....ตอนวัยเยาว์

หนูยังไร้เดียงสางามน่ารัก
 ยังเด็กนุกออย่า้วยวนชวนกระสัน
 หนูแรกรุ่งครุณีไม่กี่วัน
 งามเฉิดฉินตริงตาน่าสนใจ
 ให้รักกนวลสงวนงามห้ามใจก่อน
 อย่ารีบร้อนเร็วนักจักผลอไพล
 หนูยังอ่อนจิงเขลาด้วยเยาว์วัย
 ต้องเข้าใจความเป็นจริงสิ่งรอบตัว

ภาษีสวรรค์

ถ้าฉันเป็นเทวดาฟ้าคงเศร้า
 เพราะจะเอาท้องฟ้ามาแบ่งขาย
 จัดจ่านองจองจำตามสบาย
 มุ่งหารายได้เข้ากระเป๋าดน
 ปฏิวัติสวรรค์กันเสียใหม่
 กำหนดให้พระอินทร์ป็นเวหน
 เสียภาษีเงินได้ไม่กังวล
 เทพทุกคนต้องทำงานคร้านไม่มี

ปฐิวติสวรรณ

เปิดรับร้องทุกข์จากชาวโลก
 ใครทุกข์ใครอย่างไรดูให้ทั่ว
 จะบันดาลให้เงินทองกองท่วมตัว
 ใครทำชั่วทำบาปสาปเป็นลิง
 ถ้าฉันเป็นเทวดาบนฟ้ากว้าง
 จะสรรคสร้างฟ้าดินสิ้นทุกสิ่ง
 สร้างโลกให้สวยงามตามความจริง
 ทั้งชายหญิงสิทธิ์เสรีมีเท่ากัน

เมืองเลยยุคใหม่

เมืองเลยเริ่มยุคใหม่ในวันนี้
 ทุกถิ่นที่แปลกตาเมื่อมาเห็น
 ตึกอาคารร้านค้าและไฮเต็ล
 ตั้งสวยเด่นเป็นสง่าน่าตื่นใจ
 ถนนหลวงทุกสายในตลาด
 ดูสะอาดคูลองมองสดใส
 แผนผังเมืองจัดสร้างอย่างเกรียงไกร
 ความแปลกใหม่แสงสีเริ่มมีมา

(มมร. วิทยาเขตศรีล้านช้าง, 2558, หน้า 58-65)

หมวดที่ 5 ปฏิภาณนิทานสอนใจ เช่น บ้านเมืองต้องมีกฎหมายปกครองมีพระราช
 พระองค์หนึ่ง ซึ่งโปรดปรานการล่าสัตว์มากที่สุด วันหนึ่งได้เสด็จเข้าป่าล่าสัตว์กับข้าราชการในป่า
 ที่บดงดิบแห่งนั้น มีฤษิตนหนึ่งจำศีลภาวนาอยู่อาศรมและมีความคุ้นเคยกันกับพระราช พระองค์
 เสด็จเข้าป่าล่าสัตว์จะทรงแหวะอาศรมทุกครั้ง วันนั้นเมื่อเสด็จถึงอาศรมทอดพระเนตรเห็นลิงตัวหนึ่งถูก
 มัดอยู่หน้าอาศรม และทรงทราบจากฤษีว่าลิงมันชุกชวนวุ่นวายจึงต้องมัด พระราชทรงสงสารลิงที่ถูก
 จองจำ ดูมันได้รับความทุกข์จึงทรงขอให้ปล่อยลิง ฤษียืนยันว่าไม่ปล่อยแต่ในที่สุดก็ต้องยอม เพราะ
 พระราชทรงขอร้องพร้อมเสนอข้อแลกเปลี่ยนให้ฤษีเลือกเอาว่าต้องการอะไรก็จะประทานให้ ฤษี
 ก็ทูลขอว่าเมื่อปล่อยลิงแล้ว ขอให้พระราชทรงประกาศยกเลิกกฎหมายที่ใช้ปกครองบ้านเมือง
 พระราชก็ทรงรับปากโดยไม่ทันคิด แต่เมื่อมีพระบรมราชโองการยกเลิกกฎหมายทุกอย่างแล้ว
 ให้ประชาชนอยู่อย่างสบายใครจะทำอะไรก็ไม่ผิดไม่มีโทษ เพียงสองสามวันเท่านั้นเองไพร่ฟ้าหน้าใสก็
 เตือดร้อนทุกหย่อมหญ้าเพราะโจรผู้ร้ายเต็มบ้านเต็มเมือง พระราชารับร้องทุกข์จนต้องเสด็จมาขอแก้

สนธิสัญญาอยู่กับฤๅแต่เมื่อเสด็จมาถึงอาศรมแล้ว กลับไม่เห็นฤๅ อาศรมถูกพังทลายไปหมด ฤๅจึงขึ้นไป อยู่บนยอดไม้เพราะสิ่งตัวนั้นมันทำลายอาศรมและจะทำร้ายฤๅด้วย ในที่สุดพระราชาก็ต้องมารับสั่งให้ ทหารจับลิงมัดและต้องออกกฎหมายขึ้นมาบังคับใช้ ฤๅจึงจำศีลภาวนาได้และบ้านเมืองจึงสงบสุข นิทานเรื่องนี้สอนให้เห็นความสำคัญของระเบียบวินัยและกฎหมายของบ้านเมือง

สุดติในงานแต่ง มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง งซาเพิ่งได้รับเลือกตั้งมาใหม่ ๆ เป็นคนดีมีคุณธรรม ชาวบ้านก็รักใคร่นับถือ เสียอย่างเดียว เขามักขี้หลังขี้ลม ชาดสติ พุดผิด ๆ ถูก ๆ บางทีคิดจะพุดอย่าง หนึ่ง แต่กลับพุดออกมาอีกอย่างหนึ่ง วันหนึ่งมีงานแต่งงาน เจ้าภาพเป็นผู้มีหน้ามีตา ได้เชิญผู้ให้ไป เป็นประธานในพิธี ผู้ใหญ่บ้านก็หนักใจ กลัวไปพุดผิด ๆ ถูก ๆ จึงปรึกษากับผู้ช่วย ๆ ผู้ช่วย จึงแนะนำ ว่า ให้ท่องคำอวยพรไปพุด และเขียนร่างคำกล่าวอวยพรให้ ผู้ใหญ่บ้านก็ท่องจำคำอวยพรนั้น มีเวลา ซ้อมอยู่ 7 วัน พอถึงวันงานจึงจำได้แม่นยำพร้อมทุกอย่าง

ตอนกลางคืน ขณะทำงานเลี้ยงกำลังจะสิ้นสุดลง โฆษกก็ขึ้นไปประกาศบนเวทีว่า "ต่อไปนี่ .....ขอเชิญผู้ใหญ่บ้านประธานในพิธีขึ้นมากล่าวคำอวยพรให้แก่คู่บ่าวสาว"

เจ้าบ่าวเจ้าสาวยืนเด่นอยู่บนเวที ผู้ใหญ่บ้านก้าวขึ้นสู่เวทีด้วยความมั่นใจรับไมค์ฯจากโฆษก แล้วกวาดสายตามองไปรอบ ๆ สนามหญ้า แยกหรือที่นั่งอยู่เต็ม เขากรอกเสียงพุดชัดเจกลงไปว่า "พ่อ แม่พี่น้องทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ที่จัดงานมงคลสมรสครั้งนี้ และขอแสดงความยินดีต่อเจ้าบ่าวเจ้าสาว ที่รักและเข้าใจกันดี "

พุดจบในช่วงแรกทุกคนเงยบกริบ สีหน้าทุกคนแสดงความชื่นชม เพราะผู้บ้านพุดได้คล่อง กังวาน เสียงก็น่าฟัง ผู้ใหญ่แกก็ได้กำลังใจ กรอกเสียงพุดนั้สุดท้ยชัดเจนมแจ่มใสมากกว่าเก่าว่า "ท้ยที่สุ่นนี้ข้าพเจ้าในฐานะประธานในพิธี ขออวยพรให้คู่บ่าวสาว จงไปสู่สุคติเทอญฯ.....

สิ้นเสียงอวยพรของผู้ใหญ่บ้าน บริเวณงานเงยบกริบ ทุกคนตกใจ ผู้ใหญ่บ้านเองก็ตกใจ มากเหลือวหน้าเหลือวหลัง กลัวความเงยบที่เงยบผิดปกติ แต่ผู้ช่วยฯ ปัญญาไว รีบวิ่งขึ้นไปดึงแขน ผู้ใหญ่บ้านลงมาข้างล่าง พอลงไปถึงสนามหญ้าผู้ใหญ่อั้กระซิบถามว่า"เมื่อกั้ พุดจบไป ทำไม คนเงยบ จันกันหมด " ผู้ช่วยก็ตอบว่า "เขาก็ตกใจ มีอย่างกั้ไหน คนยังไม่ตย ผู้ใหญ่ให้เขาไปสู่สุคติ" ผู้ใหญ่ได้ ฟังกั้แทบลั้มทั้งยั้น ทำอย่างไร ตัวเปลอพุดผิดออกไปแล้ว ช่วยไม่ได้จริง ๆ

ทดลองชีวิต มีเด็กหนุ่มคนหนึ่ง กำลังเรียนเทคนิคระดับ ปวช. พ่อแม่รักและตามใจมาก อยากรเรียน ร.ด. พ่อก็ให้เรียน อยากรได้ มอเตอร์ไซค์คันใหม่ พ่อก็ซื้อให้ มอเตอร์ไซค์คันนี้ ทุนกั้ดีสิก็ สวย ยามาซ่าเบล รุ่นไฟโรจน์ใจสิงห์ แต่เขาซื้ออยู่ได้ 3-4 วัน เขาก็บอกกั้ พ่อ แสนดมันยาวไป ไม่สวย ไม่ไซรลซึ่ง ว่างั้นเถอะ เขาจึงอนุญาตพ่อไปตัดแอนด์ให้สั้นเข้า เมื่อตัดแอนด์รถให้สั้นเข้า หารู้ไม้ว่ ชีวิตของเขาก็สั้นเข้าเหมือนกัน

วันหนึ่ง ซั้รถซึ่งไปเรียน ร.ด. ขากลับประมาณ ปาย 3โมงเศษ ๆ บิดรถมาด้วยความเร็ว จากสนามฝึกมุ่งตรงมาที่บ้าน จะเลี้ยวเข้าซอยหน้าบ้านอยู่แล้วบังเอิญมีรถบรรทุกสวนทางมา ปกติ

ถ้าแฮนด์ยาวตามธรรมดาเขาจะเลี้ยวได้ปราดทันที แต่ครั้งนี้ เพราะแฮนด์มันสั้น เลี้ยวครั้งแรก จึงขลุกขลัก พอจะเลี้ยวครั้งที่สองก็หมดโอกาส สิบล้อ ห้อยตะปึงมาเต็มที่ คนขับสิบล้อไม่ชะลอความเร็วเพราะคิดว่า มอเตอร์ไซด์จะเลี้ยวครั้งเดียวได้เลย จึงชนตุ้มเข้าไปอย่างจังรถกระเด็นไปทางคนกระเด็นไปทาง รถกลายเป็นเศษเหล็ก ส่วนคนกลายเป็นศพ จบชีวิตลงที่ซอยหน้าบ้าน

บุพเพสันนิวาสรัก ในครั้งพุทธกาล มีลูกสาวเศรษฐีคนหนึ่ง กำลังอยู่ในวัยแรกรุ่นอายุประมาณ 16-17 ปีคุณพ่อคุณแม่รักและหวงลูกสาวมาก ไม่ยอมให้คบค้าสมาคมกับใครง่าย ๆ เศรษฐีผู้เป็นบิดาได้จัดลูกสาวให้อยู่บนประสาทชั้นที่ 7 มีนางทาสีคนหนึ่งคอยรับใช้ใกล้ชิด

เข้าวันหนึ่งลูกสาวเศรษฐีขึ้นชมวิวยุริมน้ำต่าง มองลงไปข้างล่างเห็นผู้คนสัญจรไปตามท้องถนน แล้วบังเอิญวันนั้นมีขบวนแห่ประจານโจรที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจับได้ ก่อนนำไปประหาร ลูกสาวเศรษฐีมองลงไปเห็นโจรผู้ถูกจับแห่ประจານนั้น เป็นชายหนุ่มหน้าตาดี เธอก็เกิดความสงสารและกลายเป็นความรักในฉับพลันทันที ด้วยอำนาจแห่งบุพเพสันนิวาส จนไม่อาจหักห้ามข้าวปลาอาหารไม่ยอมกิน ร้อนถึงบิดามารดาต้องมาห้าม แต่ลูกสาววัยรุ่นก็ไม่ยินยอม ยืนยันอยู่อย่างเดียวว่า เธอรักโจรหนุ่มคนนั้นหากไม่ได้อยู่ด้วยกัน ชาตินี้ต้องตายแน่ ๆ แล้วเธอก็อดข้าวอดน้ำยอมตายจริง ๆ เศรษฐีผู้เป็นบิดาจึงต้องยอมเสียเงินจำนวนมาก เพื่อทำทุจริต ไถ้โจรจากเจ้าหน้าที่โดยสับเปลี่ยนตัวคนร้าย ในที่สุดลูกสาวเศรษฐีก็ได้แต่งงานอยู่กับโจรหนุ่มคนนั้น

ความรักความร้าย มีเด็กสาวคนหนึ่ง กำลังเรียนอยู่ชั้น ม.๓ ที่โรงเรียนมัธยมประจำตำบลแห่งหนึ่ง โรงเรียนเปิดเรียนเทอมต้นไม่กี่วัน ที่ สภท.แห่งนั้น มีตำรวจหนุ่มน้อยคนหนึ่งภูมิลำเนาเดิมของเขายู่ที่จังหวัดสงขลา เมื่อบรรจุเข้าทำงานครั้งแรกเขาก็ถูกส่งมาประจำการที่นั่น

วันหนึ่ง เขามีโอกาสพบเด็กสาวคนนั้นในงานวัดประจำหมู่บ้าน ทั้งคู่รู้จักกันเพียงไม่กี่วัน แต่ความสัมพันธ์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตำรวจหนุ่มน้อยนั้นกลายเป็นแขกประจำหมู่บ้านของเธอโดยปริยาย เข้าเห็น.เย็นถึง ก็ว่าได้ เขาและเธอไปไหนก็ไปด้วยกัน เด็กสาวคนนั้น เธอเป็นคนพูดง่าย เขาจะชวนเธอไปเที่ยวไหน ใกล้หรือไกล เวลาใดเธอก็ไม่เคยขัดข้อง สังคมบ้านนอกมันคับแคบแค่นั้นเอง หนุ่มสาววัยรุ่น จึงตกเป็นข่าวลืออื้อฉาวไปทั้งหมู่บ้านลือไกลออกไปทั้งตำบล แม่พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะคอยระวัง แต่ก็ช่วยแก้ไขอะไรไม่ได้ ข่าวลือยิ่งหนาหูมากเท่าไร ความเสียหายก็ยิ่งตกเป็นของฝ่ายหญิงมากขึ้นเท่านั้น และที่สำคัญมันกระทบกระเทือนถึงโรงเรียนของเธอ ครูบาอาจารย์ของเธอก็พยายามป้องกันแก้ไข คอยห้ามปรามและตักเตือนก็ช่วยไม่ได้ ในที่สุดเพื่อเป็นการรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน ทางโรงเรียนจำต้องให้เธอออกก่อนที่จะสอบปลายภาคเพียงไม่กี่เดือนที่จะถึง นี่คือการรักของวัยรุ่นที่กำลังเรียน (มมร. วิทยาเขตศรีล้านช้าง, ภัทรธรรมสุธีปฏิภาณ, 2558, หน้า 76-82)

โอวาทธรรมหลวงพ่อบุญธรรมสุธี เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2564 เรื่อง"ธมฺมจารี สุขุเสติ" ผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข

ทุกชีวิตย่อมปรารถนาความสุข ความเจริญ ความสะดวก สบายในการดำรงชีวิต เพราะฉะนั้น เมื่อเราแสวงหาความสุข เราต้องการความสุข เราก็ประพฤติธรรม ตามพระบรมศาสดา ไว้ ในหลักธรรมคำสอนว่าด้วยการปฏิบัติในเบื้องต้น คือ ทาน ศีล ภาวนา เพราะฉะนั้น เมื่อเรามี ทาน มีศีล มีภาวนา หมายความว่า เราปฏิบัติธรรม ก็จะมีความสุข ความเจริญ รุ่งเรืองก้าวหน้าในการ ประกอบกิจการงาน มีทรัพย์สมบัติ แสวงหาทรัพย์สมบัติตามต้องการ แล้วก็ใช้จ่ายทรัพย์สมบัติให้ได้ ตามความสุข ความสบายจากโภคะ สมบัตินั้น และประกอบกิจการงานที่ไม่มีโทษ เป็นสัมมาอาชีพ เป็นความสุจริต ก็จะมีมีความสุข เพราะฉะนั้น พุทธพจน์บทนี้จึงมีความสำคัญ ให้ผู้ที่ต้องการความสุข ความสบาย ความสงบ ได้ปฏิบัติธรรม ขอให้บรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายตั้งใจ ปฏิบัติตาม หลักธรรมคำสอนของพระบรมศาสดา แล้วชีวิตของเราก็จะมีมีความสุขความเจริญ ในการดำเนินชีวิต ตลอดไป ขอให้ทุกท่านปฏิบัติธรรมจะนำมาซึ่งความสุข #ขออำนาจของคุณพระศรีรัตนตรัยดลบันดาล ให้ท่านทั้งหลาย มีความสุข ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ตามต้องการปรารถนา ในที่ทุกสถาน ในกาล ทุกเวลา จงทั่วหน้ากันทุกท่านเทอญ (หลวงพ่อกษัตริย์ธรรมสุธี ในการมอบถุงยังชีพธารน้ำใจโรงทาน พลังบุญ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2563 ณ วัดศรีสุทธาวาส)

4.3 วิเคราะห์หลักคำสอนสำคัญของพระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่า เมืองแห่งพระอริยสงฆ์โดยมีคำขวัญจังหวัดว่าเมืองแห่งทะเลภูเขาสดหนาวในสยาม ดอกไม้งามสามฤดู ถิ่นที่อยู่อริยสงฆ์ มั่นคงความสะอาด คำว่า ถิ่นที่อยู่อริยสงฆ์ หมายถึง เป็นสถานที่เหมาะต่อการ ประพฤติปฏิบัติธรรม จึงเป็นเหตุให้มีพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในด้านการปฏิบัติหลายรูป เช่นหลวงปู่หลุย จันทสาโร หลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก เป็นต้น พระภัทรรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เป็นพระสงฆ์รูป หนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่เป็นชาวจังหวัดเลยโดยกำเนิด โดยเป็นศิษย์ของพระธรรมวราลังการ (ศรี จันทร์ วัณณาโก) ได้อุปสมบทและอยู่จำพรรษา ณ วัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัด เลยจนถึงปัจจุบัน พระภัทรรธรรมสุธีเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาได้นำพาสาธุชนประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม เป็นผู้นำในการพัฒนาวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง ให้มีความเป็นอาราม คือ มีความร่มรื่น สะอาดสะอาด เป็นที่เจริญตาเจริญใจ แก่ผู้ได้เข้าไปยังอารามแห่งนี้เป็นอย่างยิ่งนอกจากนั้นพระภัทรร ธรรมสุธี ได้นำหลักคำสอนของพระพุทธองค์ไปเผยแผ่ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการเขียนการบรรยาย และ การแสดงพระธรรมเทศนา ถือได้ว่าท่านเป็นพระธรรมกถึก รูปหนึ่งของจังหวัดเลย ที่ได้เจริญรอยตาม พระบรมศาสดา ที่มีบัญชาให้พระสงฆ์สาวกของพระองค์ ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนเป็นที่ ประจักษ์ชัดโดยทั่วไปว่า ท่านเป็นพระมหาเถระรูปหนึ่งของจังหวัดเลย ที่มีผลงานที่โดดเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเผยแผ่ธรรมและพัฒนาจริยธรรมประชาชน จนได้รับแต่งตั้งจากคณะ สงฆ์ ให้เป็นเจ้าคณะจังหวัดเลย(ธรรมยุต)

พระภัทรธรรมสุธีมีบทบาทหน้าที่พิเศษหลายอย่างในฐานะเจ้าอาวาสที่ต้องรับผิดชอบในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ บทบาทประจำที่อยู่ภายในวัดเป็นบทบาทในการเป็นสถานที่ศึกษา เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป การพัฒนาจริยธรรมประชาชน พระภัทรธรรมสุธีท่านรับกิจนิมนต์ไปแสดงพระเทศนาหรือการรับกิจนิมนต์ไปอบรมประชาชนภายนอกวัดแล้ว ในส่วนการพัฒนาจริยธรรมที่อยู่ภายในวัดนั้น พระภัทรธรรมสุธีท่านยังเปิดศูนย์การพัฒนาจริยธรรม เช่น ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการสงเคราะห์แก่เยาวชน ในเรื่องการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา ศูนย์อบรมสมาธิภาวนาวันอาทิตย์ เปิดอบรมสมาธิภาวนาแก่พุทธศาสนิกชนเดือนละครั้ง ศูนย์พระธรรมกถึกประจำจังหวัดเลย วัดศรีสุทธาวาสซึ่งเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชาวพุทธทั่วไปในจังหวัดเลย และจังหวัดใกล้เคียง

การพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชนโดยท่านจะยกหลักพุทธธรรมขึ้นมาเปรียบเทียบกับเพื่อให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันเสมอ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย เช่น การที่ท่านสอนว่าคนที่รู้จักเหตุและรู้จักผลนั้นจะเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่ใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อเป็นการพัฒนาตน พัฒนาครอบครัว พัฒนาองค์กร พัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติได้ เป็นหลักปฏิบัติ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างคนกับคนในสังคมและคนกับธรรมชาติ เพื่อให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลมั่นคงและเกิดความยั่งยืนสืบตลอดไป กล่าวคือท่านสอนคนให้เป็นคนมีเหตุมีผลอีกประการก็คือ หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักอิทธิบาท 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 และอริยมรรคมีองค์ 8 โดยท่านจะมุ่งเน้นหลักการที่สำคัญ คือให้ยึดมั่นทางสายกลางมีความตั้งใจปฏิบัติทุกสิ่งพอประมาณ ตามอัตภาพของตน คิดด้วยเหตุผลรอบคอบ ซึ่งสัมพันธ์กับจิตตะ ส่วนวิมังสาจะคำนึงถึงภูมิคุ้มกัน เพราะมีการไตร่ตรองใคร่ครวญอีกทั้งหาความรู้เพิ่มเติม และยึดมั่นในคุณธรรม มุ่งมั่นปฏิบัติในทางสายกลาง โดยมีความพอเพียง มีความรอบรู้ มีความตั้งใจ หรือการปฏิบัติให้เหมาะสมตามอัตภาพ การไม่ทำสิ่งใดจนเกินตัวและเกินกำลัง ซึ่งจะทำให้ตนเองเดือดร้อนบทบาทด้านการพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชนของพระภัทรธรรมสุธี จึงมีเป้าประสงค์สำคัญก็คือ ให้เป็นคนมีความซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบผู้อื่นไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางที่มีชอบ ซึ่งเป็นเหตุนำมาซึ่งความเสียหายต่อทั้งตนเองและอาชีพ มีความเสียสละเป็นการละความเห็นแก่ตัว มีความประหยัด คือ การรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นหรือการใช้จ่ายอย่างเหมาะสมกับสภาพของตนเองและครอบครัว ความประหยัดเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในตัวเอง ให้รู้จักใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ให้มีระเบียบวินัยหรือมีความรับผิดชอบ สามารถควบคุมอารมณ์ได้และไม่กระทำการใด ๆ อันจะเกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต ไม่ขัดต่อระเบียบของสังคมและศีลธรรม

บทบาทของพระภิกษุธรรมสุธีที่ท่านเป็นอยู่ในปัจจุบันคือเจ้าคณะจังหวัดเลยฝ่ายธรรมยุต ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นบทบาทที่มีความสำคัญและมีภาระรับผิดชอบสูง เพราะท่านต้องรับผิดชอบภิกษุสามเณรภายในวัดและทั้งจังหวัด แม้จะมีลูกศิษย์คอยสนองงานของท่านอยู่แล้วก็ตาม วัดศรีสุทธาวาสนั้นกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระภิกษุธรรมสุธีจะเป็นตัวแทนของวัด เป็นศูนย์กลางรวมแห่งความเคารพนับถือความร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรม และบทบาทของท่านนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม และการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิต การเป็นผู้นำของชุมชน ท่านยังทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน พระภิกษุธรรมสุธีได้พัฒนาจริยธรรมประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกระดับ โดยการแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระ อบรมโดยใช้คำคมและสุภาษิต ประกอบตามโอกาสอันควร ส่วนทางด้านสังคมคือ ช่วยกระตุ้นจิตใจให้กับประชาชน เพื่อให้กระทำความดี โดยปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ร่วมประชุม และให้ข้อเสนอแนะการทำงานแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีและความสงบสุข การพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชนจึงมีประโยชน์และมีความสัมพันธ์กัน

หลายด้านซึ่งสอดคล้องกับหลักการของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2547) โดยกล่าวว่า การพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขา เมื่อมองในแง่ของชีวิตมนุษย์มี 3 ด้านคือ ด้านติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก คือ ศีล ด้านจิตใจที่แสดงออกทางเจตจำนง หรือสมาธิ ด้านความรู้ความเข้าใจหรือปัญญา ชีวิตทั้ง 3 ด้านนี้ทำงานตลอดเวลา ฉะนั้น มนุษย์ต้องพัฒนา 3 ด้าน เพื่อดำรง และดำเนินชีวิตให้ไปได้ดี ข้อแรกคือ การพัฒนาด้านที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ศีล เริ่มด้วยอินทริยสังวร คือ การรู้จักใช้อินทริยปัจจัยปฏิสเสวนา คือการรู้จักเสพบริโภคสัมมาอาชีวะคือการเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง และปาฏิโมกข์คือการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการ กฎ กติกา ข้อสองคือการพัฒนาด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ เริ่มด้วยเจตจำนงลงไปถึงคุณสมบัติในจิตใจ เช่น คุณธรรมต่าง ๆ สมรรถภาพของจิตใจ เช่น ความเข้มแข็งหนักแน่น เป็นต้น และความสุข ความร่าเริง ความผ่อนคลายของจิตใจ เหล่านี้จะต้องพัฒนาไปด้วยกันเป็นระบบหรือที่เรียกว่าบูรณาการ กล่าวคือการพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจเจตจำนงและด้านปัญญาความรู้เข้าใจ ดำเนินประสานไปด้วยกันส่งผลต่อกัน โดยเจตจำนงของจิตใจแสดงตัวออกมาสู่พฤติกรรมและการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ข้อสามคือด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ ปัญญา หรือที่รู้และที่เข้าใจ ก็มาพัฒนาพฤติกรรมทำให้มีผลดียิ่งขึ้นและทำให้จิตใจมีขอบเขต ขยายออกไปแล้วมีสภาพที่ดีขึ้น เช่น เมื่อรู้เข้าใจเหตุผล รู้ว่าคนอื่นเขาก็รักชีวิตของเขาเหมือนกัน เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรไปทำร้ายเขา แต่ควรจะมีเมตตากรุณา การพัฒนาเมตตากรุณาจึงต้องอาศัยปัญญาความรู้ ความเข้าใจ เมื่อทั้งสามส่วนประสานกัน ไปมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ก็จะเป็นด้านที่สนองและป้อนเลี้ยงด้านจิตใจ และด้านปัญญา

หลักพุทธธรรมที่พระภิกษุธรรมสุธีแสดงในโอกาสต่าง ๆ โดยท่านจะเน้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติตามแนวมัชฌิมปฏิปทา หรือทางสายกลางท่านกล่าวอยู่เสมอว่า เป็นการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย เป็นคนประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย แต่ยึดถือทางสายกลาง กล่าวคือ ความรู้จักพอ ความพอดี ความพอประมาณและความพอใจ มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกันไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน โดยประกอบสัมมาอาชีวะด้วยความขยันหมั่นเพียรและสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของสุรพล ไกรสรารุณ (2550) โดยกล่าวว่า การจะกระทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม จะต้องคำนึงถึงเรื่องความพอประมาณก่อนเป็นประการแรก กล่าวคือ ให้คำนึงถึงศักยภาพหรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคล องค์กร หรือประเทศชาติมีอยู่จริงเสียก่อน ซึ่งส่วนนี้จะเป็นต้นทุนสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ต่อไป เช่น ต้นทุนทางการเงิน เรื่องความรู้ความสามารถ ด้านประสบการณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ต้นทุนในลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ หรือแม้แต่ต้นทุนที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อขนบประเพณีโดยองค์ประกอบสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกได้ 3 ประการ คือ ข้อหนึ่ง ความพอประมาณ หมายถึง ไม่ทำอะไรที่เกินตัว หรือเกินเลยต้นทุนที่มีอยู่ ไม่ทำด้วยความโลภหรือเล็งผลเลิศจนเกินไป ไม่ก่อหนี้สินโดยไม่จำเป็น แต่จะต้องพิจารณาจากต้นทุนที่มีอยู่แล้วดำเนินการไปให้เหมาะสม และสอดคล้องกับต้นทุนที่มีอยู่จริง ซึ่งจะทำให้สิ่งที่สามารถดำรงอยู่ในลักษณะที่พึ่งตนเองได้ อย่างที่เรียกว่าไม่ต้องยืมจมูกคนอื่นหายใจ ข้อสอง คือ ความมีเหตุผล หมายถึง ไม่ทำด้วยอารมณ์ หรือความรู้สึก ไม่ทำตามกันด้วยความเห่อหรือตามแฟชั่น แต่ต้องแสวงหาความรู้และทำด้วยความรู้เท่าทัน และรู้จักจริงในสิ่งที่ทำมีจุดมุ่งหมายในการกระทำที่ชัดเจนตลอดจนรู้จักเลือกเฟ้นระบบ

กระบวนการวิธี เครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยี เป็นต้น ให้เหมาะสมกับความพอประมาณที่เป็นอยู่ ข้อสามคือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีหมายถึง ความมั่นคงและยั่งยืนในกิจกรรม หรือในสิ่งที่ทำ ความพอประมาณและความมีเหตุผล เป็นปัจจัยหลักหรือฐานรากอันแข็งแกร่ง ที่จะทำให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากสิ่งต่าง ๆ รวมถึงสังคมมีความเคลื่อนไหว และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและอาจจำเป็นต้องปรับปรุงระบบ กระบวนการวิธี พัฒนาบุคลากรอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อให้กิจกรรมหรือสิ่งที่กระทำ สามารถดำรงอยู่ได้และก้าวทันความเปลี่ยนแปลง ไม่ถูกผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ด้านหลักคำสอนที่เด่น ๆ ของท่าน เช่น

1. สัมปรีชธรรม 7 ประการ

(1) ความมีเหตุผล : สังเคราะห์เข้ากับรู้จักเหตุและผลและความรู้จักผล หมายถึง วิธีในการดำเนินชีวิตที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาตัวเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เป็นหลักปฏิบัติ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระหว่างคนกับคนในสังคมและคนกับธรรมชาติ เพื่อให้

ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลมั่นคง และเกิดความยั่งยืนตลอดไป การพัฒนาจริยธรรมกับประชาชนโดยการประยุกต์สัปปริสธรรม 7 ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์ จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี อด เลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่ว อันเป็นเครื่องทำลายตน และคนอื่นพยายามเพิ่มพูนรักษาความดี ที่มีอยู่ให้คงงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักการของอานนตรี ประสมสุข (2561) โดยกล่าวว่าอุปสรรคของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงคือการพยายามทำความเข้าใจเรื่อง สันโดษในสังคมไทย เป็นเรื่องของสภาพจิตที่ยอมรับความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล ไม่ใช่การอยู่เฉย ๆ เกียจคร้านไม่ทำงานงอมืองอเท้า อย่างที่เข้าใจกันโดยมาก เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นต้องตระหนัก เสมอว่า สันโดษให้มีความเพียรพยายามกำกับในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เสมอ หลักสันโดษจึงสามารถส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี พระพุทธองค์ตรัสย้ำการมีความสันโดษใน วัตถุที่เกินความจำเป็น ให้มีความเพียรพยายามในกิจกรรม ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทางสังคม มุ่งให้มีความสุขตามอัตภาพ หากเกิดปัญหา เช่น ความขัดแย้ง หรือความแตกต่างทาง เศรษฐกิจสังคมทางแก่ คือการฝึกตนให้มีความสันโดษ หมายถึง มีเท่าที่จำเป็น

(2) ความพอประมาณ: สังเคราะห์เข้ากับรู้จักตน และความรู้จักประมาณ หมายถึง เป้าหมายของการพัฒนาคน เพื่อต้องการให้เป็นที่ยิ่งใหญ่ได้ในระดับหนึ่งเพื่อให้เกิดมีศักยภาพ มีทางเลือกสุขภาพ ความรู้ ทักษะอาชีพ เสรีภาพ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุขไม่มีการเบียดเบียนไม่เอาเปรียบกัน แต่มีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา มีจิตสาธารณะ อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้อย่างยั่งยืน ไม่ทำลาย มีการส่งเสริมและมองเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์สิ่งเหล่านั้นไว้ได้ยาวนาน การพัฒนาจริยธรรมประชาชน โดยการประยุกต์สัปปริสธรรม 7 ที่สัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือประชาชนสามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย มีพออยู่ พอกิน ตามสภาพของตน ช่วยเหลือ เกื้อกูล และมีความสามัคคี มีความเข้มแข็งให้ครอบครัว และภายในชุมชน สอดคล้องกับอานนตรี ประสมสุข (2561) โดยกล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีธัมมิกัตถะ หลักธรรมที่นำไปใช้แล้วได้ประโยชน์หรือเรียกว่าหัวใจเศรษฐกิจหรือ อุ อา กะ สะ ข้อแรก คือ อุดหนุนสัมปทา(อุ) ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ปฏิบัติหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพที่สุจริต ใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบตรา หาอุบายวิธี ข้อสองคืออารักขสัมปทา (อา) ถึงพร้อมด้วยการรักษา คุ้มครอง รักษาโภคทรัพย์ ไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย ข้อสามคือ กัลยาณมิตรตทา (กะ) คบคนดีเป็นมิตร เลือกเสวนา กำหนดบุคคล ถิ่นที่อยู่อาศัย มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ข้อสุดท้าย คือ สมชีวิตา (สะ) มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม โดยกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคือง ให้รายได้เหนือรายจ่าย เศรษฐกิจพอเพียงตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ความพอประมาณ เลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ฟุ่มเฟือย เหลือเก็บไว้ตรงกับ สมชีวิตา มีเหตุผลใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรงกับอุดหนุนสัมปทา ภูมิคุ้มกันปกป้องคุ้มครองรักษาทรัพย์

ตรงกับอารักขสัมปทา เงื่อนไขความรู้คบคนดีเป็นมิตรหาความรู้ทันต่อเหตุการณ์ตรงกับอารักขสัมปทา ด้านคุณธรรม อดทน ละเว้นอบายมุข ใช้สติปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงสัมพันธ์กับทฤษฎีธัมมิกัตถะ เริ่มจากพัฒนาคนเพื่อให้บุคคลอยู่ได้อย่างดี มีอาชีพสุจริตพัฒนาเศรษฐกิจได้ (3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี: สังเคราะห์เข้ากับรู้จักกาล ความรู้จักชุมชน และความรู้จักบุคคล หมายถึงการที่รู้จักพิจารณาถึงความพอดี ความพอเหมาะ ความพอควร ความสมเหตุสมผล และพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วน แต่ละระดับและยังครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรวมถึงด้านจิตใจและวัฒนธรรม การพัฒนาจริยธรรมประชาชนโดยการประยุกต์สัปปุริสธรรม 7 ให้สัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนมีภูมิปัญญา มีความรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน รู้จักการแบ่งปัน และการทำกิจใด ๆ ก็เลือกเวลาให้เหมาะสม สอดคล้องกับหลักการของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2548) โดยกล่าวว่า รู้เวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจการ ทำหน้าที่การงานหรือปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลาให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา และให้เหมาะสมเวลา

2. อริยมรรคมีองค์ 8 ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(1) ความมีเหตุผล: สังเคราะห์เข้ากับปัญญา หมายถึง ความเป็นคนที่มีเหตุผล จำเป็นจะต้องอาศัยปัญญา โดยปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ไม่ทำลายตัวเองทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดีที่มีอยู่ให้คงงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตหรือไม่หยุดนิ่งที่หาหนทางในชีวิต เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก การพัฒนาจริยธรรมประชาชนโดยการประยุกต์อริยมรรคมีองค์ 8 ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนรู้จักวิธีคิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดพิจารณาด้วยอุบาย ไม่คิดแบบแฝงด้วยตัณหาและปราศจากความเอนเอียงไม่คล้อยตาม หรือเข้าข้างใดข้างหนึ่ง มีความคิดที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว มีความคิดเสียสละ และความคิดที่เป็นคุณหรือเป็นกุศลทุกอย่าง สอดคล้องกับหลักการของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) (2562) ที่กล่าวว่า การมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องส่วนปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มี 2 อย่าง ข้อที่หนึ่ง คือ ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่น คำบอกเล่า ข่าวสาร คำชี้แจงอธิบาย การแนะนำชักจูง การสั่งสอนการถ่ายทอด การได้เรียนรู้จากผู้อื่น ส่วนข้อที่สอง คือ โยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจโดยแยบคาย การพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า การใช้ความคิดสืบสาวตลอดสาย การคิดอย่างมีระเบียบ การรู้จักคิดพิจารณาด้วยอุบาย การคิดแยกแยะออก ดูตามสภาวะของสิ่งนั้น ๆ โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปาทานของตนเข้าจับสำหรับคนสามัญซึ่งมีปัญญาไม่แก่กล้า ย่อมอาศัยการแนะนำชักจูงจากผู้อื่น และคล้อยไปตามคำแนะนำชักจูงที่ฉลาดได้ง่าย แต่ก็จะต้องฝึกหัดให้สามารถใช้

ความคิดอย่างถูกวิธีด้วยตนเองได้ด้วย จึงจะก้าวหน้าไปถึงที่สุดได้ส่วนคนที่มีปัญญาแก่กล้า ย่อมรู้จักใช้โยนิโสมนสิการได้ดีกว่า แต่กระนั้น ก็อาจต้องอาศัยคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเครื่องนำทาง และเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้ก้าวหน้าไปได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

(2) ความพอประมาณ สังเคราะห์เข้ากับศีล หมายถึง การมีจิตสำนึกที่ดี มีระเบียบวินัย มีความเอื้ออาทร มีความประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน การรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการ เป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตน หรือการรู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด รอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด การพัฒนาจริยธรรมประชาชนโดยการประยุกต์ อริยมรรคมีองค์ 8 ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนพูดแต่คำสัตย์จริง ไม่กล่าวเท็จ ใช้ถ้อยคำที่ไพเราะเสนาะหู ใช้ภาษาและสำนวนที่สุภาพในการสนทนา ไม่เล่าข่าวลือไร้ประโยชน์หรือพูดพอติ ในเหตุการณ์นั้น ๆ ไม่มีกิริยาท่าทางที่ไม่เหมาะสม ไม่เกิดความบาดหมางหรือกลายเป็นความอาฆาตพยาบาท และประกอบภารกิจที่ต้อง ไม่เป็นโทษเป็นภัยกับคนอื่น สอดคล้องกับหลักการของบุชบาภรณ์ สิงห์ฮั้วรัตน์ (2555) โดยกล่าวว่า สัมมาทิฐิจะเป็นการควบคุมสังคมและกำหนดศีลธรรมของสังคม โดยเป็นแรงเสริมในการจัดระเบียบของสังคมจากการที่ผู้คนปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอีกทั้งยังช่วยสร้างค่านิยมบรรทัดฐานของสังคมและช่วยส่งเสริมให้สถาบันสังคมอื่น ๆ ทำหน้าที่ได้เข้มแข็งยิ่งขึ้น การยึดมั่นในหลักคำสอนร่วมกับพิธีกรรม และมีจุดยืนร่วมกันสร้างสันติสุขอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เป็นการทำให้สังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี : สังเคราะห์เข้ากับสมาธิ หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อม เมื่อได้รับผลกระทบและมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยตระหนักถึงการพัฒนามาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง ตลอดจนต้องมีคุณธรรมและมีจริยธรรม เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตอย่างพอดีหรือการจัดสรรชีวิต เพื่อให้เกิดความสมดุล การพัฒนาจริยธรรมประชาชนโดยการประยุกต์อริยมรรคมีองค์ 8 ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนมีพลังในการขับเคลื่อน รวมทั้งผลักดันและฝ่าฟันอุปสรรคจนกว่าจะบรรลุจุดหมายคือ การมีความเพียร มีการระมัดระวังอยู่เสมอและไม่ยอมพลาตโอกาสในความเจริญก้าวหน้าและมีจิตใจที่เข้มแข็งมีความพร้อมและความเหมาะสมที่จะทำภารกิจต่าง ๆ ได้ด้วยดี และอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการของสุภีร์ ทูมทอง (2560) ที่กล่าวว่า ความคิดที่ถูกต้องมี 3 ลักษณะด้วยกัน อย่างที่ 1 คือ ดำริในการออกจากกามเช่น ถ้าคิดเอา คิดหาความสุขจากกาม คิดถึงเงินทองชื่อเสียง ลูก หลาน คิดว่าจะเอาเงินมาซื้อหาความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินอย่างนี้คิดผิด จะนำความทุกข์มาให้คิดออก คิดสละคิดทิ้ง ไม่คิดจะเอา อย่างนี้ถูกต้องอย่างี่ 2 คือ ความดำริในการไม่พยาบาทหรือไร้พยาบาทมิแต่

ความหวังดี ปราศจากอคติให้มีความสุข ไม่มีเวรภัยนำความเจริญและสิ่งดีงามทั้งหลายมอบให้คนอื่นได้แก่ ความเมตตา ความเป็นเพื่อนเป็นมิตร สัตว์ในโลกล้วนลำบากอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ไม่คิดจะให้ใครเสียหายหรือประสบความยากลำบาก อย่างที่ 3 ความดำริในการไม่เบียดเบียน ไม่มีความเบียดเบียนเจือปนอยู่ในความคิดไม่คิดเอาไรต์เอาเปรียบ ไม่เอาชนะกัน

4.4 วิเคราะห์วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

จากการศึกษาผลงานของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) พบว่า หลวงพ่อมีกุศโลบายในการสั่งสอนหรือบรรยายธรรมอย่างแยบคาย มีการเตรียมตัวในการสอนและมีการตีความหลักธรรมเพื่อนำไปสั่งสอนให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยท่านให้คำอธิบายว่า เวลาเทศนาสอนอุบาสกอุบาสิกา นั้นต้องสอนในเรื่องที่ใกล้ตัวเขามากที่สุด และต้องประดิษฐ์คำพูดให้จดจำได้ง่าย ซึ่งผู้ฟังจะสามารถเข้าใจได้ในทันทีและจำได้ขึ้นใจ เมื่อนึกถึงเรื่องนี้ขึ้นมา เขาก็จะจำได้ว่า เคยได้ฟังคำสอนนี้มาแล้ว ก็จะทำให้สำรวมใจได้ไม่ทำผิดหรือละเมิดในสิ่งที่เป็นข้อห้ามหรือข้อไม่ดี สรุปแล้วก็คือ ท่านพยายามยึดหลักการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสำคัญ แม้จะทำได้ไม่ครบถ้วน แต่ก็พยายามยึดหลักไว้ เมื่อปฏิบัติบ่อย ๆ เข้าก็จะเกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

สิ่งสำคัญที่ถือว่าเป็นจุดเด่นในวิธีการเผยแผ่ของหลวงพ่อก็คือ ท่านจะสอดแทรกคำคล้องจองเข้าไปในคำสอนเสมอ ไม่ว่าจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ หรือกลอน หรือแม้กระทั่งชุดคำพูดที่คล้องจองกัน ซึ่งทำให้ผู้ฟังจดจำได้ง่ายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น หลวงพ่อสอนว่า ผู้นำจะต้องมีภาวะผู้นำ 5 ประการคือ มีวิสัยทัศน์ กล้าตัดสินใจ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่กลัวปัญหา ไม่บ้าอำนาจ เป็นต้น

4.5 วิเคราะห์ผลงาน

ผลงานของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เป็นการเก็บรวบรวมจากการเผยแผ่ธรรมตั้งแต่ปี 2526 เป็นต้นมา ดังนี้

- วัฒนธรรมการรำลึก เป็นเล่มแรกที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อปี 2548
- สถานีชีวิต ตีพิมพ์ปี 2554
- จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 1) ตีพิมพ์ปี 2555
- ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน และ จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 2 และ 3) ตีพิมพ์ปี 2556
- จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 4) ตีพิมพ์ปี 2557
- จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 5) ภัทรธรรมสุธีปฏิภาณ ตอบปัญหาเยาวชน และนิราศล้านช้าง ตีพิมพ์ในปี 2558
- นิราศอีสาน เรื่องสั้นเยาวชน ตีพิมพ์ในปี 2559

- จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 6) นิราศศรีธรรมมาโคกราช (อโศกคำฉันท) เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา ตีพิมพ์ในปี 2560

- ของดี อีสาน และ นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม คลุ่มถุชชน ตีพิมพ์ในปี 2561

- นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม ดรุณีแรกรัก ตีพิมพ์ในปี 2563

- สองรัก สองเรา กวีกังวานก้องทั่วท้องถิ่นไทย รักรู้ ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม ดินแดนถิ่นล้านนา สวยงามยิ่งเอย และ นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม รักอันตราย ตีพิมพ์ในปี 2564

จากผลงานดังกล่าวข้างต้นของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) นั้นมีรายละเอียดดังนี้

4.5.1 วัฒนธรรมรำลึก

เป็นผลงานที่ท่านไม่ได้ลงชื่อหรือนามปากกาไว้ โดยเรียบเรียงประวัติของพระธรรมวรालังการ (หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนโก ป.ธ.6) พร้อมแนบธรรมเทศนา โอวาทธรรม และบทสวดมนต์ไว้ด้วย

4.5.2 สถานีชีวิต

เป็นการเรียบเรียงจากปาฐกถาธรรม โดยพระครูกิตติสารสุนนท์ (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ณ โรงเรียนเจริญศิลป์ศึกษา กิ่งอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2533 โดยเปรียบเทียบเส้นทางชีวิตของมนุษย์กับเส้นทางรถไฟที่จะต้องผ่านสถานีต่าง ๆ คือ สถานีครอบครัว สถานีโรงเรียน สถานีที่ทำงาน และสถานีปลายทาง

4.5.3 จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ใช้นามปากกาว่า สุวฑฒโน ภิกขุ ในการเรียบเรียงประวัติของวัดเลยหลงตั้งแต่ก่อตั้งจนกระทั่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นพระอารามหลวง มีการตีพิมพ์แล้วถึง 6 ครั้ง ครั้งที่ 1 ตีพิมพ์ในปี 2555 ครั้งที่ 2 และ 3 ตีพิมพ์ในปี 2556 ครั้งที่ 4 ตีพิมพ์ในปี 2557 ครั้งที่ 5 ตีพิมพ์ในปี 2558 และครั้งที่ 6 ตีพิมพ์ในปี 2560

4.5.4 ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน

เป็นการเรียบเรียงจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน “โครงการธรรมะเพื่อเยาวชน” ของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินาศาตย์ วัดศรีสุทธาวาส ตั้งแต่ปี 2526 จนถึงปี 2556 รวม 17 จังหวัด 275 โรงเรียน

4.5.5 ภัทรธรรมสุธีปฏิภาณ

เป็นหนังสือรวบรวมประวัติและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) โดยกองบรรณาธิการ เล่าถึงประวัติส่วนตัว คำสอน การบรรยายธรรม การตอบปัญหา คำกลอน และนิทานสอนใจ

4.5.6 ตอบปัญหาเยาวชน

เรียบเรียงโดยใช้นามปากกาว่า สุวฑฒโน ภิกขุ เก็บรวบรวมคำถามในโครงการ “ธรรมะเพื่อเยาวชน” ระหว่างปี 2527-2530 รวมข้อความทั้งสิ้นในเล่มนี้ 224 ข้อ

4.5.7 นิราศล้านช้าง

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ บอกเล่าเรื่องยาวย้อนหลังประวัติศาสตร์อาณาจักรล้านช้างเมื่อประมาณ 1200 ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 1300 ถึงปี พ.ศ. 2321 ลักษณะเป็นนิราศคำโคลง 38 บท ร่ายสุภาพ 1 บท ฉันท 1 บท กาพย์ 1 บท และกลอน 1 บท

4.5.8 นิราศอีสาน

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ เป็นนิราศกาพย์ห่อโคลง วางโคลง 4 สุภาพเป็นหลัก และขยายความโดยกาพย์ยานี 11 บอกเล่าถึงจังหวัดในภาคอีสาน รวมทั้งอำเภอในแต่ละจังหวัดว่าเปลี่ยนจากความแห้งแล้งมาเป็นความอุดมสมบูรณ์แล้ว

4.5.9 เรื่องสั้นเยาวยชน

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรัตน์ รักดี ประกอบด้วยเรื่องสั้นสำหรับเยาวยชน 16 เรื่อง อาทิเช่น วยรุ่งน วยเรียน วยรุ่งน วยรัก วยรุ่งน วยวุ่น วยรุ่งน วยหลง วยรุ่งน วยอลวน

4.5.10 นิราศศรีธรรมมาโคกราช หรือ อโศกคำฉันท

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ มีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติพระเจ้าพิมพิสาร และ พระเจ้าอโศกมหาราช เน้นความลึกซึ้งและซับซ้อนด้านกวีนิพนธ์เป็นหลัก ส่วนเนื้อหาทางประวัติศาสตร์อาจจะขาดรายละเอียดปลีกย่อยไปบ้าง

4.5.11 เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรัตน์ รักดี สะท้อนชีวิตชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.5.12 ของดี อีสาน

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในภาคอีสาน

4.5.13 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม คลุมถุขชน

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ เขียนขึ้นโดยนำเค้าโครงมาจากธรรมบท เพื่อให้แง่คิดและคติสอนใจแก่พุทธศาสนิกชน

4.5.14 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม ดรุณีแรกรัก

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรัตน์ รักดี สะท้อน อาศัยเรื่องราวจากธรรมบทมาเป็นเค้าโครงในการเล่าเรื่องอิงคำสอนทางพระพุทธศาสนา

4.5.15 สองรัก สองเรา

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สมิงพระราม เป็นหนังสือกวีนิพนธ์ประเภทกลอนแปด บทประพันธ์บอกเล่าเรื่องราวสัพเพเหระ แต่ก็มีเรื่องทีกล่าวถึงพระธาตุศรีสองรักไว้ด้วย

4.5.16 กวีกังวานก้องทั่วท้องถิ่นไทย

4.5.17 รักรู้

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า ภัทรธร เมธี เขียนอธิบายถึงหลักสัปปุริสธรรม ได้แก่ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล

4.5.18 ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม ดินแดนถิ่นล้านนา สวยงามยิ่งเอย

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า สุวัฑฒโน ภิกขุ เป็นเนื้อหาต่อเนื่องจากหนังสือ “ถิ่นไทยดีอีสาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อเชิดชูบุชชาวาทธรรมของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (อ้วน ตีสโล) อดีตเจ้าอาวาส วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ มีลักษณะเป็นโคลง 4 สุภาพ กาพย์ยานี 11 เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักจังหวัดในภาคเหนือ 16 จังหวัด 187 อำเภอ ในด้านการท่องเที่ยว จารีตประเพณี และวัฒนธรรม

4.5.19 นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม รักอันตราย

ประพันธ์โดยใช้นามปากกาว่า นรรัตน์ รักดี นำเค้าโครงเรื่องมาจากหนังสือธรรมบท เน้นเรื่องราวในกรุงสาวัตถีในครั้งพุทธกาล

สรุปได้ว่า ผลงานของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวัฑฒโน) สามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1. ประวัติบุคคล คือ วัฒนภเณรรำลึก 2. ประวัติสถานที่ คือ จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง 3. ตอบปัญหาธรรม 2 เล่ม คือ ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน และ ตอบปัญหาเยาวชน 4. นิราศ 3 เล่ม คือ นิราศล้านช้าง นิราศอีสาน และนิราศ ศรีธรรมมาโคกราช หรือ โอศกคำฉันท์ 5. หลักธรรมประยุกต์ 2 เล่ม คือ สถานีชีวิต และ รักรู้ 6. เรื่องสั้น 2 เล่ม คือ เรื่องสั้นเยาวชน และ เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา 7. นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม 3 เล่ม คือ คลุมถุงชน ดรุณีแรกรัก และรักอันตราย 8. บทพรรณนาสถานที่ 2 เล่ม คือ ของดี อีสาน และ ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม บทประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้ว 11 เล่ม คือ 1) วัฒนภเณรรำลึก 2) จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง 3) ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน 4) ตอบปัญหาเยาวชน 5) สถานีชีวิต 6) รักรู้ 7) เรื่องสั้นเยาวชน 8) เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา 9) คลุมถุงชน 10) ดรุณีแรกรัก และ 11) รักอันตราย และบทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง คือ 1) นิราศล้านช้าง 2) นิราศอีสาน 3) นิราศศรีธรรมมาโคกราช หรือ โอศกคำฉันท์ 4) ของดี อีสาน และ 5) ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม

4.6 วิเคราะห์ประโยชน์ที่ได้รับจากคำสอนและวิธีการเผยแผ่ของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวัฑฒโน)

จากการศึกษาผลงานของ พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวัฑฒโน) พบว่า ผู้ฟังหรือผู้อ่านจะได้เข้าถึงคำสอนของท่านอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากผลงานของท่าน นอกจากที่นำเสนอในรูปแบบของร้อยกรองแล้วก็ยังมีผลงานที่เป็นร้อยแก้วอีกหลายเล่มที่สอดแทรกมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น รักเลย ซึ่งท่านให้มุมมองเกี่ยวกับความรักไว้อย่างแยบยล โดยพูดถึงความรักของพ่อแม่ ความรักของครูอาจารย์ ความรักของเพื่อนแท้ ซึ่งช่วยเพิ่มปัญญายังคิดให้แก่ผู้อ่าน หากเมื่อประสบกับความผิดหวังจากความ

รักของหนุ่มสาวหรือชีวิตคู่ต้องเจออุปสรรคจนต้องแยกทางกัน โดยเนื้อหาในรักเลยจะช่วยเพิ่มสติปัญญาให้ผู้อ่านได้มองเห็นความรักในแง่มุมต่าง ๆ ที่ไม่ทำให้เสียใจอย่างมากมายเมื่อสภาพของความรักเปลี่ยนไป เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผลอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) และเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ตลอดระยะเวลาาร่วม 40 พรรษา ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ประวัติ ปฏิปทา และผลงาน

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ได้รับการยอมรับจากพุทธศาสนิกชน รวมถึงพระภิกษุและสามเณร ว่าเป็นพระต้นแบบพระ จากความสมบูรณ์พร้อมทั้งความรู้และความประพฤติที่ดีงาม เป็นปราชญ์นักบริหารกระตุกทองจากงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์และสถาบันการศึกษา รวมถึงการมีผลงานด้านการเผยแผ่เป็นที่ประจักษ์

5.1.2 วิเคราะห์ประวัติและผลงาน

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและลึกซึ้ง เน้นการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความจริง ทุ่มเทเพื่อให้เข้าถึงสิ่งที่ต้องการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อเก็บประสบการณ์จริงจากการได้เรียนรู้และสัมผัสมาด้วยตนเอง และนำมาประมวลเพื่อถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแผ่พระพุทธานุชาตต่อไป

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระต้นแบบพระจากความสมบูรณ์พร้อมด้วยวิชาและจรณะ เนื่องจากท่านมีจริยาวัตรเรียบร้อยงดงาม มีเมตตาต่อทุกคน เทศนาเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างต่อเนื่อง และประพฤติตนเป็นแบบอย่างอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น การออกบิณฑบาตโปรดพุทธศาสนิกชนทุกเช้าเป็นประจำ สม่ำเสมอ ไม่เคยขาดหรืองดเว้น การนำทำวัตร เจริญพุทธมนตร์เป็นประจำทุกเช้า-เย็น การลงอุโบสถทำสังฆกรรมทุกวันพระ 14 หรือ 15 ค่ำ การออกเยี่ยมเยียนพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ ในเขตปกครอง และการทำสามัคคีธรรม แต่พระผู้มีอาวุโสกว่าในวัดต่าง ๆ การกำกับดูแลกิจการของคณะสงฆ์ในระดับจังหวัดและระดับภาค มีการประชุมพระสังฆาธิการเป็นประจำทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอตามหลักกอธิปธานิยธรรม นอกจากนี้ ท่านยังได้รับยกย่องว่าเป็นปราชญ์นักบริหารกระตุกทอง จากการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในฐานะเจ้าอาวาสของพระอารามหลวงที่มีสถานศึกษาอยู่ภายในบริเวณวัดถึง 3 แห่ง คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนโกและมหาวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง รวมถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในฐานะเจ้าคณะจังหวัดที่มีอำนาจกำกับดูแลพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเลยทั้งหมด ผลงานด้านการศึกษา พระภิกษุธรรมสุธีรับผิดชอบเป็นเจ้าสำนักเรียนวัดศรีสุทธาวาส แผนกธรรม และแผนกบาลี เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก และเคยดำรงตำแหน่งเป็นรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง นอกจากนี้ระหว่างปี พ.ศ. 2526-253 หลวงพ่อยังเคยเป็นครูใหญ่โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่วัดศรีสุทธาวาส ท่ามกลางกระแสการศึกษาระบบบาลีที่ได้รับความนิยมสูงสุดในยุคนั้น และกระแสพระสงฆ์สายป่าที่ยึดการปฏิบัติเป็นหลักมีวิปัสสนาเป็นเลิศ แต่ได้รับความนิยมจากสังคมการศึกษาเป็นเลิศเช่นกัน มีศิษย์เก่าที่จบออกไปรับใช้สังคม มีหน้าที่การงานที่ดี สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตจนกลายเป็นชนชั้นนำของสังคม

ด้านผลงานของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) มีความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์คือ มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งเป็นผลมาจากการตกผลึกแก่นความรู้จากการออกเผยแผ่พระพุทธศาสนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา ยกตัวอย่างเช่น ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน และ ตอบปัญหาเยาวชน สำหรับผลงานที่เป็นร้อยแก้ว หลวงพ่อจะนำเสนอมุมมองที่โดดเด่นที่สามารถเพิ่มสติปัญญาให้แก่ผู้อ่านได้อย่างมากมาย มีเรื่องเล่าที่ท่านนำมาประกอบให้เห็นเด่นชัดขึ้นพร้อมกันสอดแทรกคติธรรมและพุทธธรรมอย่างกลมกลืน หลวงพ่อสามารถประพันธ์ผลงานได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเขียนประวัติบุคคล ในวันฉัตรฤกษ์ การเล่าประวัติสถานที่ ในจาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง การตอบปัญหาธรรม ใน ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน และ ตอบปัญหาเยาวชน การเขียนเล่าเรื่องการเดินทางแบบนิราศ 3 เล่ม คือ นิราศล้านช้าง นิราศอีสาน และนิราศ ศรีธรรมมาโคกราช หรือ อโศกคำฉันท์ การเขียนแบบหลักธรรมประยุกต์ 2 เล่ม คือ สถานีชีวิต และ รักรู้ การเขียนเรื่องสั้น 2 เล่ม คือ เรื่องสั้นเยาวชน และ เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา การเขียนนิยายประยุกต์อิงหลักธรรม 3 เล่ม คือ คลุ่มถุงชน ตรูณีแรกรัก และรักอันตราย การพรรณนาสถานที่ 2 เล่ม คือ ของดี อีสาน และ ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม บทประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้ว 11 เล่ม คือ 1) วัณณาภเธรรำลึก 2) จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง 3) ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน 4) ตอบปัญหาเยาวชน 5) สถานีชีวิต 6) รักรู้ 7) เรื่องสั้นเยาวชน 8) เรื่องสั้นชนบท ชุด ค.ควายเข้านา 9) คลุ่มถุงชน 10) ตรูณีแรกรัก และ 11) รักอันตราย และบทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง คือ 1) นิราศล้านช้าง 2) นิราศอีสาน 3) นิราศศรีธรรมมาโคกราช หรือ อโศกคำฉันท์ 4) ของดี อีสาน และ 5) ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม ส่วนบทประพันธ์ที่เป็นร้อยกรองก็มีความครบถ้วนทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน มีทั้งกลอน 8 โคลง 4 สุภาพ กาพย์ยานี 11 อินทวิเชียรฉันท์ 11 กาพย์ฉับ 16

วิชขุมมालาฉันท์ 8 โดยเฉพาะในงานเขียนแบบนิราศ ทั้ง 3 เล่ม คือ นิราศล้านช้าง นิราศอีสาน และนิราศศรีธรรมมาโคกราช

พระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) มีจริยาวัตรตรงตาม เสมือนเป็นพระสายอรัญญาวาสที่ปฏิบัติบทธาบทหน้าที่ดั่งเช่นพระคามวาสี ได้รับการเคารพยกย่องทั้งจากพระป่าและพระบ้านโดยเสมอภาค เป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปทั้งในเขตจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียง และเป็นທີ່ปรึกษาให้กับคณะสงฆ์เมื่อคราวมีเหตุที่ยากจะตัดสินใจ รวมไปถึงการร่วมประชุมสงฆ์เพื่อวินิจฉัยและตัดสินอิภรณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นครณีพิพาทระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสหรือระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ด้วยกันเอง ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ท่านได้รับการอบรมบ่มเพาะจากหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก มาเป็นเวลานาน สำหรับการยกย่องว่าท่านเป็นปราชญ์นักบริหารกระดุกทองนั้น ท่านได้เป็นเจ้าของสำนักเรียนวัดศรีสุทธาวาส แผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์ วัณณาโก และเคยดำรงตำแหน่งเป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง นอกจากนี้ระหว่างปี พ.ศ. 2526–2553 หลวงพ่อยังเคยเป็นครูใหญ่โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่วัดศรีสุทธาวาสก่อนจะยุติการเรียนการสอนเนื่องจากไม่มีนักเรียน ซึ่งสถานศึกษาเหล่านี้ได้ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก กระทั่งในปัจจุบันท่านก็ยังได้รับการเคารพนับถือและยกย่องว่าเป็นครูหรืออาจารย์ของเหล่าศิษยานุศิษย์จากสถาบันการศึกษาทั้งหมดที่ตั้งอยู่ภายในวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง ดังที่ปรากฏในหนังสือ “จาก...เลยหลง ถึง...พระอารามหลวง” (สุวฑฒโน ภิกขุ, 2556) สำหรับผลงานการสร้างสรรคัวรรณกรรมนั้น พบว่ามีผลงานออกมาแล้วทั้งสิ้น 19 เล่ม บางเล่มมีการตีพิมพ์เผยแพร่ซ้ำหลายครั้ง และยังอยู่ระหว่างการประพันธ์อีกหลายเล่ม ผลงานทั้งหมดส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์ของท่าน เนื่องจากหลวงพ่อก็คือท่านเป็นคนช่างสังเกต เป็นนักคิดนักเขียน และเป็นนักเล่าเรื่อง ท่านจึงได้นำสิ่งต่าง ๆ ที่ประสบพบเห็นมาถ่ายทอดไว้ ผลงานบางเรื่อง เช่น ในความทรงจำ ธรรมะเพื่อเยาวชน ท่านก็รวบรวมองค์ความรู้เป็นเวลานานนับสิบปีจากประสบการณ์ออกเทศนาเผยแผ่ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าตามโรงเรียนและสถานที่ราชการต่าง ๆ และนำสิ่งที่สั่งสม รวบรวม บันทึกไว้มาถ่ายทอดเป็นตัวอักษรให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษา มีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยสอดแทรกอยู่มากมาย เสมือนเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ของวันเวลาในอดีต ผลงานบางเรื่องก็เป็นจินตนาการที่ต้องการสอนชาวโลก เช่น นวนิยายอิงธรรม บางเรื่องก็เป็นบันทึกการเดินทาง เช่น นิราศ 3 เล่ม บางเรื่องก็เป็นผลงานการประยุกต์หลักธรรมกับชีวิตเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงหลักปรัชญาชีวิตที่บอกเล่าผ่านหลักคำสอนในพุทธศาสนา เช่น สถานีชีวิต และ รักรู้ ผลงานหลายเรื่อง ท่านต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นนักเลงในบรรณพิภพ เช่น นิราศล้านช้าง นิราศอีสาน และนิราศศรีธรรมมาโคกราช รวมไปถึงกวีวิพากษ์

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) พบว่า พระภัทรธรรมสุธี มีบทบาทหน้าที่พิเศษหลายอย่างในฐานะเจ้าอาวาสที่ต้องรับผิดชอบในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ บทบาทประจำที่อยู่ภายในวัดเป็นบทบาทในการเป็นสถานที่ศึกษา เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป การพัฒนาจริยธรรมประชาชน พระภัทรธรรมสุธีท่านรับกิจนิมนต์ไปแสดงพระเทศนาหรือการรับกิจนิมนต์ไปอบรมประชาชนภายนอกวัดแล้ว ในส่วนการพัฒนาจริยธรรมที่อยู่ภายในวัดนั้น พระภัทรธรรมสุธีท่านยังเปิดศูนย์การพัฒนาจริยธรรม เช่น ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการสงเคราะห์แก่เยาวชน ในเรื่องการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา ศูนย์อบรมสมาธิภavanaวันอาทิตย์ เปิดอบรมสมาธิภavanaแก่พุทธศาสนิกชนเดือนละครั้ง ศูนย์พระธรรมกถึกประจำจังหวัดเลย วัดศรีสุทธาวาสซึ่งเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชาวพุทธทั่วไปในจังหวัดเลย และจังหวัดใกล้เคียง พระภัทรธรรมสุธี มีหลักคำสอนที่เป็นจุดเด่นคือ การพูดบรรยายด้วยไหวพริบปฏิภาณ และการให้ข้อคิดคติธรรมคำสอน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ท่านจะได้รับนิมนต์ให้ไปบรรยายธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นประจำ จนกระทั่งมีการนำคำสอนของท่านไปเผยแพร่ โดยการตีพิมพ์เป็นหนังสือธรรม เช่น หนังสือสถานีชีวิต (สถานีที่ 1 คือ สถานีครอบครัว สถานีที่ 2 คือ สถานีโรงเรียน สถานีที่ 3 คือ สถานีที่ทำงาน สถานีที่ 4 คือ สถานีปลายทาง) ที่ท่านแสดงแก่นักเรียนโรงเรียนเจริญศิลป์ศึกษา อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร ท่านได้นำเสนอธรรมะในรูปแบบการบรรยาย โดยการอธิบายให้เยาวชนได้รับฟังอย่างถึงใจและรูปแบบวิธีการของท่านจะมีการสอดแทรกธรรมและนิทาน ตลอดถึงเรื่องราวที่ทำให้ผู้ฟังไม่เบื่อหน่ายต่อการรับฟัง ผู้ฟังจะรู้สึกสนุกสนาน ชีวิตของคนเราเปรียบเหมือนการเดินทาง ตั้งแต่วันแรกที่เกิดมาสัมผัสตาโลก จบจนวันสุดท้ายตายจากโลกนี้ไป

วิเคราะห์บทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์ของพระภัทรธรรมสุธี พบว่า ในปัจจุบันพระภัทรธรรมสุธี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต) ซึ่งเป็นบทบาทที่มีความสำคัญและมีภาระรับผิดชอบสูง เพราะท่านต้องรับผิดชอบภิกษุสามเณรภายในวัดและทั้งจังหวัด แม้จะมีลูกศิษย์คอยสนองงานของท่านอยู่แล้วก็ตาม วัดศรีสุทธาวาสนั้นกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระภัทรธรรมสุธีจะเป็นตัวแทนของวัด เป็นศูนย์กลางรวมแห่งความเคารพนับถือความร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรม และบทบาทของท่านนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม และการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิต การเป็นผู้นำของชุมชน ท่านยังทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

วิเคราะห์บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระภิกษุธรรมสุธี พบว่า พระภิกษุธรรมสุธีได้พัฒนาจริยธรรมประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกระดับ โดยการแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระ อบรมโดยใช้คำคมและสุภาษิต ประกอบตามโอกาสอันควร ส่วนทางด้านสังคม คือ ช่วยกระตุ้นจิตใจให้กับประชาชน เพื่อให้กระทำความดี โดยปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ร่วมประชุม และให้ข้อเสนอแนะการทำงานแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีและความสงบสุข การพัฒนาจริยธรรมให้กับประชาชนจึงมีประโยชน์และมีความสัมพันธ์กันหลายด้านซึ่งสอดคล้องกับหลักการของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547) โดยกล่าวว่า การพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขา เมื่อมองในแง่ของชีวิตมนุษย์มี 3 ด้านคือ ด้านติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก คือ ศิล ด้านจิตใจที่แสดงออกทางเจตจำนง หรือสมาธิ ด้านความรู้ความเข้าใจหรือปัญญา ชีวิตทั้ง 3 ด้านนี้ทำงานตลอดเวลา ฉะนั้นมนุษย์ต้องพัฒนา 3 ด้าน เพื่อดำรง และดำเนินชีวิตให้ไปได้ดี ข้อแรกคือ การพัฒนาด้านที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ศิล เริ่มด้วยอินทรียัสังวร คือการรู้จักใช้อินทรียปัจจัยปฏิสวนา คือการรู้จักเสพบริโภคสัมมาอาชีวะคือการเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง และปาฏิโมกข์คือการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการกฎ กติกา ข้อสองคือการพัฒนาด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ เริ่มด้วยเจตจำนงลงไปถึงคุณสมบัติในจิตใจ เช่น คุณธรรมต่าง ๆ สมรรถภาพของจิตใจ เช่น ความเข้มแข็งหนักแน่น เป็นต้น และความสุข ความร่าเริง ความผ่อนคลายของจิตใจ เหล่านี้จะต้องพัฒนาไปด้วยกันเป็นระบบหรือที่เรียกว่าบูรณาการ กล่าวคือการพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจเจตจำนงและด้านปัญญาความรู้ เข้าใจ ดำเนินประสานไปด้วยกันส่งผลต่อกัน หลักพุทธธรรมที่พระภิกษุธรรมสุธีแสดงในโอกาสต่าง ๆ โดยท่านจะเน้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติตามแนวมัชฌิมปฏิปทา หรือทางสายกลางท่านกล่าวอยู่เสมอว่า เป็นการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย เป็นคนประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย แต่ยึดถือทางสายกลาง กล่าวคือ ความรู้จักพอ ความพอดี ความพอประมาณ และความพอใจ มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกันไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน โดยประกอบสัมมาอาชีวะด้วยความขยันหมั่นเพียรและสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของสุรพล ไกรสรารุฒิ (2550) โดยกล่าวว่า การจะกระทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามจะต้องคำนึงถึงเรื่องความพอประมาณก่อนเป็นประการแรก กล่าวคือ ให้คำนึงถึงศักยภาพหรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคล องค์กร หรือประเทศชาติมีอยู่จริงเสียก่อน ซึ่งส่วนนี้จะเป็นต้นทุนสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ต่อไป เช่น ต้นทุนทางการเงิน เรื่องความรู้ความสามารถ ด้านประสบการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ต้นทุนในลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ หรือแม้แต่ต้นทุนที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อขนบประเพณีโดยองค์ประกอบสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกได้ 3 ประการ คือ ข้อหนึ่ง ความพอประมาณ หมายถึง ไม่ทำอะไรที่เกินตัว หรือเกินเลยต้นทุนที่มีอยู่ ไม่ทำด้วยความโลภหรือเล็งผลเลิศจนเกินไป ไม่ก่อหนี้สินโดยไม่จำเป็น แต่จะต้องพิจารณาจากต้นทุนที่มีอยู่แล้วดำเนินการไปให้เหมาะสม และสอดคล้องกับต้นทุนที่มีอยู่จริง ซึ่งจะทำให้สิ่งที่ทำสามารถดำรงอยู่

ในลักษณะที่พึ่งตนเองได้ อย่างที่เรียกว่าไม่ต้องยืมจมูกคนอื่นหายใจ ข้อสอง คือ ความมีเหตุผล หมายถึง ไม่ทำด้วยอารมณ์ หรือความรู้สึก ไม่ทำตามกันด้วยความเห่อหรือตามแฟชั่น แต่ต้องแสวงหาความรู้และทำด้วยความรู้เท่าทัน และรู้จักจริงในสิ่งที่ทำมีจุดมุ่งหมายในการกระทำที่ชัดเจนตลอดจนรู้จักเลือกเฟ้นระบบ

ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ด้านหลักคำสอนที่เด่น ๆ ของท่าน เช่น สัปปุริสธรรม 7 ประการ การพัฒนาจริยธรรมกับประชาชนโดยการประยุกต์สัปปุริสธรรม 7 ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์ จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลด ละ เลิก สิ่งยั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่ว อันเป็นเครื่องทำลายตน และคนอื่นพยายามเพิ่มพูนรักษาความดี ที่มีอยู่ให้คงงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักการของอานนตริ ประสมสุข (2561) โดยกล่าวว่าอุปสรรคของการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงคือการพยายามทำความเข้าใจเรื่องสันโดษในสังคมไทย เป็นเรื่องของสภาพจิตที่ยอมรับความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล ไม่ใช่การอยู่เฉย ๆ เกียจคร้านไม่ทำงานงอมืองอเท้า อย่างที่เข้าใจกันโดยมาก เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นต้องตระหนักเสมอว่า สันโดษให้มีความเพียรพยายามกำกับในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เสมอ หลักสันโดษจึงสามารถส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี พระพุทธองค์ตรัสย้ำการมีความสันโดษในวัตถุที่เกินความจำเป็น ให้มีความเพียรพยายามในกิจกรรม ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม มุ่งให้มีความสุขตามอัตภาพ หากเกิดปัญหา เช่น ความขัดแย้ง หรือความแตกต่างทางเศรษฐกิจสังคมทางแก คือการฝึกตนให้มีความสันโดษ หมายถึง มีเท่าที่จำเป็น ความพอประมาณ: สังเคราะห์เข้ากับรู้จักตน และความรู้จักประมาณ หมายถึง เป้าหมายของการพัฒนาคน เพื่อต้องการให้เป็นที่พึ่งแห่งตนได้ในระดับหนึ่ง เพื่อให้เกิดมีศักยภาพ มีทางเลือกสุขภาพ ความรู้ ทักษะอาชีพ เสรีภาพ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุขไม่มีการเบียดเบียนไม่เอาัดเอาเปรียบกัน แต่มีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา มีจิตสาธารณะ อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้อย่างยั่งยืน ไม่ทำลาย มีการส่งเสริมและมองเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์สิ่งเหล่านั้นไว้ได้ยาวนาน การพัฒนาจริยธรรมประชาชน โดยการประยุกต์สัปปุริสธรรม 7 ที่สัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนสามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย มีพออยู่ พอกิน ตามอัตภาพของตน ช่วยเหลือเกื้อกูล และมีความสามัคคี มีความเข้มแข็งให้ครอบครัว และภายในชุมชน สอดคล้องกับอานนตริ ประสมสุข (2561) โดยกล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีธัมมิกัตถะ หลักธรรมที่นำไปใช้แล้วได้ประโยชน์หรือเรียกว่าหัวใจเศรษฐกิจหรือ อุ อา กะ สะ ข้อแรก คือ อุฏฐานสัมปทา(อุ) ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ปฏิบัติหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพที่สุจริต ใช้ปัญญา สอดส่อง ตรวจสอบตรา หาอุบายวิธี ข้อสองคืออารักขสัมปทา (อา) ถึงพร้อมด้วยการรักษา คุ้มครองรักษาโภคทรัพย์ ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย ข้อสามคือ กัลยาณมิตตตา (กะ) คบคนดีเป็นมิตร

เลือกเสวนา กำหนดบุคคล ถิ่นที่อยู่อาศัย มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ข้อสุดท้าย คือ สมชีวิตา (สะ) มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม โดยกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคือง หารายได้เหนือรายจ่าย เศรษฐกิจพอเพียงตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ความพอประมาณ เลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ฟุ่มเฟือย เหลือเก็บไว้ตรงกับสมชีวิตา มีเหตุผลใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรงกับอุฏฐานสัมปทา ภูมิคุ้มกัน ปกป้องคุ้มครองรักษาทรัพย์สินตรงกับอารักขสัมปทา เงื่อนไขความรู้คนดีเป็นมิตรหาความรู้ทันต่อเหตุการณ์ตรงกับอารักขสัมปทา ด้านคุณธรรม อดทน ละอ่อนอบายมุข ใช้สติปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงสัมพันธ์กับทฤษฎีธัมมิกัตถะ เริ่มจากพัฒนาคนเพื่อให้บุคคลอยู่ได้อย่างดี มีอาชีพสุจริตพัฒนาเศรษฐกิจได้ (3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี: สังเคราะห์เข้ากับรู้จักกาล ความรู้จักชุมชน และความรู้จักบุคคล หมายถึงการที่รู้จักพิจารณาถึงความพอดี ความพอเหมาะ ความพอควร ความสมเหตุสมผล และพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วน แต่ละระดับและยังครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรวมถึงด้านจิตใจและวัฒนธรรม การพัฒนาจริยธรรมประชาชน โดยการประยุกต์สัปปริสธรรม 7 ให้สัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนได้รับประโยชน์จากการนำเอาหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติคือ ประชาชนมีภูมิปัญญา มีความรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน รู้จักการแบ่งปัน และการทำกิจใด ๆ ก็เลือกเวลาให้เหมาะสม สอดคล้องกับหลักการของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548) โดยกล่าวว่า รู้เวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องการประกอบกิจการหน้าที่การงานหรือปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลาให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา และให้เหมาะสมเวลา

จากการศึกษาผลงานของพระภิกษุธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) พบว่า หลวงพ่อมีกุศโลบายในการสั่งสอนหรือบรรยายธรรมอย่างแยบคาย มีการเตรียมตัวในการสอนและมีการตีความหลักธรรมเพื่อนำไปสั่งสอนให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยท่านให้คำอธิบายว่า เวลาเทศนาสอนอุบาสกอุบาสิกา นั้นต้องสอนในเรื่องที่ใกล้ตัวเขามากที่สุด และต้องประดิษฐ์คำพูดให้จดจำได้ง่าย ซึ่งผู้ฟังจะสามารถเข้าใจได้ในทันทีและจำได้ขึ้นใจ เมื่อนึกถึงเรื่องนี้ขึ้นมา เขาก็จะจำได้ว่า เคยได้ฟังคำสอนนี้มาแล้ว ก็จะทำให้สำรวมใจได้ไม่ทำผิดหรือละเมิดในสิ่งที่ป็นข้อห้ามหรือข้อไม่ดี สรุปแล้วก็คือ ท่านพยายามยึดหลักการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสำคัญ แม้จะทำได้ไม่ครบถ้วน แต่ก็พยายามยึดหลักไว้ เมื่อปฏิบัติบ่อย ๆ เข้าก็จะเกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

สิ่งสำคัญที่ถือว่าเป็นจุดเด่นในวิธีการเผยแผ่ของหลวงพ่อก็คือ ท่านจะสอดแทรกคำคล้องจองเข้าไปในคำสอนเสมอ ไม่ว่าจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ หรือกลอน หรือแม้กระทั่งชุดคำพูดที่คล้องจองกัน ซึ่งทำให้ผู้ฟังจดจำได้ง่ายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น หลวงพ่อสอนว่า ผู้นำจะต้องมีภาวะผู้นำ 5 ประการคือ มีวิสัยทัศน์ กล้าตัดสินใจ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่กลัวปัญหา ไม่บ้าอำนาจ เป็นต้น ผู้ฟังหรือผู้อ่านจะได้เข้าถึงคำสอนของท่านอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากผลงานของท่าน นอกจากที่นำเสนอในรูปแบบของ

ร้อยกรองแล้วก็ยังมีผลงานที่เป็นร้อยแก้วอีกหลายเล่มที่สอดแทรกมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น รักเลย ซึ่งทำนุให้มุมมองเกี่ยวกับความรักไว้อย่างแยบยล โดยพูดถึงความรักของพ่อแม่ ความรักของครูอาจารย์ ความรักของเพื่อนแท้ ซึ่งช่วยเพิ่มปัญญาบังคับใจให้แก่ผู้อ่าน หากเมื่อประสบกับความผิดหวังจากรักของหนุ่มสาวหรือชีวิตคู่ต้องเจออุปสรรคจนต้องแยกทางกัน โดยเนื้อหาในรักเลย จะช่วยเพิ่มสติปัญญาให้ผู้อ่านได้มองเห็นความรักในแง่มุมต่าง ๆ ที่ไม่ทำให้เสียใจอย่างมากมายเมื่อสภาพของความรักเปลี่ยนไป เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ในฐานะที่เป็นสถานบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ภายในวัดศรีสุทธารวาส พระอารามหลวง และพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ก็เคยดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีของสถาบันแห่งนี้ด้วย ควรกำหนดเป็นนโยบายให้มีการทำวิจัยเพื่อเผยแพร่ผลงานของท่านในรูปแบบต่าง ๆ

2. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับผลงานของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โดยละเอียดเป็นรายชิ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเพื่อรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้จากคำสอนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่ยังไม่ได้มีการตีพิมพ์

2. ควรนำเอาผลงานของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง มาให้นักศึกษาทำการศึกษาวิจัยและวิพากษ์วิจารณ์ในชั้นเรียน

บรรณานุกรม

- สุวทมน โภทสุข. (2562). *พระดีอีสาน พระบูรพาจารย์อีสาน 20 จังหวัด*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- สุวทมน โภทสุข. (2563). *อีสาน ถิ่นไทยดี*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- สุวทมน โภทสุข. (2558). *ตอบปัญหาเยาวชน*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- สมิงพระราม. (2563). *กวีนิพนธ์*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- ภัทรธร เมธี. (2563). *รักเรา*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- ภัทรธร เมธี. (2560). *รักเอ๋ย*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- ภัทรธร เมธี. (2559). *รักเลย*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2562). *วัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มมร.วิทยาเขตศรีล้านช้าง. (2558). *ภัทรธรรมสุธีปฏิภาณ*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- ดนุพล ไชยสินธุ์. (2552). *จารึกจังหวัดเลย*. เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ธีระวัฒน์ แสนคำ. (2555). "เมืองชายขาว : ชุมชนโบราณสำคัญของอาณาจักรล้านช้างในลุ่มน้ำเลย."
วารสารพื้นถิ่นโขง ชี มูล. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2537). *มองอนาคต*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- บุษบาภรณ์ สิงห์ศรีรัตน์. (2555). *การวิเคราะห์หลักสัมมาทิฐิในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา
ชีวิต*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2547). *สู่การศึกษาแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหากิตติ สุจิตโต (สร้อยมาลา). (2556). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของ
ประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี.
- พระมหาเกริกชัย เรือไธสง. (2557). *แนวทางการพัฒนาวัดตามมาตรฐานของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2562). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.
- สมภาร พรหมทา. (2546). *มนุษย์กับศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- สุภีร์ ทุมทอง. (2560). *อริยมรรคมีองค์ 8*. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สวัสดี มานิตย์, (2542). *ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์: ศึกษากรณีวัด
พระธรรมกาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระปรีชา ชยสุโข (อมรชัยนนท์). (2566). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการ*

พัฒนาการปกครองไทยตามหลักทศพิธราชธรรม. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

เฉลียว ราชบุรี. (2542). วิวัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระมหาเจริญ จันทร์จริง. (2542). บทบาทของพระวินยธิการในการรักษาพระวินัยของคณะสงฆ์
ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีของกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.

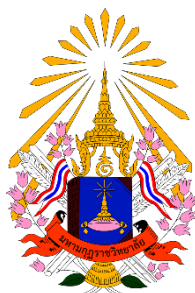
วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2541). พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระภัทรธรรมสุธี. (2558). ภัทรธรรมสุธีปฏิญาณ 20 ปีศรีล้านช้าง. รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์

ประกอบการวิจัยเรื่อง ศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี
(สุพัฒน์ สุวฑฒโน)

ผู้วิจัย

พระครูปริยัติสาทร ดร.
หัวหน้าโครงการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
โทรศัพท์:
อีเมลล์: phrakrupariyattisathorn@mbu.ac.th

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ และนำเสนอประวัติ ผลงาน และคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวฑฒโน) ปัจจุบันได้รับพระราชทานนามเป็นที่ พระราชวชิรสุธี ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดเลย (๖) และเจ้าอาวาสวัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง จังหวัดเลย โดยผู้ให้สัมภาษณ์สามารถให้ข้อเสนอแนะ และเตรียมข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการสัมภาษณ์อันจะเกิดประโยชน์ต่อการนำไปศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – ฉายา/นามสกุล .....

เพศ.....อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน .....

วุฒิการศึกษา .....

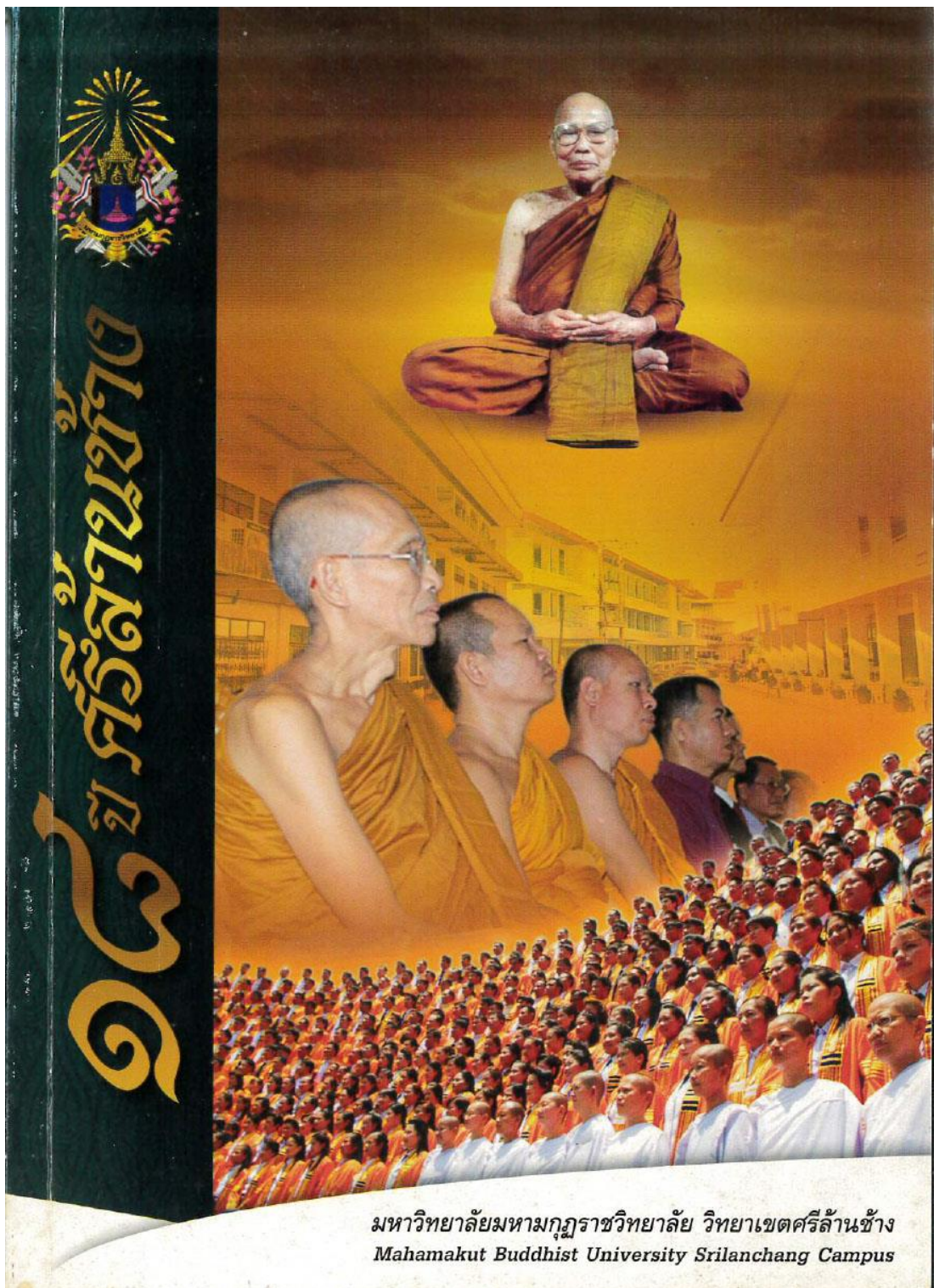
ประสบการณ์การทำงาน ..... ปี.....วันที่ให้สัมภาษณ์ .....

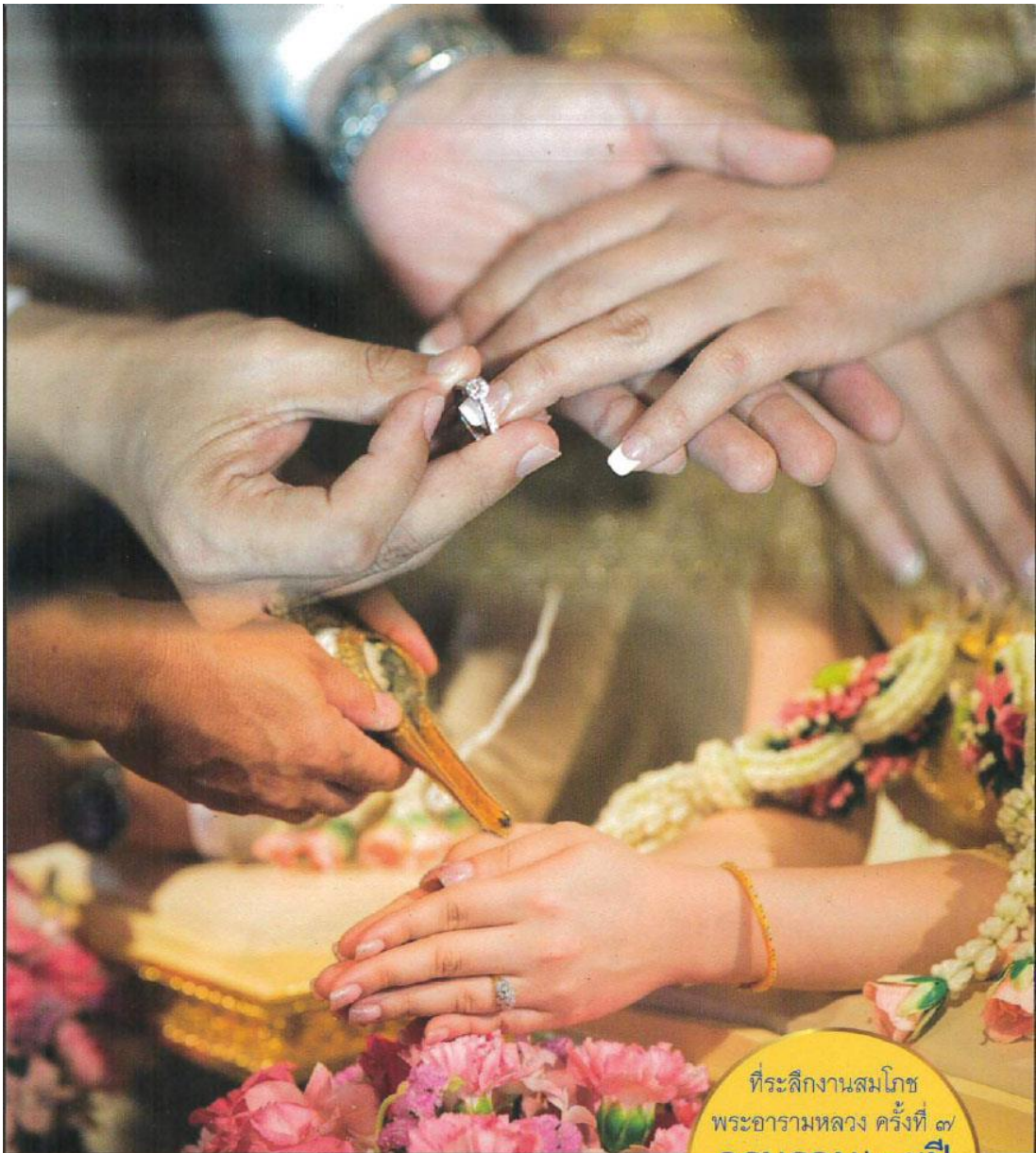

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างปกผลงาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีลังกา
Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

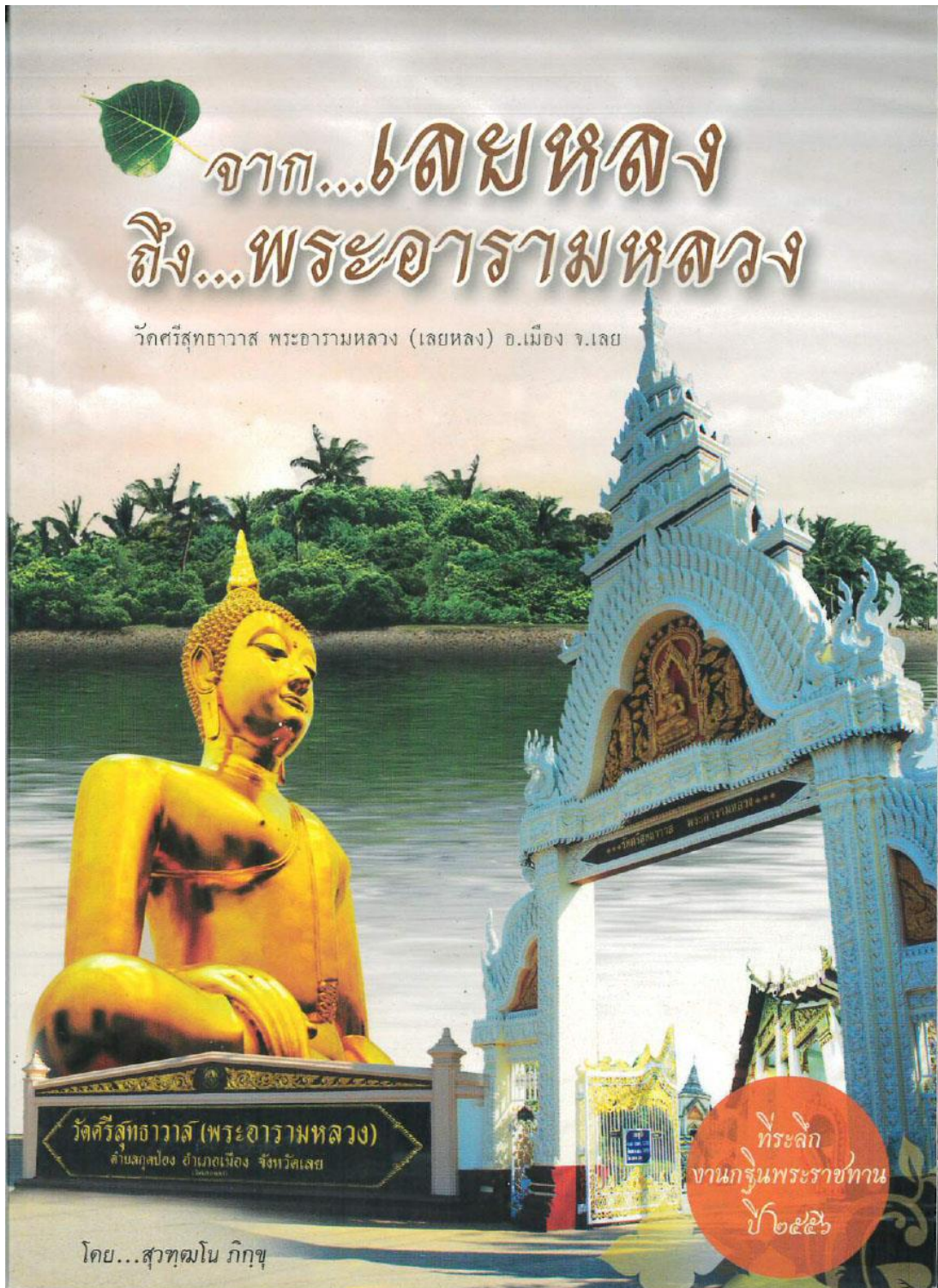
นิยายประยุคต์อิงหลักธรรม

ดลุมตุงชน

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๗/
ครบรอบ ๒๕ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๑

โดย...สุวฑฒโน ภิกขุ

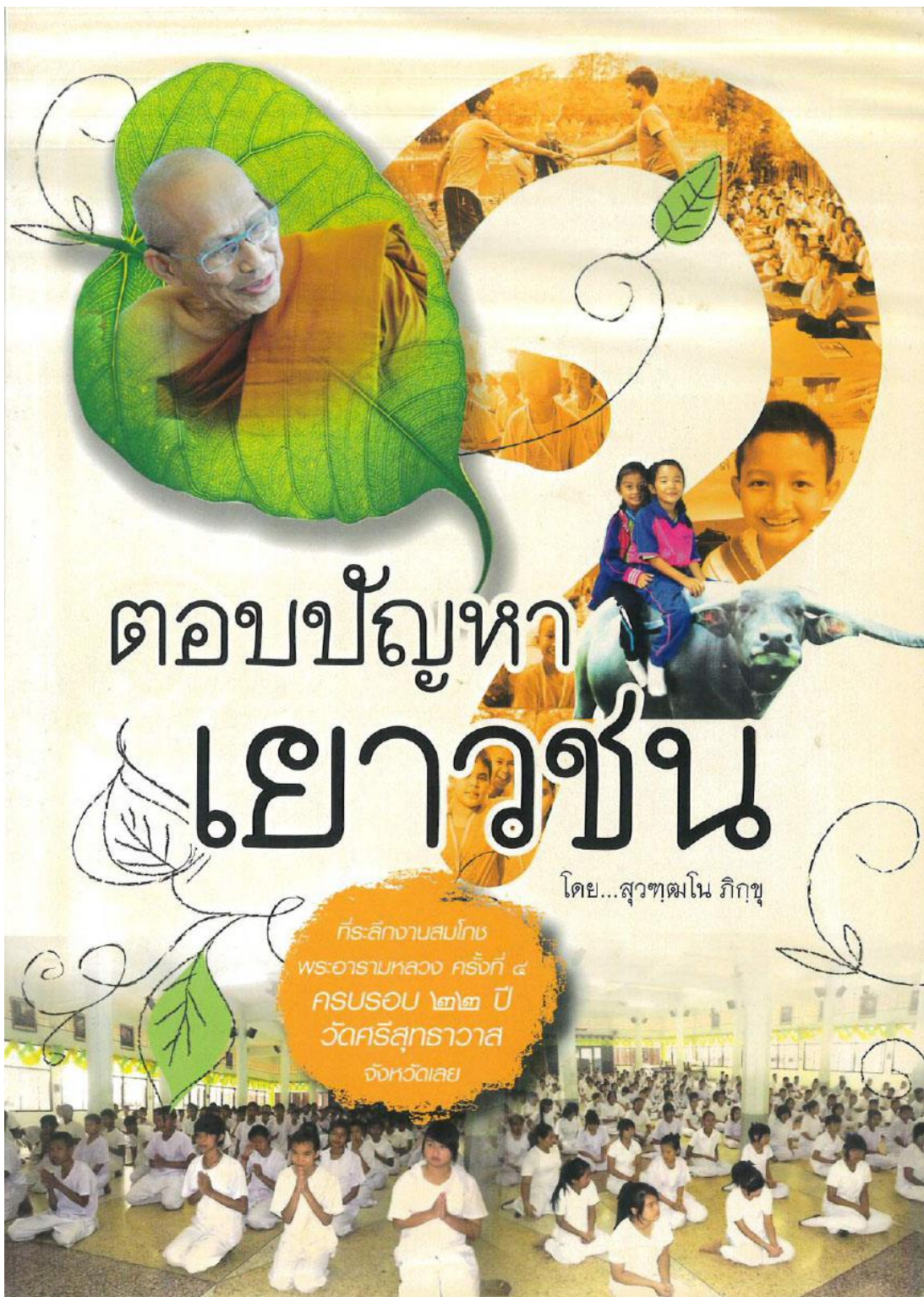
จาก...เลย์หลวง ถึง...พระอารามหลวง

วัดศรีสุทธาวาส พระอารามหลวง (เลย์หลวง) อ.เมือง จ.เลย

วัดศรีสุทธาวาส (พระอารามหลวง)
ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย

โดย...สุวทมน โภกฤษ

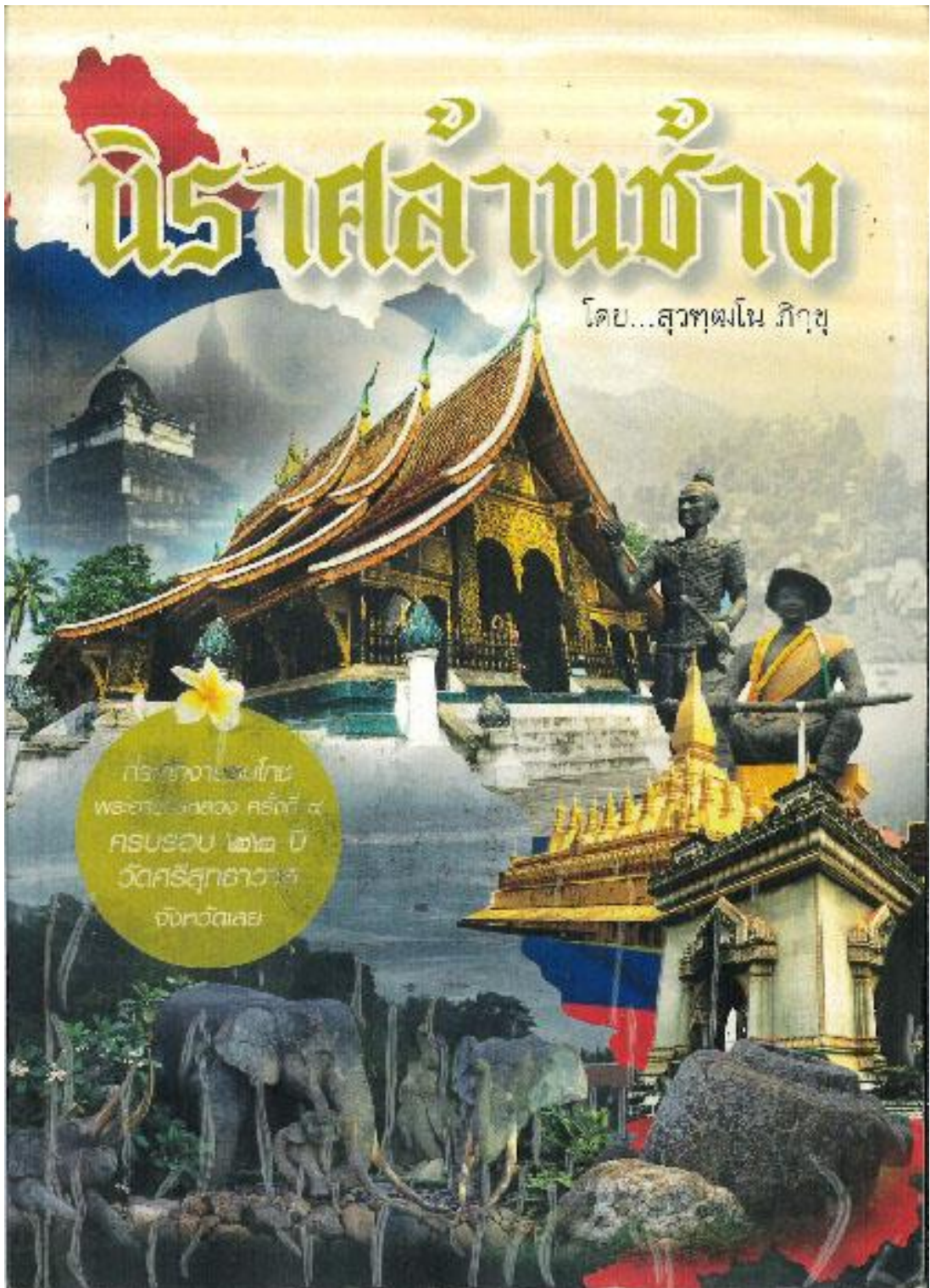
พระลัก
งานกรุ่นพระราชทาน
ปี๒๕๕๖

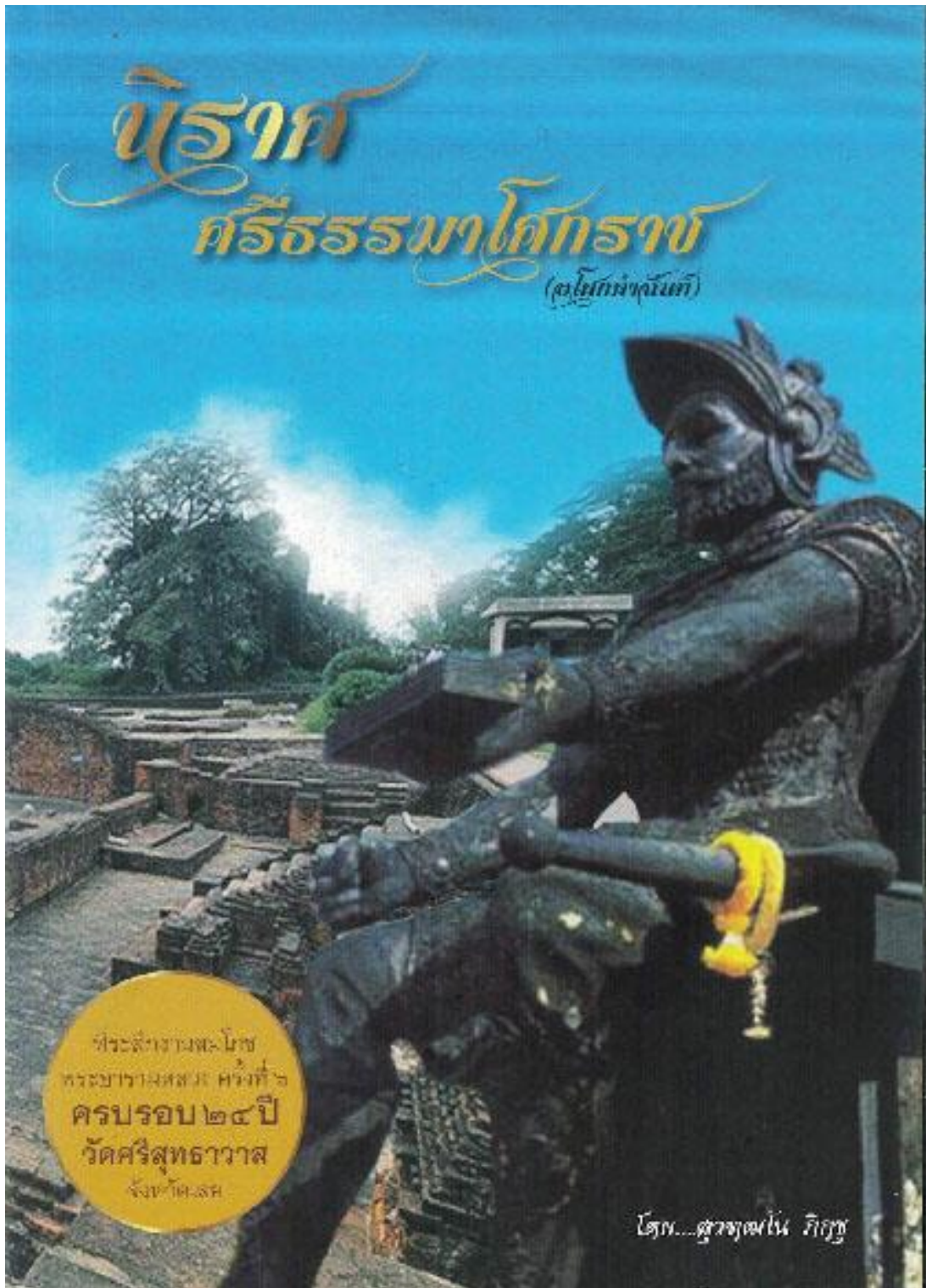

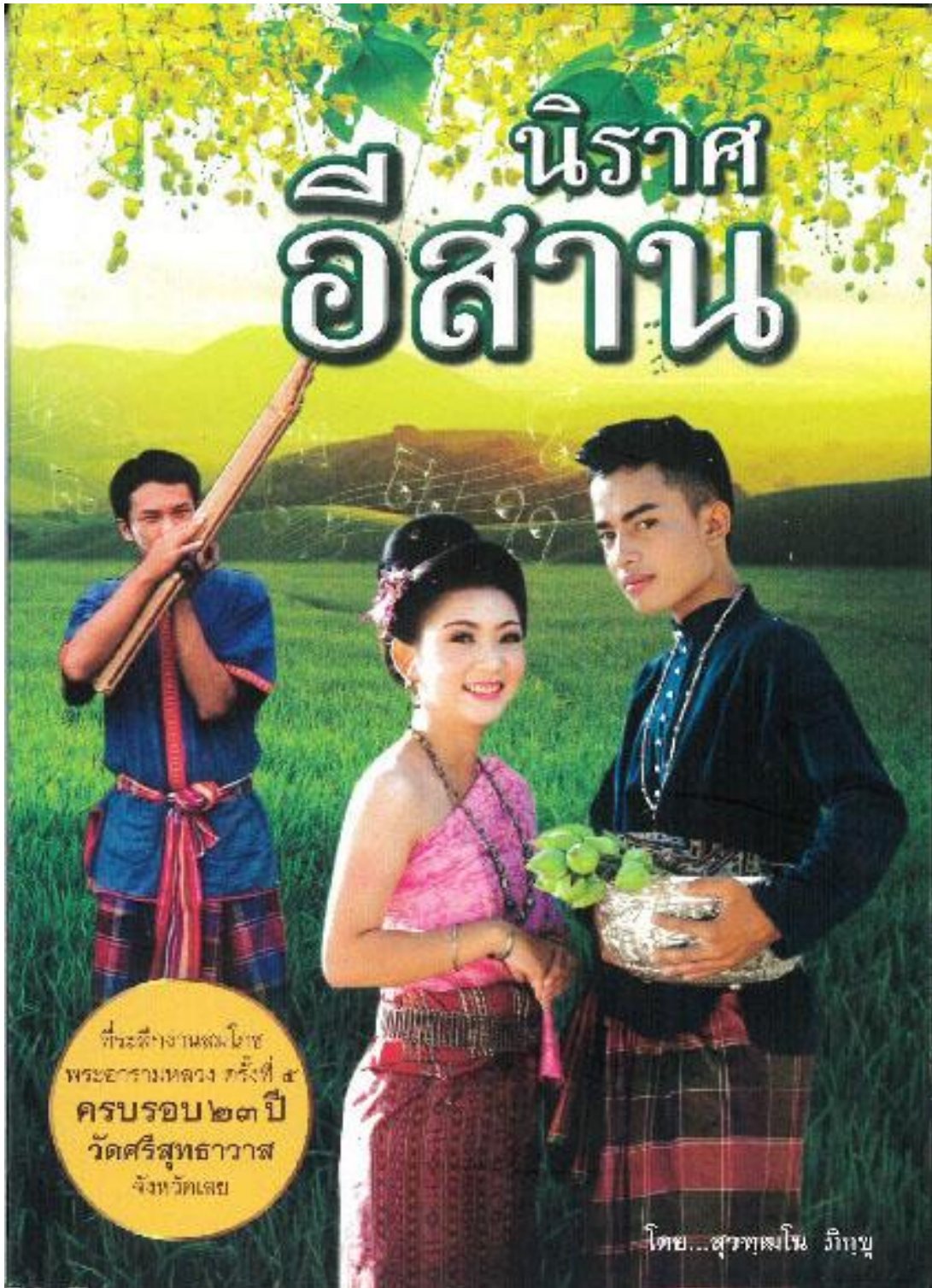
ตอบปัญหา เยาวชน

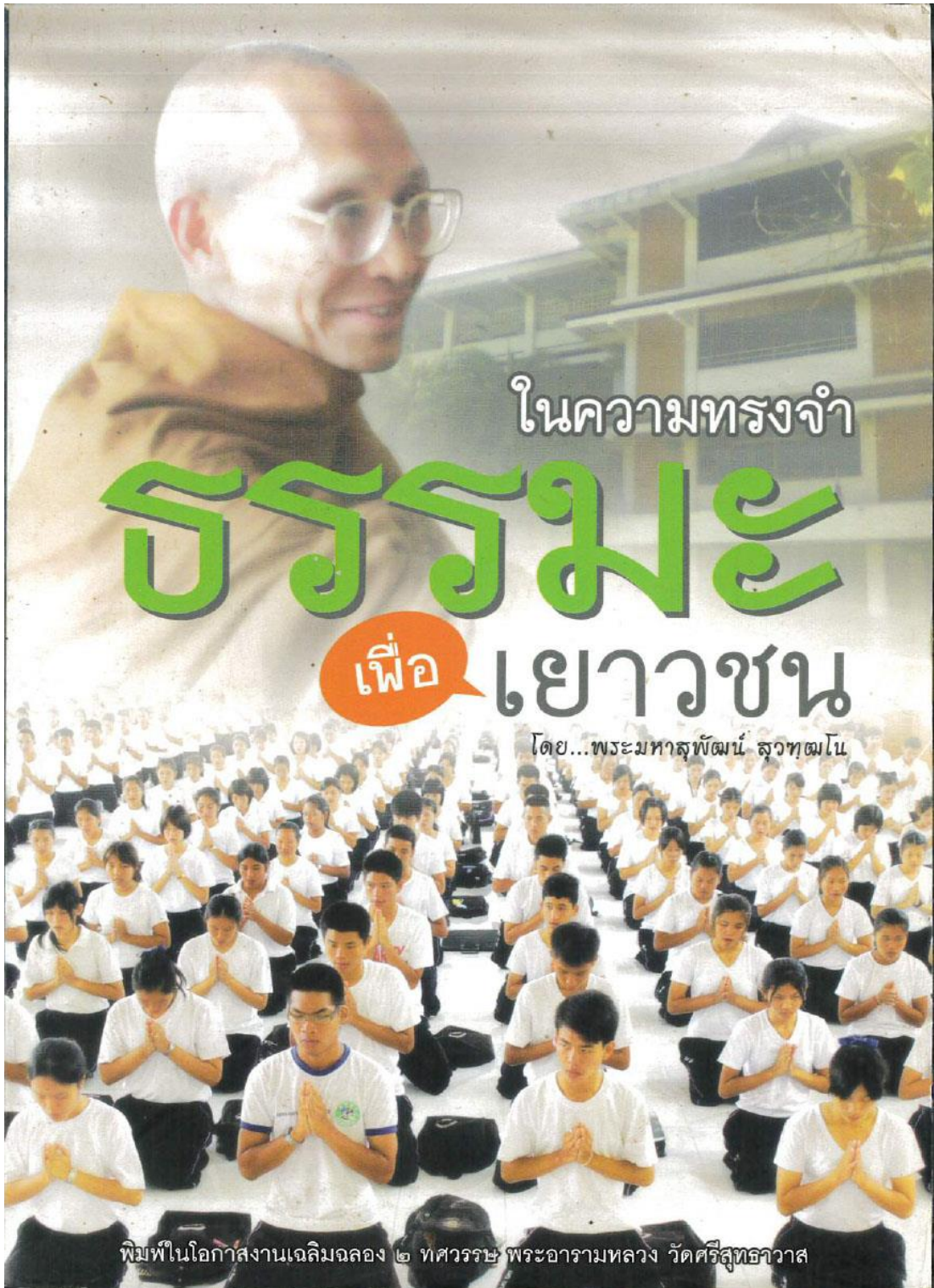
โดย...สุวฑฒโน ภิกขุ

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๔
ครบรอบ ๒๒๒ ปี
วัดศรีสุทธาวาส
จังหวัดเลย

ในความทรงจำ

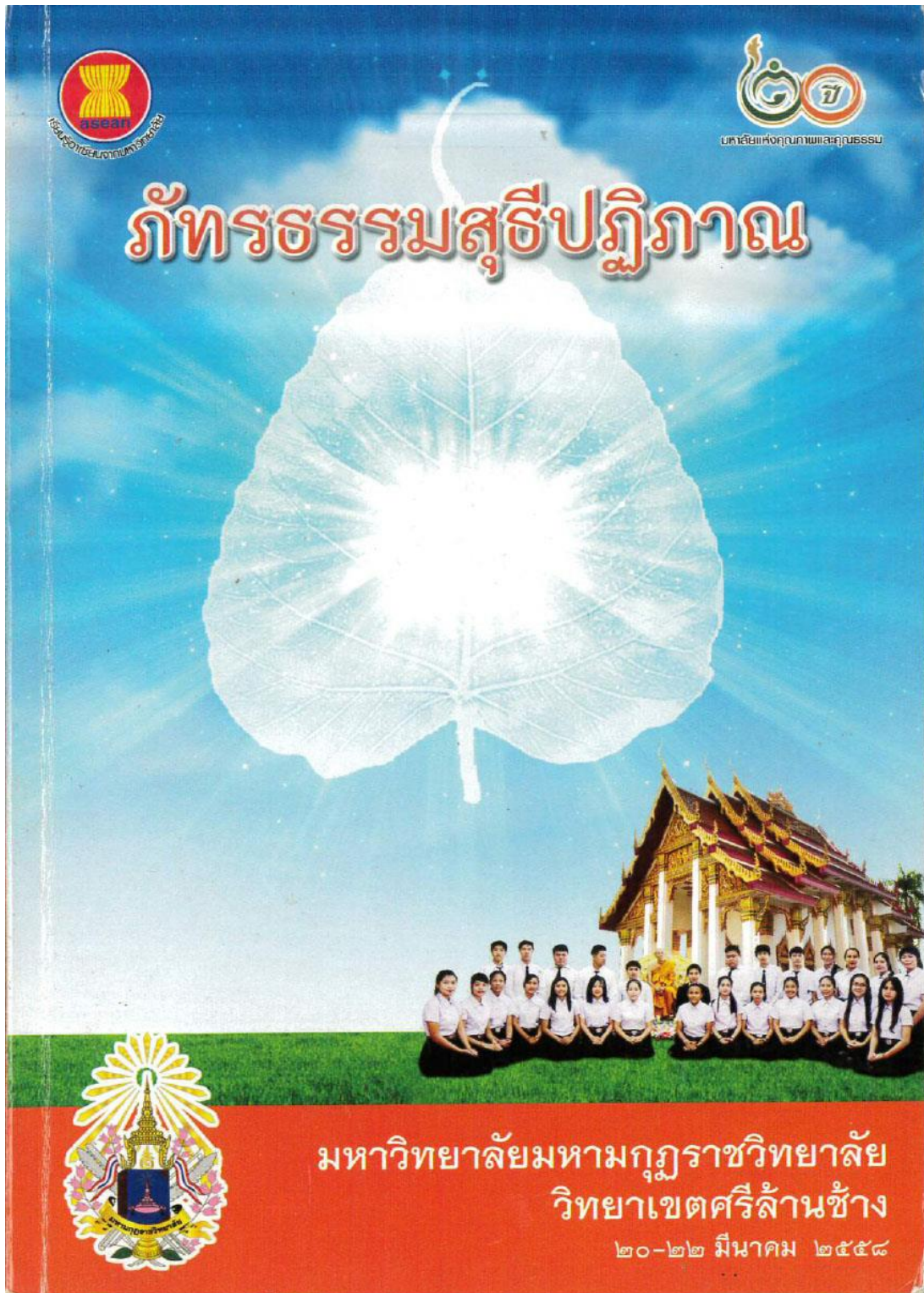
ธรรมะ

เพื่อ

เยาวชน

โดย...พระมหาสุพัฒน์ สุวฑฒโน

พิมพ์ในโอกาสงานเฉลิมฉลอง ๒ ทศวรรษ พระอารามหลวง วัดศรีสุทธาวาส

ภัทรธรรมสุธีปฎิภาณ

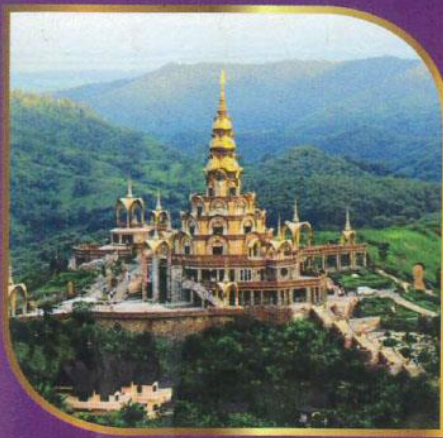

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
๒๐-๒๒ มีนาคม ๒๕๕๘

ภาคเหนือ ถิ่นไทยงาม

ดินแดนถิ่นล้านนา สวຍงามยิ่งเคย

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๑๐
ครบรอบ ๒๘ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๔

โดย...สุวฑฒโน ภิกขุ

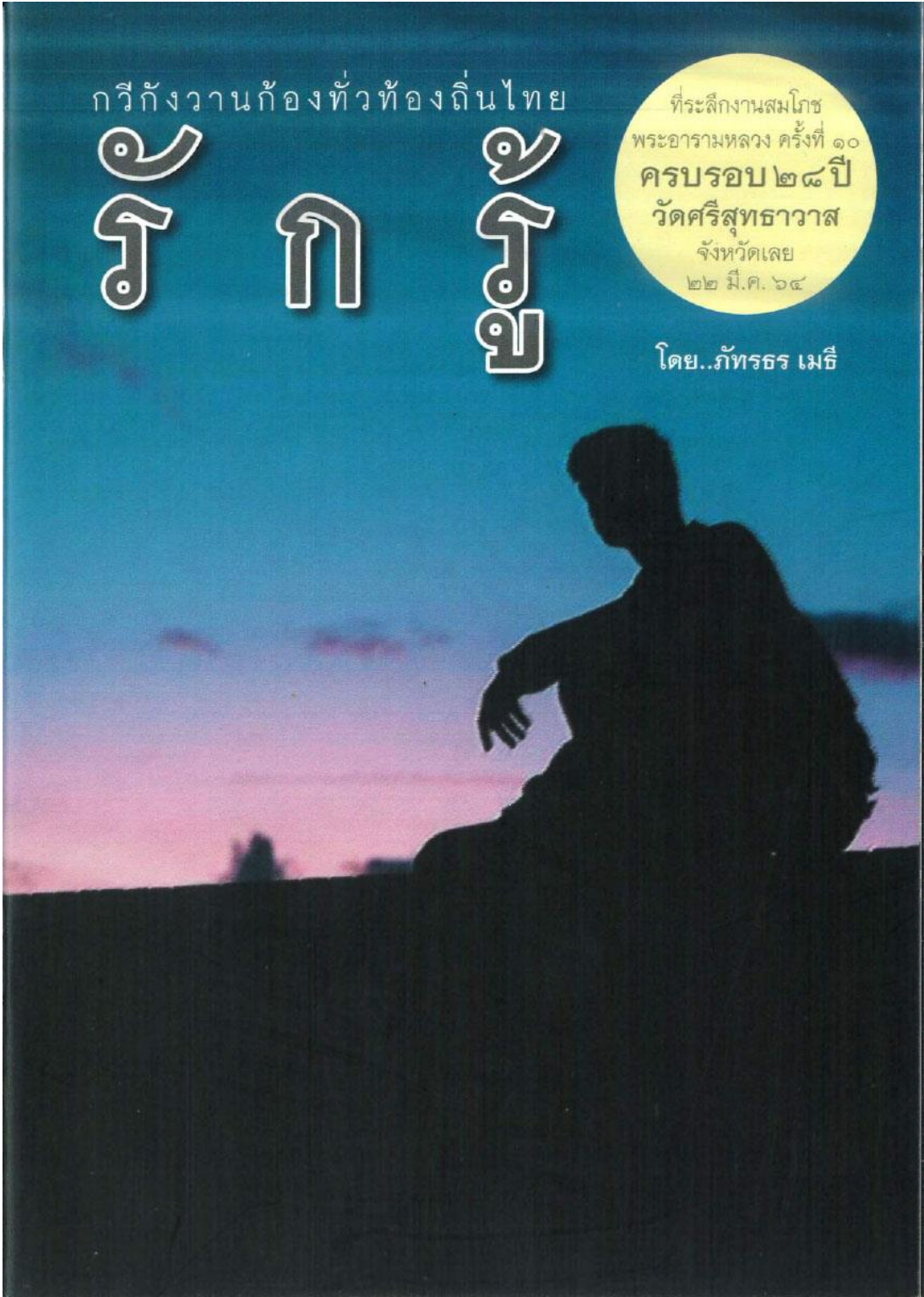

กวีกังวานก้องทั่วท้องถิ่นไทย

ร ก ข

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๑๐
ครบรอบ ๒๔ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๔

โดย..ภัทรธร เมธี

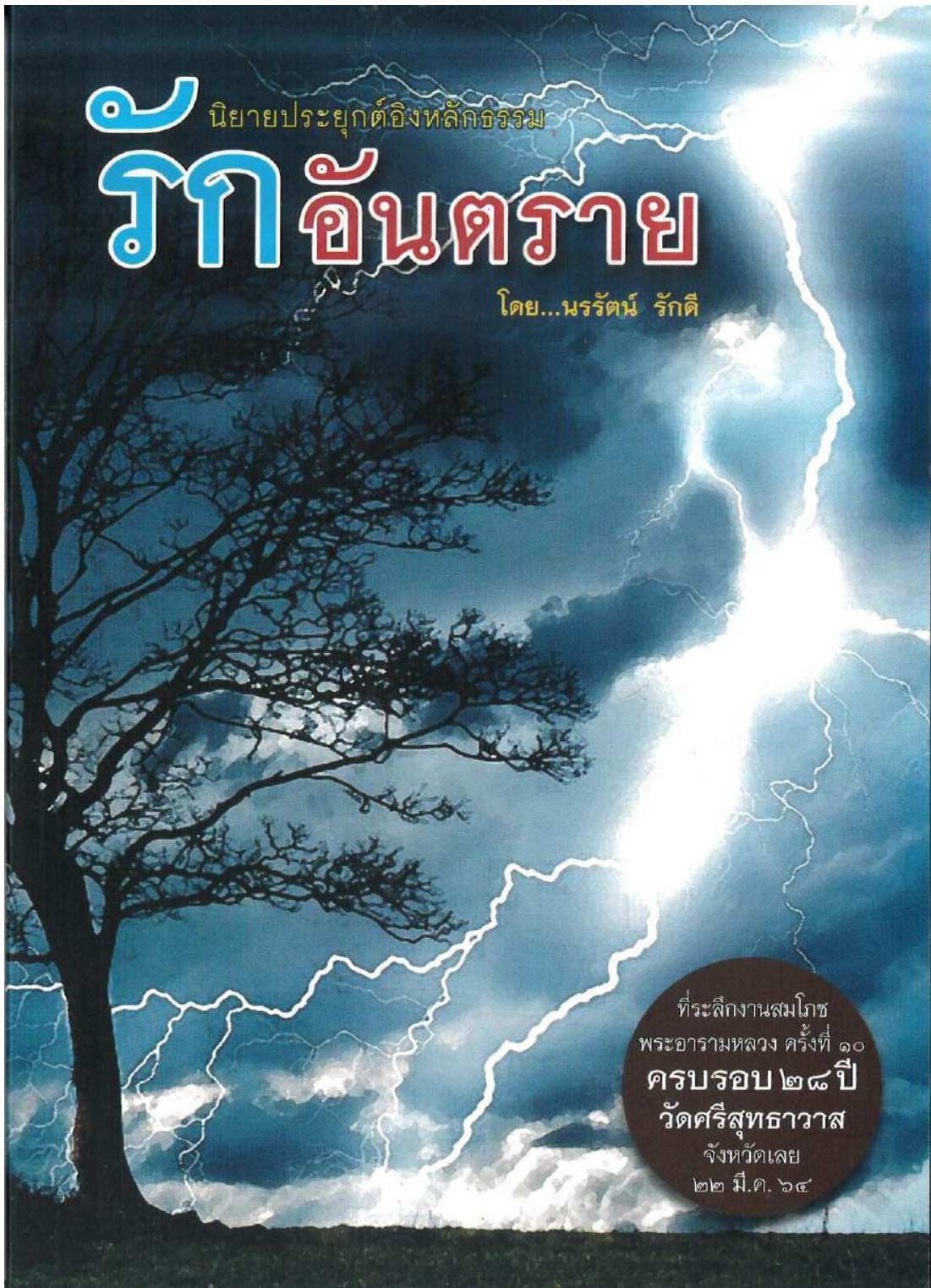
รักกาเดย

“เมืองเลขน่าอยู่...ผู้คนน่ารัก”

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๕
ครบรอบ ๒๓ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย

โดย... พรพิเศษ

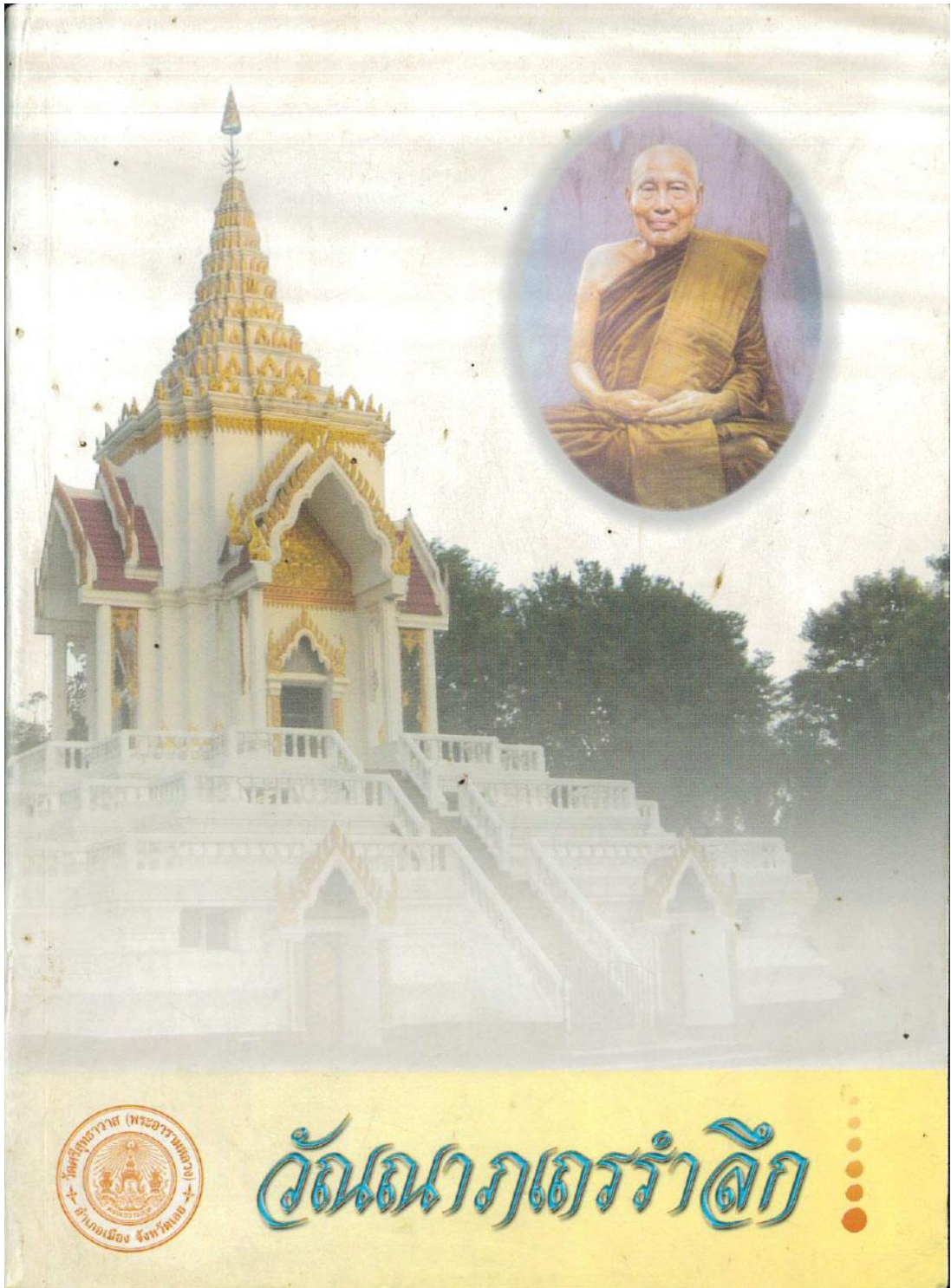

๒ นิยายประยุกต์อิงหลักธรรม

รักอันตราย

โดย...นรรัตน์ รักดี

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๑๐
ครบรอบ ๒๔ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๔

สถานีชีวิต

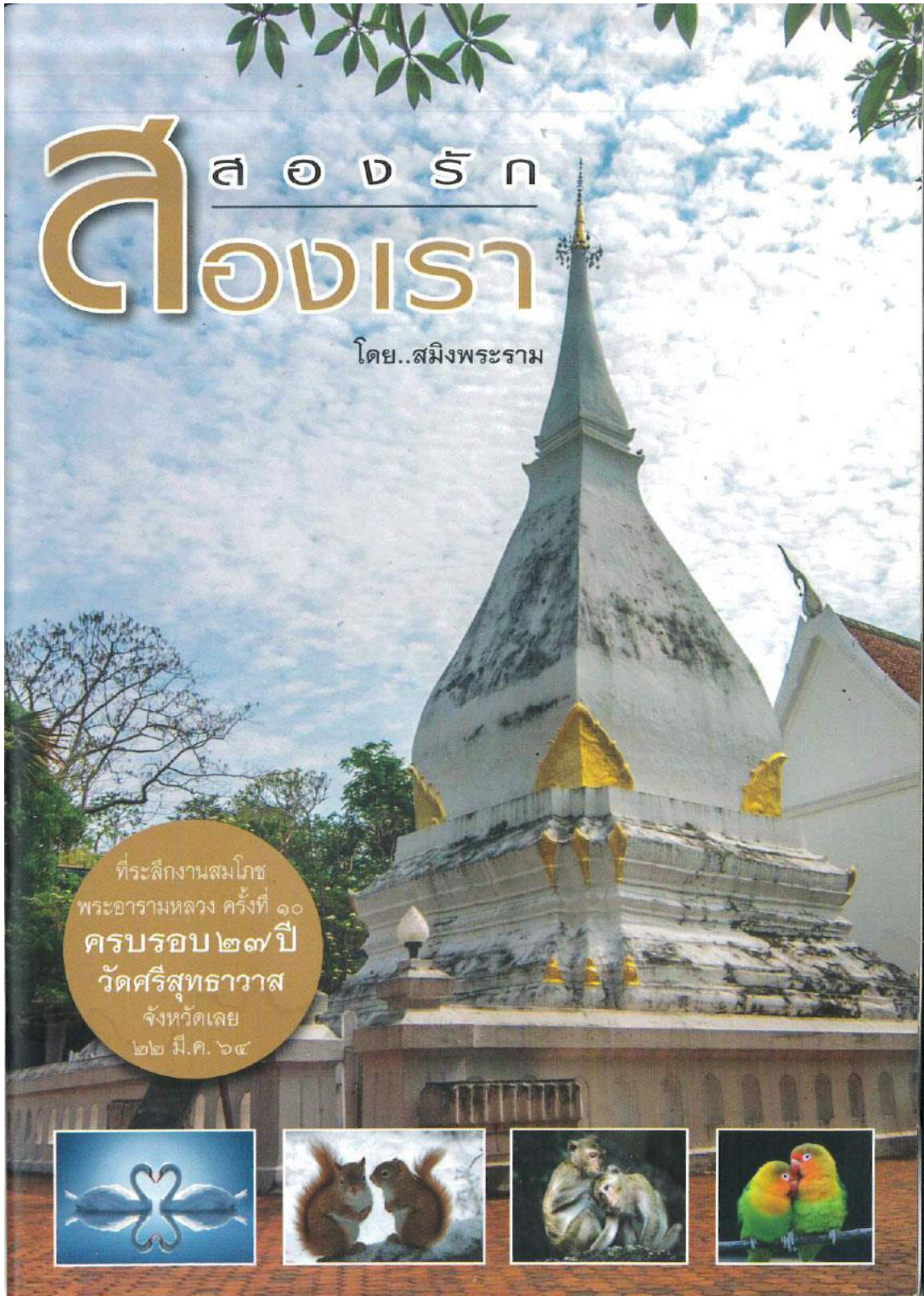

โดย

พระครูกิตติสารสุนทร

(พระมหาสุพัฒน์ สุวฑฒโน)

วัดศรีสุทธาวาส (เลยหลง) อ.เมือง จ.เลย

ส อ ง ร ัก

ส อ ง ร า

โดย..สมิงพระราม

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๑๐
ครบรอบ ๒๗ ปี
วัดศรีสุทธาวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๔

นิยายประยุคต์อิงหลักธรรม

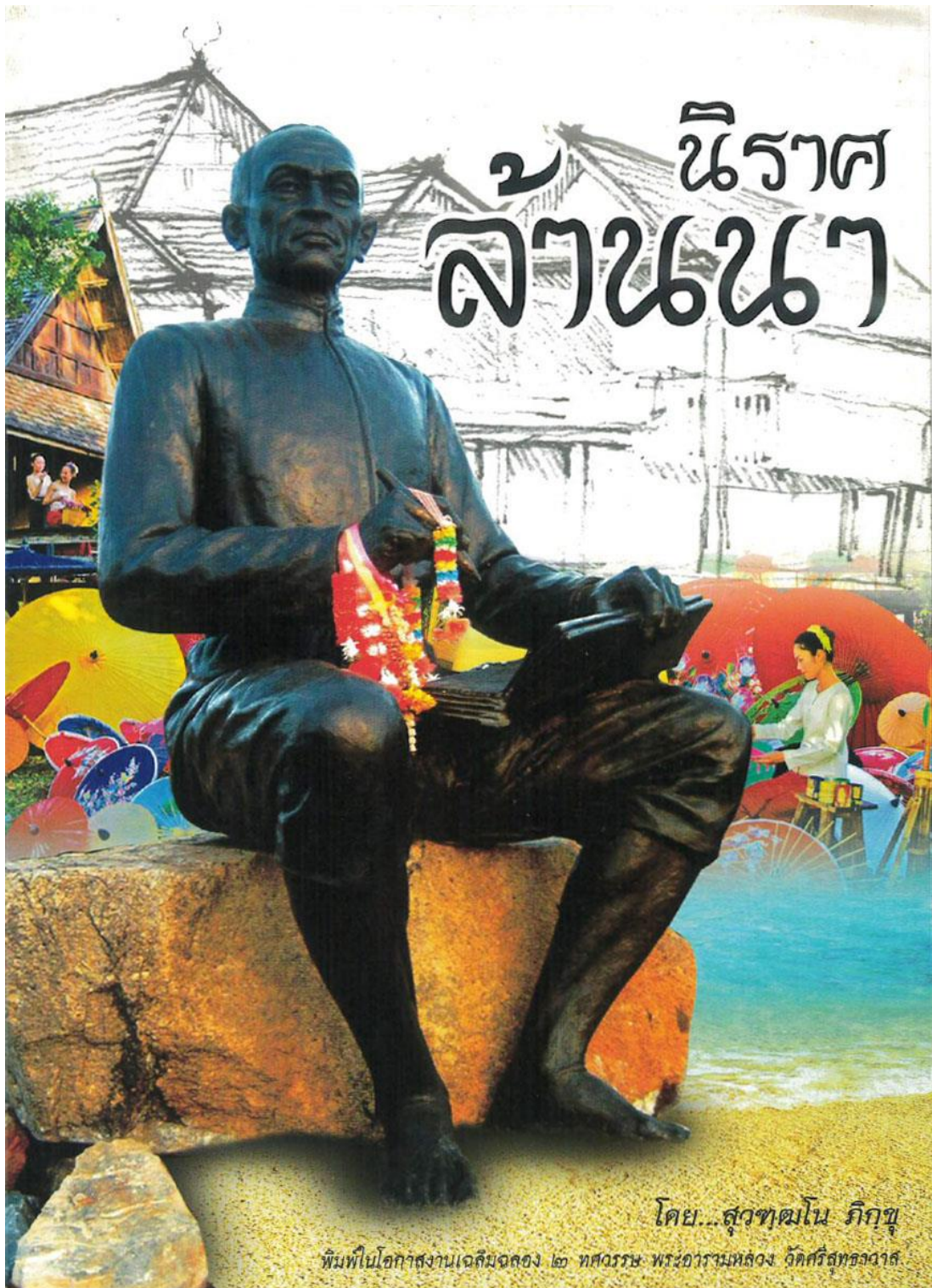
นอกเขต เข็ญผล

ที่ระลิกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๘
ครบรอบ ๒๖ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๒

โดย... นรรัตน์ รักดี

๒ นีราศ ล้างเงา

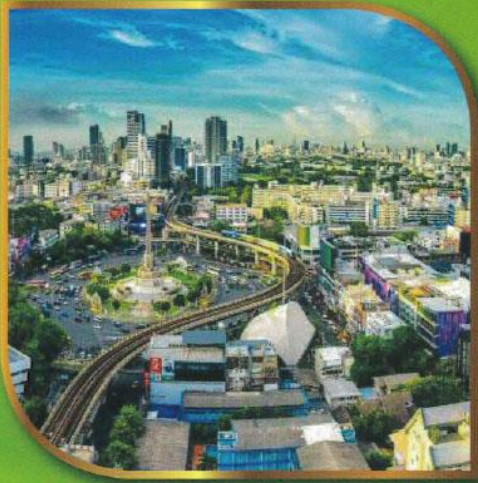
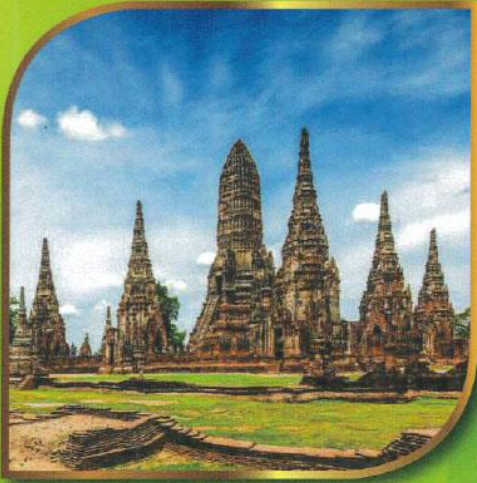
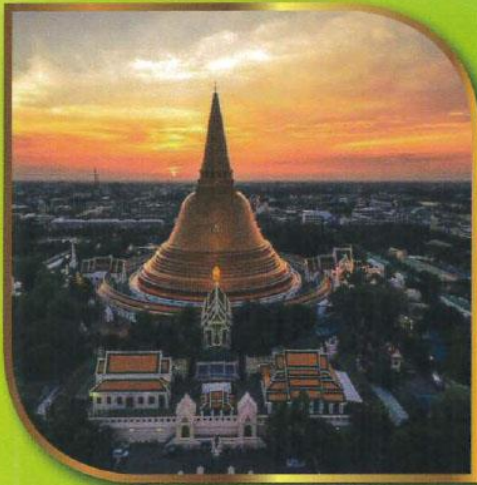
โดย...สุวทมนัน ภิภุช

พิมพ์ในโอกาสงานเฉลิมฉลอง ๒ ทศวรรษ พระตำหนักหลวง วัดศรีสุทธาวาส

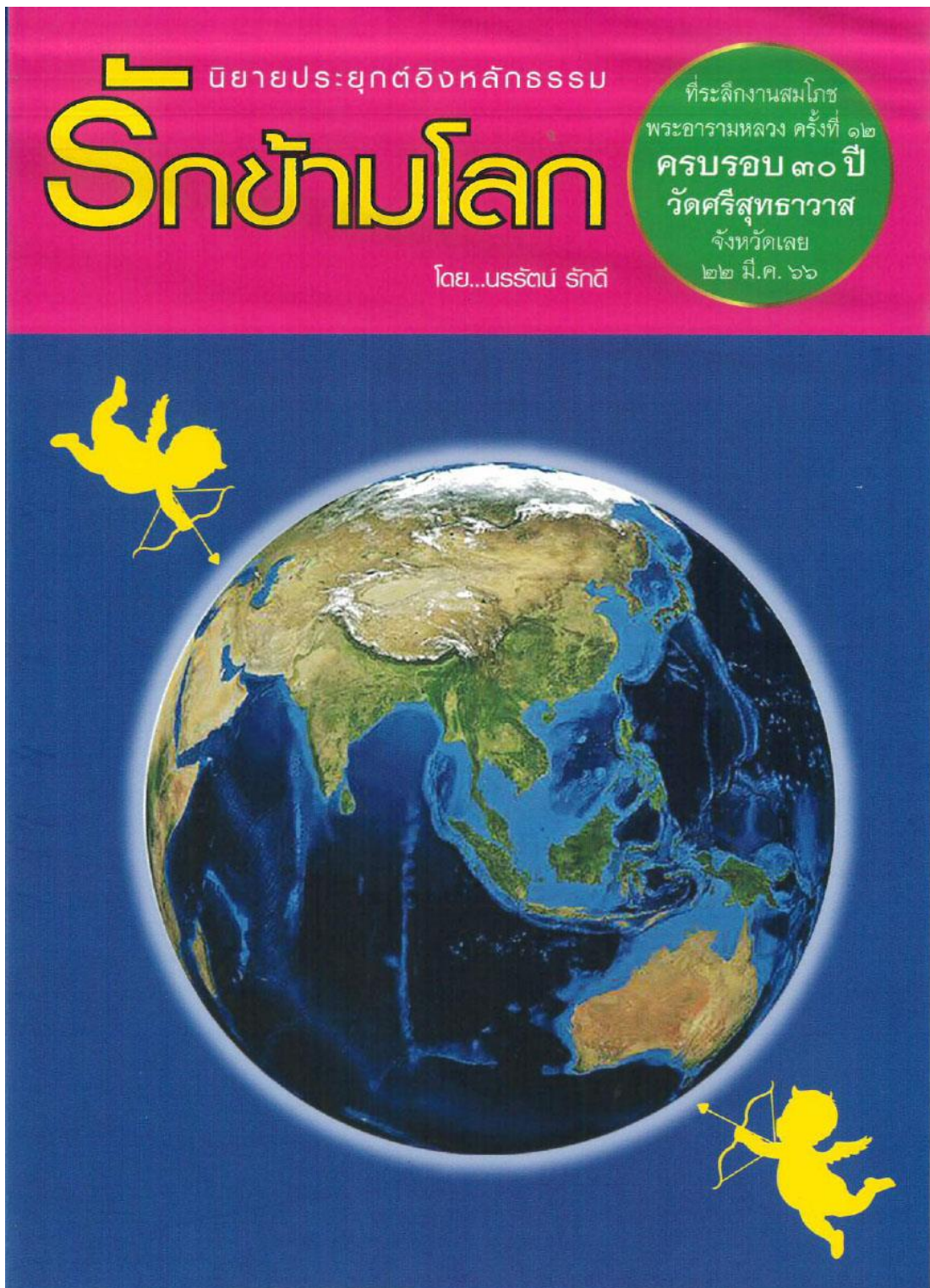
ภาคกลาง ถิ่นจอมไทย

เอามโนรวมเข้าน้อมเกล้าถวายพระพร

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๑๒
ครบรอบ ๓๐ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๖

โดย...สุวฑฒโน ภิภู

รักดี

รักดี ดีได้ดี พุ่อดี ทำดี มีความสุข

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๑๒
ครบรอบ ๓๐ ปี
วัดศรีสุทธารวาส
จังหวัดเลย
๒๒ มี.ค. ๖๖

โดย...ภัทรธร เมธี

เรื่องลับ เยาวชน

โดย...บรรณีย์ รักดี

- วัยรุ่น - วัยเรียน
- วัยรุ่น - วัยรัก
- วัยรุ่น - วัยรุ่น
- วัยรุ่น - วัยหลง
- วัยรุ่น - วัยอลวน
- พ่อครับ...ผมรักพ่อ
- ผู้มาเยือนยามวิกาล
- หุ่นมหัศจรรย์
- ความเทพจัดเต็ม
- ความเทพจัดหนัก
- ความเทพเล่นกล

ที่ระลึกงานสมโภช
พระอารามหลวง ครั้งที่ ๕
ครบรอบ ๒๓ ปี
วัดศรีสุทธาวาส
จังหวัดเลย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูปริยัติสาทร, ดร.
วัน เดือนปี เกิด	วันที่ ๓ เดือน พฤษภาคม ๒๕๐๙ ตำบลนาดอกไม้ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย
การศึกษา	<p>พ.ศ. ๒๕๔๐ ศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา คณะศึกษาศาสตร์ เอกภาษาอังกฤษ</p> <p>พ.ศ. ๒๕๔๔ การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนวการศึกษา</p> <p>พ.ศ. ๒๕๕๓ Ph.D. (Buddhist Studies) มหาวิทยาลัยเดลี ประเทศอินเดีย</p>
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา